Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2002–2003

23 432 De situatie in het Midden-Oosten

Nr. 120

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 2 juli 2003

De vaste commissies voor Buitenlandse Zaken[1] en voor Defensie[2] hebben op 25 juni 2003 overleg gevoerd met minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken, minister Kamp van Defensie en minister Van Ardenne-van der Hoeven voor Ontwikkelingssamenwerking over **de mogelijke Nederlandse militaire bijdrage aan de multinationale stabilisatiemacht voor Irak**.

Van het overleg brengen de commissies bijgaand stenografisch verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
De Haan

De voorzitter van de vaste commissie voor Defensie,
Albayrak

De griffier van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Van Oort

[1] Samenstelling:
Leden: Terpstra (VVD), Rijpstra (VVD), Dijksma (PvdA), De Haan (CDA), voorzitter, Koenders (PvdA), Karimi (GroenLinks), Timmermans (PvdA), ondervoorzitter, Van Bommel (SP), Albayrak (PvdA), Eurlings (CDA), Wilders (VVD), Van Baalen (VVD), Van Winsen (CDA), Van As (LPF), Herben (LPF), Ormel (CDA), Ferrier (CDA), Duyvendak (GroenLinks), Huizinga-Heringa (ChristenUnie), Van Velzen (SP), De Nerée tot Babberich (CDA), Haverkamp (CDA), Fierens (PvdA), Tjon-A-Ten (PvdA), Eijsink (PvdA), Szabó (VVD)
Plv. leden: Oplaat (VVD), Snijder-Hazelhoff (VVD), Dubbelboer (PvdA), Hessels (CDA), Stuurman (PvdA), Vos (GroenLinks), Arib (PvdA), De Wit (SP), Leerdam (PvdA), Sterk (CDA), Hirsi Ali (VVD), Van Miltenburg (VVD), Varela (LPF), Van den Brink (LPF), Rambocus (CDA), Halsema (GroenLinks), Van der Staaij (SGP), Kant (SP), Çörüz (CDA), Wolfsen (PvdA), Van Nieuwenhoven (PvdA), Waalkens (PvdA), Geluk (VVD), Dittrich (D66).

[2] Samenstelling:
Leden: De Vries (PvdA), Bakker (D66), Koenders (PvdA), Van Beek (VVD), Karimi (GroenLinks), Timmermans (PvdA), Van Bommel (SP), Vendrik (GroenLinks), Albayrak (PvdA), voorzitter, Wilders (VVD), Balemans (VVD), Van Baalen (VVD), Snijder-Hazelhoff (VVD), Van Winsen (CDA), Van den Brink (LPF), Mastwijk (CDA), Rambocus (CDA), Herben (LPF), ondervoorzitter, Kortenhorst (CDA), Huizinga-Heringa (ChristenUnie), Bruls (CDA), Van Velzen (SP), Algra (CDA), Haverkamp (CDA), Straub (PvdA), Blom (PvdA), Eijsink (PvdA)
Plv. leden: Van Dam (PvdA), Waalkens (PvdA), Cornielje (VVD), Halsema (GroenLinks), Fierens (PvdA), De Ruiter (SP), Van den Brand (GroenLinks), Adelmund (PvdA), Hofstra (VVD), Van Miltenburg (VVD), Visser (VVD), Oplaat (VVD), De Haan (CDA), Nawijn (LPF), Ferrier (CDA), Hermans (LPF), Van der Staaij (SGP), De Wit (SP), Jan de Vries (CDA), Ormel (CDA), Van Heemst (PvdA), Tichelaar (PvdA), Noorman-den Uyl (PvdA).

KST69195
0203tkkst23432-120
ISSN 0921 - 7371
Sdu Uitgevers
's-Gravenhage 2003

Stenografisch verslag van een algemeen overleg van de vaste commissies voor Buitenlandse Zaken en voor Defensie

Woensdag 25 juni 2003

Aanvang 17.00 uur

Voorzitter: De Haan

Aanwezig zijn 11 leden der Kamer, te weten:

Eurlings, Wilders, Karimi, Van Bommel, Hevinga-Huizinga, Van der Staaij, Bakker, Kortenhorst, Herben, Koenders en De Haan,

alsmede de heren De Hoop Scheffer, minister van Buitenlandse Zaken, Kamp, minister van Defensie, en mevrouw Van Ardenne-van der Hoeven, minister voor Ontwikkelingssamenwerking.

Aan de orde is:
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken en de minister voor Ontwikkelingssamenwerking d.d. 28 mei 2003 inzake de recente ontwikkelingen in Irak (23432 nr. 115);**
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken en Defensie d.d. 6 juni 2003 inzake het regeringsbesluit tot een Nederlandse militaire bijdrage aan de multinationale stabilisatiemacht voor Irak (23432 nr. 116).**

De **voorzitter**: Ik open deze bijzonder belangrijke vergadering over het voorstel van de regering, Nederlandse troepen naar Irak te zenden. Het betreft een zogenaamd notificatiebesluit. Van dit overleg wordt een woordelijk verslag gemaakt. Wij zullen dit debat in drie termijnen voeren. In de laatste termijn dienen alle partijen een duidelijk antwoord te geven op de vraag of zij voor of tegen uitzending zijn, eventueel met redenen omkleed. De minister voor Ontwikkelingssamenwerking zal later komen, omdat zij nu nog aanwezig is bij het plenaire debat.
De spreektijd voor de eerste termijn is maximaal 10 minuten, voor de tweede termijn 4 minuten en de derde termijn hooguit 1 minuut. Na de eerste termijn zullen wij 20 minuten schorsen. Volgens de planning moet het debat om 21.00 uur zijn afgelopen.

Eerste termijn van de commissies

De heer **Eurlings** (CDA): De CDA-fractie onderschrijft het grote belang van een stabilisatiemacht in het huidige Irak. Het verdwijnen van het tirannieke regime van Saddam Hoessein biedt de Irakezen een ongekende kans op een toekomst van vrede, veiligheid en voorspoed in een democratisch land, waarin iedere bevolkingsgroep en cultuur een volwaardige plaats kan innemen. Vanzelf zal de transformatie naar een democratisch Irak niet gaan. Iedere week weer bewijzen aan Saddam getrouwen en andere kwaadwillenden nog over de nodige destabiliserende kracht te beschikken. Wij hebben daar gisteren weer een zeer wrang voorbeeld van kunnen zien. Bovendien gaan sommige organisaties die jarenlang meestal vanuit het buitenland tegen Saddam hebben gevochten, er vaak te automatisch van uit dat de macht nu aan hen toekomt. Veiligheid en stabiliteit zijn van het grootste belang om zo snel mogelijk die structuren te laten ontstaan die de Irakezen in staat stellen het bestuur van hun nieuwe, democratische land in eigen hand te nemen. Als de internationale gemeenschap Irak nu in de steek zou laten, kan de hoop op een betere toekomst al snel omslaan in teleurstelling, verbittering en toenemend fundamentalisme met alle gevolgen van dien voor Irak en het bredere Midden-Oosten. Gemakkelijk zal de stabilisatieoperatie evenwel niet zijn. Het algemene adagium dat het winnen van vrede zeker zo moeilijk kan zijn als het winnen van een oorlog, is in deze situatie zeker van toepassing. Echte democratie en veiligheid hebben Irakezen nooit gekend. Diversiteit in culturen, tradities en levenswijzen is groot. Er zijn tussen Irakezen onderling ongetwijfeld heel wat rekeningen te vereffenen. Dat de risico's aanzienlijk zijn, wordt door de regering zowel in de onderhavige brief alsook in uitspraken van bijvoorbeeld premier Balkenend erkend.
De vraag die de Kamer zich vooral dient te stellen, is of deelname door Nederland aan de stabilisatiemacht niet alleen wenselijk, maar qua risico ook verantwoord te noemen is. De wenselijkheid staat buiten kijf. Ook ten aanzien van de Nederlandse bijdrage aan deze macht heeft de CDA-fractie een positieve grondhouding. Wij hebben een grote traditie in het bieden van hulp aan de wederopbouw van landen. Het grote belang van het slagen van de operatie waarmee ik deze bijdrage begon, mag niet worden onderschat. Daarbij komt dat de operatie met resolutie 1483 een duidelijke VN-inbedding heeft. Dat dit zou lukken, stond tevoren verre van vast. Integendeel, nog slechts enkele maanden geleden moest de VS door premier Blair van het belang van een nieuwe resolutie van de Veiligheidsraad worden overtuigd. Ook gaven toen belangrijke leden van de Veiligheidsraad waaronder Frankrijk aan hoe dan ook geen resolutie te

zullen accepteren, omdat dit een goedkeuring achteraf zou zijn van de oorlog.
Wij zijn van verre gekomen. Uitgaande van de grote kloven tijdens de oorlog is de resolutie die de VN opnieuw mede betrekt bij Irak en die onze soldaten juridisch gezien geen onderdeel doet uitmaken van de macht van de bezettende mogendheden pure winst. De resolutie laat de operatie voldoen aan de voorwaarde van VN-inbedding en biedt de politieke en juridische basis die het CDA tevoren als voorwaarde had gesteld. De grondhouding van de CDA-fractie ten aanzien van nut en noodzaak van de operatie alsook ten aanzien van de voorgestelde Nederlandse bijdrage hieraan is dan ook positief. Het gaat nu om de risico's. Hierover dient extra duidelijkheid te worden gegeven in dit debat. Ook vragen wij enkele duidelijke garanties.
Ik begin met de gewenste verduidelijking. Het valt op dat de voorliggende brief vrij summier is over de analyse van de huidige en toekomstige te verwachten veiligheidssituatie. Er wordt over Zuid-Irak waar de provincie Al-Muthanna zich bevindt, gesteld dat de situatie ''thans duidelijk beter is'' dan in Centraal-Irak. Voorts wordt er gesteld dat ondanks dit gegeven rekening moet worden gehouden dat op plaatsen waar nu relatieve rust bestaat, de situatie onverwacht kan verslechteren. Precisering van aard en omvang van dit risico van verslechtering van de veiligheidssituatie komt vervolgens in de brief niet meer aan de orde. Kan de regering hierop tijdens dit debat alsnog nader ingaan?
Tijdens de hoorzitting die de Kamer vorige week heeft gehouden, kwamen enkele specifieke risico's duidelijk naar voren. Een ervan betreft de houding van de sji'ieten. Het klopt dat zij zich nu relatief vriendelijk opstellen ten opzichte van de bezettende troepen, maar volgens een aantal deskundigen kan dit snel omslaan als de geestelijke leiders hun vriendschappelijke houding voor een vijandelijke zouden inwisselen. Een reden hiervoor zou bijvoorbeeld kunnen zijn een te traag democratiseringsproces, te weinig centraal gezag in de besluitvormingsstructuren of te weinig sji'ieten die een positie innemen in die structuren. Kan de regering nader ingaan op dit risico, alsmede op de vraag op welke manier de Amerikanen en Britten, maar dadelijk wellicht ook onze troepen zich zullen inzetten voor het voorkomen van het geschetste risico van omslaan van de houding? Kan zij ook ingaan op de vraag hoe door een afdoende CIMIC- en ontwikkelingssamenwerkingsinspanning ter plaatse kan worden verzekerd dat de inwoners van Al-Muthanna de ontwikkeling van hun leefsituatie als positief ervaren? Dit is een zeer grote voorwaarde voor meer veiligheid. Is de genoemde CIMIC-bijdrage ter waarde van 50.000 euro wel afdoende? Kan worden toegezegd dat tegelijk met de militaire operatie in Al-Muthanna een geïntegreerde inspanning op het gebied van ontwikkelingssamenwerking aldaar zal plaatsvinden?
Een ander risico betreft de provincie Al-Muthanna specifiek. De regering maakt er gewag van dat het grootste deel van de provincie uit woestijn bestaat. Dit lijkt een veilige uitgangspositie. Juist het feit dat dit gebied een laag risicoprofiel wordt toegedicht, kan er volgens deskundigen toe leiden dat alhier hergroepering van Saddam-getrouwen of anderszins kwaadwillenden zou kunnen plaatsvinden. Ik verwacht een nadere uiteenzetting van de regering over dit risico. Hoe dan ook, duidelijk is dat de risico's niet onderschat moeten worden. Dat maakt de vraag des te essentiëler of onze troepen op het gebied van mandaat, geweldsinstructie, bewapening en ondersteuning door de Britten afdoende zijn toegerust.
Ik kom te spreken over het mandaat. De militaire opdracht berust op de Veiligheidsraadsresolutie 1483 en is gericht op de ondersteuning van een aantal specifieke taken waarvoor de bestuurlijke verantwoordelijkheid berust bij de Autoriteit. Kan de regering duidelijk aangeven of het oppakken en ontwapenen van mensen hier ook onder valt? Zo ja, kan dit zonder goedkeuring vooraf van derden?
Bij de uiterlijke presentie wordt er volgens de regering voor gekozen om zo min mogelijk met checkpoints en patrouilles te werken. Dit kan het voordeel hebben dat het een goede band met de bevolking bevordert. Aan de andere kant is het juist de eerste weken nodig door duidelijke aanwezigheid bij kwaadwillenden ontzag in te boezemen, aldus Van Kappen tijdens de hoorzitting van vorige week. Kan de regering aangeven hoe dit laatste in de praktijk zal worden gerealiseerd? Zal de wijze van presentie duidelijk worden afgestemd met de Britten? Zij lijken juist over dit punt een discussie te voeren naar aanleiding van de dood van zes militairen gisteren.
Door geen gebruik te maken van patrouilles en checkpoints wordt het belang van een goede inlichtingenpositie des te groter. Kan de regering ons garanderen dat de eigen intelligence lokaal afdoende zal zijn? Kan zij voorts garanderen dat de Britten geen door ons gevraagde informatie zullen achterhouden? Ook is het belangrijk dat er geen enkele onduidelijkheid blijft bestaan over de juridische positie van onze eigen militairen. Graag een duidelijke waarborg van de regering dat onze soldaten aldaar onder Nederlandse jurisdictie zullen blijven vallen. Ik krijg ook graag duidelijkheid over de vraag wat er gebeurt met vermeende oorlogsmisdadigers die mogelijk door onze troepen zullen worden gearresteerd. Aan wie worden zij overgedragen en door wie zullen zij worden berecht?
Voorts leeft er bij onze fractie over het mandaat nog de vraag of het, zeker gelet op de klimatologische omstandigheid ter plaatse, niet beter is, troepen al na drie maanden af te lossen. Vakbonden hebben onder andere hiervoor gepleit. Kan de regering daarop een duidelijk antwoord geven? In ieder geval dient duidelijk te zijn dat de Nederlandse presentie in Irak eindig zal zijn. Er is nu sprake van een aanwezigheid van zes maanden, eventueel te verlengen tot een jaar. Kan de regering toezeggen dat na drie maanden of bij verlenging tot een jaar na negen maanden, dus iedere keer drie maanden voor het verloop van onze aanwezigheid, binnen NAVO-verband het zoeken naar een opvolger zal worden opgepakt?
Mijn volgende punt betreft de bewapening en de geweldsinstructie. Na alle gesprekken, de openbare hoorzitting, het besloten gedeelte van de hoorzitting en de door de regering gegeven informatie tijdens de extra briefing hedenmiddag heeft het CDA er vertrouwen in dat bewapening en de te hanteren geweldsinstructie, de rules of engagement, afdoende solide zijn om de taken in Irak naar behoren en met een te verantwoorden risico te kunnen uitvoeren. Kan de regering

tijdens dit debat in de openbaarheid voor alle duidelijkheid haar vertrouwen in de afdoende robuustheid van de rules of engagement nog eens nadrukkelijk uitspreken en hierbij bevestigen dat de belangrijke militaire adviezen terzake deze lijn onverdeeld onderstrepen? Ik denk daarbij terug aan de discussie die wij vorige week hebben gevoerd rond Srebrenica.
Resten mij nog enkele nadrukkelijke garanties. Ook bij een afdoende robuuste bewapening en geweldsinstructie zullen onze militairen in een aantal gevallen afhankelijk zijn van adequate ondersteuning door de Britten. Het verleden heeft ons helaas geleerd dat op dit vlak niet van goede intenties mag worden uitgegaan, maar dat duidelijke garanties vooraf een must zijn. In dit verband vraag ik met name aandacht voor mogelijke escalaties. Als er een gevaarlijke situatie ontstaat, zullen onze troepen zich het eerste moment zelf moeten kunnen redden. Kan de regering garanderen dat de escalatiecapaciteit afdoende is?
Vervolgens zullen de Britten die met veel militairen en groot materieel in het gebied aanwezig zijn, afdoende snel ons massief moeten steunen en mogelijk zelfs ontzetten. Kan de regering garanderen dat zij dit commitment van de Britten zwart op wit heeft gekregen, zodat er geen enkele twijfel over is dat als de nood aan de man is, de Britten ons snel genoeg en massief genoeg te hulp zullen komen?
Eenzelfde soort vraagstelling geldt voor het observeren van de woestijn die het grootste gedeelte van de provincie Al-Muthanna beslaat. Zoals ik eerder heb geschetst, brengt juist het feit dat deze woestijn als laagrisicogebied wordt gezien, mee dat hergroepering van kwaadwillenden zou kunnen plaatsvinden. Dit maakt continue observatie ook van die woestijn, heel erg belangrijk. Wij kunnen dit alleen aan anderen overlaten als wij de garantie hebben dat de verkenning door satellieten of verkenningsvliegtuigen van het Verenigd Koninkrijk op een afdoende manier zal plaatsvinden. Kan de regering ons ook dit garanderen?
De aanwezigheid van Britse troepen in Irak zal de komende tijd aanzienlijk afnemen. Kan worden verzekerd dat Britse assistentie op het gebied van escalatiebestrijding, terugtochtondersteuning en verkenning door vermindering van het aantal Britse troepen niet zal worden aangetast?
Ik begon mijn bijdrage met het grote belang van de stabilisatieoperatie in Irak. Na decennia van tirannieke onderdrukking hebben de mensen aldaar hoop op een vreedzame, voorspoedige en vrije toekomst. De internationale gemeenschap en zeker ook een land met een traditie als Nederland mag nadat de oorlog is gewonnen, de mensen niet in de steek laten bij het winnen van de vrede. Er is een wereld te winnen, maar ook heel veel te verliezen.
Naast een zeer positieve operatie moet deelname aan de missie echter ook wat de risico's betreft, te verantwoorden zijn. Om dat zeker te stellen, heb ik namens de CDA-fractie een aantal harde garanties gevraagd. Ik ga ervan uit dat de regering in dit debat deze garanties in alle duidelijkheid kan geven, zodat de CDA-fractie ermee kan instemmen om Nederland naast de VS, het Verenigd Koninkrijk, Denemarken, Italië, Polen, Portugal, Spanje, Slowakije, Tsjechië, Roemenië, Noorwegen, Hongarije en Oekraïne deel te laten nemen aan de stabilisatiemacht in Irak.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Ik heb het betoog van collega Eurlings beluisterd. Het verbaast mij dat hij namens de CDA-fractie niets heeft gezegd over de mogelijkheid dat de Nederlandse troepen in Irak als bezettingsmacht worden gezien. Hoe schat hij het groeiende verzet tegen de bezettingsmacht in?

De heer **Eurlings** (CDA): Ik heb gevraagd om nadere duiding van de risico's in het gebied. Dat is een belangrijke vraag. Wij moeten het daar zeker over hebben, want er zijn wel degelijk risico's. Ik ben ervan overtuigd dat het overgrote deel van de bevolking van Irak onze mannen en vrouwen niet als bezetters, maar als bevrijders zal zien en dat het overgrote deel van de Irakezen blij is met de internationale steun aan de wederopbouw van het land. Er zijn kwaadwillenden en daarom moeten wij heel serieus met de risico's omgaan. Daarover ging het in het overgrote deel van mijn inbreng.

De heer **Van Bommel** (SP): Waarop baseert de heer Eurlings die overtuiging?

De heer **Eurlings** (CDA): Mijn tegenvraag zou kunnen zijn, waarop u de overtuiging baseert dat mensen na zoveel jaar onderdrukking in een proces naar democratie in een gebied waarin de sji'ieten geen invloed hebben gehad op de macht, maar juist jarenlang tiranniek zijn onderdrukt, zo negatief zouden zijn dat zij de groei naar democratie niet zouden toejuichen. Ik vind dat een zeer cynische stellingname. Het is relatief rustig in het bewuste gebied, maar dat kan omslaan. Op die risico's moeten wij zijn voorbereid. Mij gaat het te ver om te doemdenken en een beeld te schetsen dat de mensen aldaar terug zouden willen naar de oude situatie. Daarvan ben ik niet overtuigd. Ik ben er juist van overtuigd dat de meeste mensen de Nederlandse troepen als bevrijders zullen zien en niet als bezetter.

De heer **Wilders** (VVD): Voorzitter. Vandaag spreken wij met de regering over haar voornemen om met 1100 Nederlandse militairen deel te nemen aan de multinationale stabilisatiemacht voor Irak.
Het doel van de missie, het leveren van een bijdrage aan een stabiel en veilig Irak, ondersteunen wij van harte. Het is in het belang van Irak zelf, in het belang van de regio, maar ook van Europa en Nederland. In een stabiel Irak kan worden gewerkt aan hulpverlening, wederopbouw en democratie. De VVD-fractie staat in beginsel dan ook positief tegenover een Nederlandse bijdrage aan deze stabilisatiemacht. De tijden dat wij alleen keken naar sympathieke doelen zijn voorbij. Die lessen hebben wij in het verleden wel geleerd. Het gaat er nu vooral om dat wij de verschillende aspecten van de missie toetsen aan het vernieuwde toetsingskader. Over de mogelijke uitzending naar Irak is mijn fractie met de regering van mening dat Veiligheidsraadsresolutie 1483 voldoende juridische basis biedt om aan de stabilisatiemacht deel te nemen.
Inzake de spoedige installatie van een Iraaks bestuur deelt mijn fractie de mening van de regering ''dat een delicaat evenwicht gevonden moet worden tussen de benodigde snelheid om weerstanden tegen een bezetting tegen te gaan en anderzijds het gegeven dat te snelle verkiezingen veel spanningen op kunnen roepen''. Einde citaat. Zorgvuldigheid en doordachtheid zijn nodig bij een nieuw in te richten Iraakse staat. Ook

moet zoveel mogelijk tegemoet worden gekomen aan de wensen van de Irakezen om bij het bestuur betrokken te worden. Wanneer zal de Iraakse interim-regering worden gevormd en welke taken krijgt zij precies? Zullen alle etnische en religieuze groepen, ook de sji'ieten in Al-Muthanna, daarin echt vertegen-woordigd zijn? Wat is het oordeel van de regering daarover?
Wanneer is het überhaupt de bedoeling dat er verkiezingen zullen worden gehouden? Heeft Nederland wel invloed op het politiek bestuur-lijke proces dat zoals wij allen weten, geleid wordt door de Autoriteit waaronder het Nederlandse bataljon ressorteert? Hoe wordt de kans op een toekomstige moderne en wat ons betreft seculiere democratie in Irak zoveel mogelijk bevorderd en wat kan Nederland daar met de Autoriteit aan bijdragen? Wil de minister van Buitenlandse Zaken daar duidelijke antwoorden op geven?
Ik kom te spreken over de veiligheidssituatie in Irak in het algemeen en de provincie Al-Muthanna in het bijzonder. Wij zien dagelijks dat het geweld met name in Centraal- en Noord-Irak fors is en dat er veel slachtoffers vallen, zowel aan Amerikaanse als Iraakse kant. Ook in Zuid-Irak begint het te rommelen en neemt het geweld toe. Gisteren viel de dood van zes Britse militairen in het zuidoosten van Irak te betreuren in een provincie grenzend aan Al-Muthanna. De regering stelt in haar artikel 100-brief dat de veiligheidssituatie in Al-Muthanna stabiel is, er wat autodiefstallen plaatsvinden, de bevolking positief staat tegenover de stabilisatiemacht en dat er op dit moment althans geen sprake is van een spill-over van geweld naar andere delen van Irak. Dat mag misschien allemaal waar zijn, maar dat beeld kan morgen, zo niet overmorgen veranderen.
Generaal buiten dienst Van Kappen noemde vorige week tijdens de hoorzittingen het veronachtzamen van enige overspill naar het zuiden van Irak zelfs onprofessioneel. Weliswaar wordt ook hier door de regering gesteld dat de situatie onverwacht kan verslechteren, maar verder wordt er in de brief niet echt uitgebreid op ingegaan. Een dergelijke veiligheidsanalyse, althans zoals in de brief staat die naar de Kamer is gestuurd, vindt mijn fractie veel te summier. Pas in antwoorden op schriftelijke vragen wordt toegegeven dat er ook een potentieel gunstig klimaat is voor bijvoorbeeld terroristische aanslagen. Tijdens de hoorzittingen van vorige week bleek dat de analyse die de regering heeft overlegd inzake de mogelijke toekomstige ontwikkelingen aanscherping behoeft. Die veiligheidsanalyse is van groot belang voor de algehele beoordeling van de uitzending. Daarom stel ik de volgende vragen aan de regering.
Hoe groot schat zij de kans dat de veiligheidssituatie de komende tijd, weken of maanden ook in de provincie Al-Muthanna toch zal verslechteren? Hoe groot is bijvoorbeeld de kans dat het sji'itische deel dat de overgrote meerderheid van de bevolking vooral van Al-Muthanna vormt en in het bijzonder het meer fundamentalisti-sche sji'itische deel toch tot een gewelddadige revolte zal overgaan in het geval bij henzelf de overtuiging postvat dat er sprake is van onvoldoende politiek-bestuurlijke invloed? Welke situatie ontstaat er dan? Zullen de Nederlandse militairen in die situatie dan toch niet materieel als bezettingsmacht worden bejegend?
Onderschrijft de regering de stelling van de heer Soeterik dat de afwachtende houding van de Iraakse sji'ieten kenmerkend is voor de huidige fase, maar dat die houding in een volgende fase geheel kan omslaan? Hoe staat het daarbij met de rol van SCIRI, het Badr-korps en de Dawa-partij? Hoe zal het land Iran zich in dat scenario van wrevel bij de sji'ieten gedragen, mede gelet op het feit dat SCIRI in Iran lange tijd onderdak heeft genoten en dat het Badr-korps van mogelijk zelfs 15.000 man door Iraniërs is getraind en financieel is gesteund? Wat bedoelt het kabinet eigenlijk met zijn stelling dat de aanhang van de sji'itische geestelijken ongewis is als wij zien dat een bekende ayatollah, wiens naam ik niet zal uitspreken, op 12 mei in een sportstadion in Samawar, de hoofdstad van Al-Muthanna, door een uitzinnige menigte van 60.000 mensen werd toegejuicht? Hoe staat het met de restanten van de Baath-partij? Op al die vragen zou ik graag antwoord krijgen.

De heer **Koenders** (PvdA): Wat bedoelt de heer Wilders met zijn opmerking over die ayatollah die werd toegejuicht door 60.000 mensen? Ik zie het verband niet met de uitzending van deze missie. Dat gebeurt daar. Vindt hij dat goed of slecht? Is het een onderdeel van de lokale cultuur?

De heer **Wilders** (VVD): De regering zegt dat de sji'itische religieuze invloeden ongewis zijn. Het staat letterlijk in de brief. Wij hebben daar vragen over gesteld. Deze analyse behoeft naar mijn mening op zijn minst aanvulling. Er zijn andere voorbeelden van demonstraties die geleid worden door geestelijken. Op dit moment is het nog vrij onschul-dig. Als de sji'itische meerderheid in dat deel van Zuid-Irak naar hun mening onvoldoende politiek-bestuurlijke invloed zou krijgen, kan dat omslaan naar een minder onschuldige variant. Daarover heb ik vragen gesteld.

De heer **Koenders** (PvdA): Impliceert dit, mocht zich een politieke beweging ontwikkelen, dat deze volgens u serieus moet worden genomen bij het veranderingsproces in Irak?

De heer **Wilders** (VVD): Ik heb impliciet niets bedoeld. Ik heb erop gewezen waar dit toe kan leiden. Ik heb het genoemd in het kader van de veiligheidssituatie die mijns inziens aanscherping behoeft. Met name vanuit dat veiligheids-perspectief is het niet zeker dat die situatie ook in de toekomst rustig blijft. Om die reden heb ik mijn vragen gesteld.
In het algemeen vraag ik de regering of bij een mogelijk toekomstige geweldsescalatie te allen tijde indien nodig een beroep kan worden gedaan op de Britten. De heer Eurlings heeft dat ook gevraagd. Het Nederlandse bataljon is onderdeel van de Britse divisie. Mij lijkt het dus vanzelfsprekend, maar toch wil ik van het kabinet weten of dat beroep altijd op de Britten kan worden gedaan en of dat beroep tijdig zal worden gehonoreerd. Is de Britse divisie daartoe niet alleen bereid, maar er ook militair afdoende op berekend? Kan de regering vandaag dit alles garanderen?
Om de risico's voor de Nederlandse militairen juist te kunnen inschatten, stel ik de volgende vragen. Hoe zijn in noodgevallen, de extractie of misschien beter gezegd de terugtochtscenario's geregeld? Welke

concrete afspraken zijn daarover precies met de Britten gemaakt? Wat gebeurt er als de Nederlanders aandringen op extractie, maar de Britten die urgentie wellicht anders inschatten? Waarom menen de Britten zelf al versterkingen te moeten aanvoeren? Wat betekent een toekomstige reductie van de Britse strijdmacht in Irak van 43.000 naar 15.000 man voor de mogelijkheden van die extractie, maar ook voor de militaire ondersteuning van Nederlandse militairen bij een zekere escalatie? In een brief van vorig jaar heeft de regering opgemerkt dat eigenlijk altijd een extractieplan moet worden gemaakt. Het is een voorwaarde bij het optreden in riskante militaire omstandigheden. Is er zo'n plan?
In welke mate is voorzien in een zekere escalatiecapaciteit, los van een eventuele extractie? Wat vindt de regering van de suggestie die generaal buiten dienst Van Kappen vorige week in de Kamer deed dat Nederland eigenlijk zelf over enige escalatiecapaciteit zou moeten beschikken? In welk scenario zal de regering zelf in een zekere escalatiecapaciteit willen voorzien en mogelijk het bataljon met extra middelen willen versterken? Is de regering misschien van mening dat de afspraken met de Britten te allen tijde afdoende zijn? Ik krijg hierop graag een helder antwoord.
Een ander punt betreft de opvolging. Wat gebeurt er als over zes of misschien twaalf maanden geen opvolger is gevonden voor de Nederlandse presentie in Al-Muthanna? Is het kabinet bereid daaraan te werken? Er is ook sprake van een zekere betrokkenheid van de NAVO. De Noord-Atlantische Raad heeft positief gereageerd op het beroep dat Polen heeft gedaan om steun te bieden. Ik vraag de regering de opvolging in NAVO-verband aan de orde te stellen en de Kamer daarover tijdig te informeren. Ook mijn fractie hoort graag hoe het geringe bedrag van 50.000 euro voor de CIMIC-activiteiten zich verhoudt tot het grote belang dat wordt gehecht aan het op peil brengen van allerlei voorzieningen, juist om goodwill te kweken bij de regering. Het gebied valt onder de verantwoordelijkheid van het Nederlandse bataljon en is voor een groot gedeelte woestijn. Vorige week hoorden wij dat militante of zelfs terroristische groepen juist daar zouden kunnen overgaan tot eventuele hergroeperingen. De 700 Nederlandse mariniers hebben hun handen vol aan de hen opgelegde taken, zeker in de grote steden. Hoe is in dat kader de luchtverkenning precies geregeld? Hoe is die gewaarborgd? Zij is essentieel voor de veiligheid van de Nederlandse militairen.

De heer **Koenders** (PvdA): De opvolging bij missies is zeer belangrijk, maar is die niet gewoon de verantwoordelijkheid van de Britten? Moet Nederland echt zelf verantwoordelijkheid dragen voor het zoeken van een opvolger?

De heer **Wilders** (VVD): Het is de taak van de Britse regering, maar ook Nederland heeft daarin een eigen verantwoordelijkheid. Het verleden heeft ons geleerd dat je bij opvolging niet snel en adequaat genoeg kunt reageren. Natuurlijk heeft de Britse divisie daarin een verantwoordelijkheid. Wij mogen ons niet alleen verlaten op de Britten om later te merken, als de Nederlandse regering het besluit zou hebben genomen het gebied te verlaten omdat de termijn van zes of twaalf maanden voorbij is, dat onvoldoende naar opvolging is gezocht. Ik hoop dat het wordt geregeld. Mijn suggestie is dat binnen de NAVO aan de orde te stellen. De Britten zijn daarbij aanwezig. Mij lijkt dat verantwoord en zorgvuldig zorgen voor opvolging.

De heer **Koenders** (PvdA): De verantwoordelijkheid in dezen is duidelijk. Ik verschuif die niet naar de Britten en de NAVO. Als de Britten niet zorgen voor opvolging, dan hoeven de Nederlanders in uw visie toch niet te blijven? Begrijp ik dat verkeerd?

De heer **Wilders** (VVD): Wij hebben in het verleden gezien dat het te eenvoudig is om die verantwoordelijkheid zelf niet serieus te nemen. Wij hebben bij Srebrenica gezien hoelang het kabinet moeite heeft gedaan om uiteindelijk Oekraïne bereid te vinden ons op te volgen toen het eigenlijk al te laat was. Ik geef toe dat het toen in een andere constellatie was. Wij moeten daar lering uit trekken. Nederland mag het niet alleen overlaten aan de Britten. De NAVO is een uitstekend gremium om je best te doen voor het vinden van opvolging. De Nederlandse regering heeft daarin een eigen verantwoordelijkheid.
Ik heb reeds gesproken over de luchtverkenning en mijn vraag of Nederland hier een eigen verkenningscapaciteit nodig heeft of dat de afspraken met de Britten afdoende zijn. Welke afspraken zijn hierover gemaakt? Kan bijvoorbeeld gebruik worden gemaakt van satellietfoto's en krijgt het Nederlandse bataljon inderdaad altijd de informatie die men wil?
Een volgend onderwerp is de geweldsinstructie en de intelligence. Bij de uitzendingen naar Afghanistan, ISAF, en Ethiopië-Eritrea, UNMEE, werden de rules of engagement door de regering vertrouwelijk naar de Kamer gezonden. Dat is nu niet gebeurd. Ook na het vertrouwelijke deel van de hoorzittingen vorige week bleven bij ons helaas veel vragen bestaan. Maar de minister van Defensie heeft de woordvoerders vandaag nog, vanmiddag om precies te zijn, vertrouwelijk en meer in detail geïnformeerd over zowel de geweldsinstructie als de inlichtingencapaciteit. Ik moet zeggen dat dit mijn fractie heeft overtuigd dat die inderdaad feitelijk robuust en adequaat is. Ik vraag de minister om in dit debat, zonder in detail op de vertrouwelijke gegevens in te gaan, ook publiekelijk uit te spreken dat de geweldsinstructie naar zijn mening afdoende is, robuust is en dat ook de intelligence goed is geregeld.
Ten slotte heb ik een vraag over de bevelstructuur. Antwoord 49 op de gestelde vragen vermeldt dat de troepen in Zuid-Irak door de Coalition Provisional Authority en door Sentcom worden aangesproken op hun taken en verantwoordelijkheden. Ik vraag voor de helderheid aan de regering of ik ervan uit mag gaan dat de eigenlijke bevelstructuur een geheel militaire aangelegenheid is en dat er dus geen dubbele sleutel bestaat.
Ik rond af. De vier kernthema's waar de VVD-fractie vragen over heeft gesteld zijn de geweldsinstructie, de extractie, de luchtverkenning en de veiligheidsanalyse en alles wat daarmee samenhangt. Over de geweldsinstructie zijn wij gelukkig inmiddels in beslotenheid naar behoren geïnformeerd. Ik hoop en ik ga ervan uit dat het kabinet ook op de andere drie thema's uitgebreid en vooral ''to the point'' zal antwoorden en de gevraagde garanties zal geven.

Daardoor kunnen de bestaande aarzelingen bij mijn fractie weggenomen worden.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Voorzitter. Bij iedere militaire missie is de centrale vraag het politieke doel van de missie en de vraag naar het waarom. Welk politieke doel moet met een dergelijke militaire missie bereikt worden? Zeker, bij het voorliggende besluit is deze vraag nog pregnanter omdat het gaat om een missie die noch een VN-missie noch een NAVO-missie is. Daar ligt ook het belangrijkste punt in de afweging van GroenLinks ten aanzien het besluit van de regering.
Mijn fractie vond het militair optreden van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk onrechtmatig. Dat mag bekend worden verondersteld. Resolutie 1483 van de Veiligheidsraad beschrijft de ontstane situatie en erkent dat de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk op dit moment de bezettingsmogendheden zijn in Irak. De resolutie doet geen uitspraak over de rechtmatigheid van het optreden van die mogendheden. Wel legitimeert de resolutie de bestaande situatie. Intussen is een discussie ontstaan over de geloofwaardigheid van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, gezien het feit dat het bewijs nog steeds achterwege is gebleven ten aanzien van de aanwezigheid van massavernietigingswapens in Irak. Ook is tot nu toe niets gebleken van enige relatie tussen het Irak van Saddam Hoessein en Al Qaida. Daarnaast is een grote discussie losgebarsten over de manipulatie van de publieke opinie bij de bewijsvoering, zeker in het Verenigd Koninkrijk. Dit is de politieke context waarbinnen mijn fractie deze missie beoordeelt.
Uit de brief, de hoorzitting van deskundigen en de feitelijke situatie op het moment in Irak mag slechts de conclusie worden getrokken dat Nederlandse militairen worden uitgezonden om als uitvoerder of als ondernemer van de bezettingsmogendheden op te treden met de volgende taken: herstel en handhaving van de veiligheid en de stabiliteit, verwijdering van restanten van het regime van Saddam Hoessein en handhaving van de openbare orde. Dat zijn taken die rechtstreeks en direct verband houden met het uitoefenen van het gezag door de Autoriteit, namelijk de Amerikaans-Britse bezettingsmogendheid. Voor de Iraakse bevolking, die geconfronteerd zal worden met de uitoefening van deze taken, zullen de Nederlandse militairen niet anders zijn dan de sterke arm van de Autoriteit. Men is immers bezig de openbare orde te herstellen, te handhaven en met andere taken die met de stabiliteit te maken hebben.
De regering probeert te krampachtig vast te houden aan een kunstmatige constructie. De regering schrijft dat Nederland geen bezettingsmacht is. Dat probeert men uit te leggen via een vage zin die staat in nota bene de preambule van resolutie 1483. Zowel prof. Schrijver als prof. Lawson vinden dat de Nederlandse regering een te zware interpretatie geeft aan die vage passage in de resolutie. Ik wil graag een reactie van de regering op de punten die de twee hooggeleerden hier naar voren hebben gebracht.
Nog belangrijker dan wat hier wordt gezegd en wat in de brief staat, is hoe de Irakezen de militairen zullen bejegenen. Volgens mijn fractie zal het in de praktijk niet zo zijn dat er ten aanzien van Nederlandse militairen een onderscheid gemaakt wordt. Wij zijn ervan overtuigd dat Nederlandse militairen gezien zullen worden als vertegenwoordigers van de bezettingsmacht. Een volgend punt is dat de Irakezen nog steeds nauwelijks betrokken zijn bij politiek-bestuurlijke processen in Irak. Wij zien ook dat het verzet tegen de bezettingsmogendheid groeit. Het is nergens in Irak veilig. Dat hebben wij helaas gisteren gezien met de dood van zes Britten. Ik wil sowieso informatie hebben van de regering over dit incident. Op welke manier beoordeelt de regering dit incident?
De afwachtende houding van de sji'ieten is door de heer Soeterik overtuigend naar voren gebracht tijdens de hoorzitting. Die kan omslaan in actief verzet, ook in het zuiden van Irak, zeker als zij buitengesloten blijven van de politieke en bestuurlijke processen in Irak. Dat betekent dat de analyse die de Nederlandse regering van de situatie maakt ten aanzien van de veiligheid daar, ons niet overtuigt. Het gevaar dreigt dat Nederlandse militairen als een onderdeel van de bezettingsmogendheid in Irak verzeild raken in een risicovol conflict met de Iraakse bevolking. Die risico's zijn groot. De heer Van Kappen heeft gezegd dat de regering zorgvuldig Al-Muthanna gekozen heeft. Daar is het enigszins rustig op dit moment. Wij zien dat het verzet groeit. Wij zien dat het optreden van de belangrijkste bezettingsmogendheid, namelijk de Verenigde Staten, daar alle aanleiding toe geeft. De hulporganisatie CARE Nederland heeft tijdens de hoorzitting onderstreept dat er op dit moment nauwelijks communicatie plaatsvindt tussen de Iraakse bevolking en de Autoriteit. De bevolking ziet alleen soldaten met een helm op, tanks, huiszoekingen en arrestaties. Dat betekent een voedingsbodem voor groeiend verzet. Bovendien is er sprake van plunderingen, onveiligheid en een gebrek aan water en elektriciteit. De hulporganisaties kunnen nauwelijks wat doen vanwege het gebrek aan veiligheid. Dat is het beeld dat van de Autoriteit, de bezettingsmogendheid bestaat. Dan wordt de vraag naar het politieke doel nog pregnanter. Het gaat om een risicovolle missie. Dan is de waarom-vraag nog belangrijker. Het politieke doel van de Verenigde Staten is duidelijk, namelijk het vergroten van de Amerikaanse hegemonie in het Midden-Oosten. Wat is het politiek doel van deze regering? Hier ligt het grootste probleem van GroenLinks met deze missie. Ook ten aanzien van de prioriteitenstelling heeft mijn fractie grote vraagtekens. Ik wil graag de term gebruiken die collega Koenders in de media heeft gebruikt over de situatie in Congo. Daar is volgens hem sprake van een slepende genocide. Daar sluit ik mij graag bij aan. Waarom kiest men er dan niet voor om te proberen daar een genocide te voorkomen, waar reeds anderhalf miljoen mensen om het leven zijn gekomen? Waarom kiest men voor Irak? Waarom kiest men er niet voor in Afghanistan te blijven en te investeren in de uitbreiding van ISAF? Dat zijn vragen die voor ons van groot belang zijn.
Een andere vraag is die naar de rol van de Verenigde Naties. De brief van de regering spreekt van een centrale rol van de Verenigde Naties. Dat kan de regering hier niet volhouden. Ik neem de beschrijving van prof. Schrijver over. Hij sprak van een bijrol van de VN en niet van een centrale rol. Wat is hierop de reactie van de Nederlandse regering?

Minister **De Hoop Scheffer**: Mag ik vragen of van de nu reeds vele malen genoemde hoorzitting een verslag bestaat, zodat ook de regering kennis kan nemen van wat daar door wie is gezegd. Wij hebben dat verslag niet. Dat vind ik een lichte handicap, eerlijk gezegd.

De **voorzitter**: Wij zitten in tijdnood. Het besluit moet voor het reces worden genomen. Vandaar dat er een hoorzitting is georganiseerd. Daarvan wordt een verslag gemaakt. Dat komt pas na deze bijeenkomst tot stand. Ik moet erkennen dat de regering gehandicapt is op dit punt.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Van het verhaal van prof. Schrijver is een tekst beschikbaar. Wat hij hier heeft ingebracht, is ook op schrift gesteld.

De **voorzitter**: Dat neemt niet weg dat de minister het epistel van de heer Schrijver niet heeft ontvangen.

De heer **Bakker** (D66): De inleidingen staan op papier. Die moeten te produceren zijn. Ik heb een vraag voor mevrouw Karimi. Zij had veel bezwaren tegen de oorlog zoals die gevoerd is. Dat gold ook voor mijn fractie. Zij somt een groot aantal kritische kanttekeningen en risico's op. Vervolgens spreekt zij over Congo. Wat is haar visie op wat in Irak moet gebeuren, in het belang van de wederopbouw van het land en de welzijn van de bevolking, gegeven de oorlog die er is geweest? Hoe ziet zij die situatie? Daar moet zij toch een visie op hebben?

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Dit is een terechte vraag. GroenLinks zou in dit debat zeker anders hebben gestaan als er een centrale rol voor de VN was weggelegd en als de bezettingsmogendheden zich terug hadden getrokken en Irakezen het voor het zeggen hadden gehad. Die situatie heeft zich niet voorgedaan. Wij hebben niet de indruk dat sinds het einde van het grootschalige conflict – de oorlog is nog niet voorbij – de inzet van de bezettingsmogendheden gericht is op het zeggenschap geven aan Irakezen over wat in Irak gaande is.

De heer **Bakker** (D66): Daarover heb ik een aantal vragen, die ik straks zal stellen. Mevrouw Karimi vindt dus niet dat de VN-resolutie zoals die is aangenomen een belangrijke legitimatie vormt voor de vorming van deze stabilisatiemacht?

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Ik heb gezegd dat de VN-resolutie de situatie op de grond legitimeert. De resolutie erkent dat er sprake is van een bezetting, maar zegt niets over de rechtmatigheid van de bezetting. De resolutie stelt dat er sprake is van een bezetting en dat de VS en het VK de verantwoordelijkheid te nemen hebben als bezettingsmacht. Zij hebben zich te houden aan bijvoorbeeld de Geneefse conventies en noem maar op. De resolutie geeft desalniettemin geen mandaat voor een stabilisatiemacht. Dat doet de resolutie volgens de mening van de fractie van GroenLinks niet.

De heer **Eurlings** (CDA): Volgens ons geeft de resolutie wel degelijk de politieke en juridische basis voor een stabilisatiemacht. Is het niet zo dat in de resolutie landen worden opgeroepen om taken van de bezettende mogendheden aldaar uit te voeren? Dat is toch een oproep die namens de VN wordt gedaan? Wij kunnen blijven bekvechten over het verleden. De VN kijkt naar de toekomst en vraagt landen om te helpen bij het uitvoeren van die taken.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): De heer Eurlings heeft gelijk dat de resolutie dat verwelkomt. In die zwakke termen is dat uitgesproken. Wie de VN-taal kent, weet dat het een zwakke formulering is. Die verwelkomt in ieder geval de bijdrage van andere landen bij de wederopbouw en stabiliteit van Irak.

De heer **Eurlings** (CDA): Erkent mevrouw Karimi dat landen zoals Frankrijk en Duitsland met deze resolutie hebben ingestemd en dus verwelkomen dat Nederland onderdeel gaat uitmaken van die stabilisatiemacht? Dat is het significante. Veel mensen, ook in dit halfrond, zeiden dat het nooit zou lukken om tot een resolutie te komen. De resolutie ligt er. Die had misschien zwaarder gekund. Landen zoals Frankrijk en Duitsland verwelkomen echter dat landen zoals Nederland aan die macht gaan deelnemen.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Dat bestrijd ik ook niet. Ik heb dit feit reeds naar voren gebracht. Mijn vraag is gericht op het politieke doel. Wij weten dat het een bezettingsmacht is. Voor de fractie van GroenLinks is dan een belangrijke vraag of Nederland een onderdeel moet worden van die bezettingsmacht. Daarop is ons antwoord nee. Er bestaan veel vragen ten aanzien van de juridische positie van de militairen. In de VN-resolutie staat geen helder mandaat. De vraag is wat dat precies betekent ten aanzien van de jurisdictie voor de militairen. De brief met antwoorden op de gestelde vragen is hierover onduidelijk. De regering zegt dat Nederland geen bezettingsmacht is. Wat is het dan? Onder welke jurisdictie vallen de Nederlandse militairen? Wat gebeurt er met die militairen als zij zich schuldig maken aan bijvoorbeeld de schending van mensenrechten en het internationale recht? Vallen zij dan onder de Nederlandse jurisdictie of bijvoorbeeld de Britse jurisdictie omdat zij onder bevel van de Britten vallen? In hoeverre zijn Nederlandse militairen medeverantwoordelijk voor bijvoorbeeld eventuele mensenrechtenschendingen of oorlogsmisdaden van bezettingsmogendheden? Is het EVRM van toepassing op het gedrag van de Nederlanders? Er staan heel veel vragen open.
De commandostructuur is duidelijk. Tegelijkertijd maakt die duidelijk dat Nederland nauwelijks ruimte heeft voor eigen beleid en ook nauwelijks politiek-bestuurlijke invloed heeft. Militair gezien is het helder. Politiek gezien is er nauwelijks sprake van invloed.
Ik kom tot een afronding. Onze bedenkingen hebben betrekking op de volgende punten. Het politieke doel is onhelder. De juridische positie is onhelder. Er is sprake van een ongewenste feitelijke positie als onderdeel van de bezettingsmacht in Irak. Er is groeiend verzet onder Irakezen tegen de aanwezigheid van en het optreden van buitenlandse mogendheden. Er zijn veel risico's. Er is nauwelijks politieke invloed. Ook is er in onze ogen sprake van een verkeerde prioriteitenstelling. Ik wacht met belangstelling de reactie van de regering af.

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter. Vandaag is het besluit aan de orde dat de regering heeft genomen met betrekking tot de uitzending van 1100 militairen naar Irak. Dat besluit volgt op een oorlog

waaraan Nederland steun heeft gegeven. Daarom wil ik bij het begin van dit debat over de reden van die oorlog spreken. De Amerikanen en de Britten hebben deze oorlog gevoerd buiten de VN om. De formele reden, de dreiging van massavernietigingswapens in de handen van een misdadig regime, was daarbij aan de orde. Daarom heeft Nederland politieke steun gegeven aan die oorlog, uit de overtuiging dat die dreiging ook reëel was. In de Verenigde Staten en in Groot-Brittannië heerst grote twijfel over de betrouwbaarheid van de rapporten met betrekking tot die dreiging. De rapporten zijn ook beoordeeld door de Militaire inlichtingendienst in Nederland en de Algemene inlichtingen- en veiligheidsdienst. De vraag is of de regering blijft volhouden dat die rapporten betrouwbaar waren. De SP is voorstander van een onderzoek naar de betrouwbaarheid. De Nederlandse regering meldde op 30 september van het vorige jaar dat het beeld uit het alarmerende Britse rapport, waarin stond dat er binnen drie kwartier een aanval met chemische zou kunnen worden uitgevoerd, overeenstemde met het beeld dat de Nederlandse regering had. De vraag is dus gerechtvaardigd waar het beeld van de Nederlandse regering op gebaseerd was. Kennelijk op eigen inlichtingen en niet op rapporten van anderen. Dan wordt het immers een cirkelredenering.

De dreiging van massavernietigingswapens was voor de Amerikanen in ieder geval niet de enige en misschien niet eens de belangrijkste reden voor het voeren van die oorlog. De verandering van het regime in Bagdad was de hoofdreden, erkend door de onderminister van defensie in Amerika, Wolfowitz. De Nederlandse regering heeft politieke steun gegeven aan een oorlog buiten de VN om, klaarblijkelijk om andere redenen dan de oorlogvoerende partijen aanvankelijk hebben gemeld. De vraag aan de regering moet dan ook zijn: voelt men zich niet om de tuin geleid nu dit naar buiten komt.

De heer **Bakker** (D66): Eerlijk gezegd begrijp ik de redenering van de heer Van Bommel niet zo goed. Die spreekt van massavernietigingswapens. Ik stel vast dat die voor hem toen al geen reden waren om in te stemmen met het geheel. Hij stelt dat kennelijk de echte reden het verwijderen van het regime was. Is dat geen legitiem doel? Het was immers een massavernietigingsregime. Er zijn er honderdduizenden over de kling gejaagd.

De heer **Van Bommel** (SP): Daar heb ik de D66-fractie ook nooit eerder over gehoord. Het gaat om de legitimatie die de Nederlandse regering heeft gebruikt om politieke steun aan deze oorlog te geven, buiten de VN om. De regering heeft bij herhaling gezegd dat het niet ging om ''regime change''. Dat zou misschien aan het einde van de rit een bijkomend effect zijn. Dat was niet de reden waarom Nederland steun gaf aan deze oorlog. De Nederlandse regering heeft deze oorlog gesteund op grond van de reële dreiging die zij zag in de massavernietigingswapens die in Irak aanwezig zouden zijn, op basis van rapporten die door buitenlandse veiligheidsdiensten zijn geleverd. Dat was de reden. Daarover ging ook resolutie 1441. Die ging over massavernietigingswapens. Over alle andere argumenten die er gelegenheidshalve bijgehaald worden, wil ik best een debat voeren. Dat is niet het debat dat in de VN is gevoerd. Daar zal ook nooit een VN-resolutie over komen.

De heer **Bakker** (D66): Volgens mij heeft de heer Van Bommel erg selectief geluisterd naar de Nederlandse regering en naar D66.

De **voorzitter**: Ik verzoek de heer Van Bommel de tijd in de gaten te houden.

De heer **Van Bommel** (SP): Dat kunt u niet menen. Ik heb drie kwartier geluisterd naar anderen. Ik heb drie minuten het woord gevoerd. Ik ben bezig met de inleiding van mijn betoog.

De **voorzitter**: Ik vraag u om zich te beperken tot de twee voorliggende brieven.

De heer **Van Bommel** (SP): De vraag is dus of door de Nederlandse regering ''regime change'' achteraf als doel wordt gelegitimeerd. In het volkenrecht is daarvoor geen enkele basis. Resolutie 1441 ging daar niet over. Die ging over massavernietigingswapens. De vraag is of de Nederlandse regering bij haar oorspronkelijke standpunt blijft of met de Amerikaanse wind meewaait. Welke reden deze oorlog ook had, de vraag is of die is afgelopen.

Restanten van het Baath-regime lijken te zijn begonnen met een campagne van chaos en guerrilla-acties, die volgens documenten van The Guardian al voor de val van het bewind is gepland en die moet bestaan uit gewapende overvallen, hit-and-run-acties en zelfmoordbomaanslagen. Vraag aan de regering is of zij op de hoogte is van het bestaan van documenten die op een dergelijke campagne zouden wijzen. Kan zij zeggen of er onder de sji'ieten, die steun zouden geven aan een dergelijke campagne, ook in het zuidelijke deel steun bestaat, waar de Nederlandse troepen mogelijk gelegerd gaan worden?

Onder de huidige omstandigheden is een Nederlandse missie naar Irak een missie zonder vrede. Het is niet toevallig dat dit ook de titel is van het enquêterapport over Srebrenica. De SP ziet veel overeenkomsten tussen de missie-Irak en de onmogelijke missie naar Srebrenica. Ik vraag mij dan ook hardop af of de Nederlandse regering de lessen van Srebrenica heeft geleerd. Zij wekt met dit besluit, deze brief en deze motivatie niet die indruk.

Als wij de verschillende aandachtspunten uit het toetsingskader langslopen, valt op dat van een duidelijk mandaat voor de Nederlandse troepen geen sprake is. Nederland opereert onder de verantwoordelijkheid van de Autoriteit van de Amerikanen en de Britten. Zij bepalen de politieke en de economische toekomst van Irak. Wat is dan het mandaat van de Nederlandse troepen? Resolutie 1483 vormt de basis voor de Autoriteit van de Amerikanen en de Britten in Irak. Daarmee is dat volkenrechtelijk afgedekt. De resolutie stelt ook vast dat Irak is bezet. De Nederlandse regering schrijft in haar brief dat ons land, onze troepen, geen onderdeel uitmaken van de bezettingsmacht. Daar zal de bevolking in Irak volgens mij heel anders over denken. Ook hier. Vanochtend demonstreerden Irakezen voor de deur van de Tweede Kamer tegen Nederlandse deelname aan de bezettingsmacht. In Irak zijn al vele grote demonstraties geweest en oproepen aan de VS om het land te verlaten.

Het uitblijven van een nationale conferentie waar alle partijen, ook de sji'ieten, aan kunnen deelnemen en vervolgens kunnen deelnemen aan het landsbestuur, tast de geloofwaardigheid van de Autoriteit aan en zal verder verzet doen oplaaien.
Inmiddels erkennen de Amerikanen dat probleem. Generaal Franks zei dat er meer nodig is dan de 200.000 troepen die nu in Irak aanwezig zijn. Men moet rekening houden met een aanwezigheid in Irak van drie tot vijf jaar. Als men dat vandaag al zegt, kan die periode nog wel eens langer duren. De geschiedenis van de operaties van de afgelopen tien jaar heeft geleerd dat wij er ofwel veel langer blijven of dat wij veel sneller weg zijn, bijvoorbeeld in Somalië. Wat betekent die veronderstelling: meer mensen nodig en veel langer blijven, voor het politieke proces? Denkt de regering dat op deze manier de harten en zielen van de Iraakse bevolking kunnen worden gewonnen? Dat is nodig om een stabilisatie van het land met een dergelijke macht mogelijk te maken.
Waarom eist de Nederlandse regering niet eerst duidelijkheid over het politieke programma van de Amerikanen en Britten in Irak? Waarom gaat de regering akkoord met een zo ondergeschikte rol van de Verenigde Naties in dit proces. Worden de Verenigde Naties op deze manier niet simpelweg onderaannemer van de Amerikanen en de Britten, terwijl het precies andersom moet zijn? Is deelname op deze basis niet feitelijk meewerken aan een verdere deconfiture van de VN? Waarom eist de Nederlandse regering niet de terugkeer van de VN-wapeninspecteurs? Dat ligt toch voor de hand? Ook in deze resolutie wordt over de massavernietigingswapens gesproken. Kennelijk wordt gedoogd dat de Amerikanen ook op dit punt de VN passeren en zeggen: wij zoeken het zelf wel uit, met politieke steun van de Nederlandse regering.
Vorige week hebben wij een hoorzitting gehouden in de Kamer. Deskundigen hebben de Kamer uitdrukkelijk gewaarschuwd niet uit te gaan van de situatie zoals die nu is. Die kan zo omslaan. Uitsluiting van de sji'ieten van het bestuur wordt gekenmerkt als een centrale fout. Na lange onderdrukking zullen zij zich niet opnieuw laten marginaliseren. Waar zij nu de macht hebben gegrepen, in het vacuüm dat er was in plaatsen zoals Najaf en Kaballa, zullen zij die niet vrijwillig aan de Autoriteit overdragen als zij niet de garantie hebben dat zij een rol kunnen spelen in het bestuur van Irak. De Amerikanen hebben er weinig zin in, zo lijkt het.
De provincie waar de Nederlandse militairen naartoe zouden moeten, Al-Muthanna, is sji'itisch gebied. Hoe ziet de regering de gevolgen van de uitsluiting van de sji'ieten en de daarmee samenhangende risico's? Hoe beoordeelt de regering de risico's die samenhangen met de ogenschijnlijke rust in deze provincie? Volgens de heer Van Kappen ligt daar juist het risico dat restanten van de troepen van Saddam Hoessein zich in dergelijke gebieden zullen hergroeperen. Hoe wordt er zicht gehouden op dat deel van de provincie, waar geen mensen wonen? Het is een grote zandbak. Het gebied is groter dan Nederland. Er gaan geen Nederlandse verkenningsvliegtuigen mee. Er kan gevlogen worden met kleine, onbemande vliegtuigjes, die de zaak moeten waarnemen of de zaak kan met satellieten in de gaten gehouden worden. Als Nederland niet beschikt over de feitelijke mogelijkheid om dat gebied te controleren op het moment dat satellieten daar iets waarnemen, heeft dat weinig betekenis.
Een woord over de humanitaire aspecten en de wederopbouw. Door de handhaving van de veiligheid moeten de humanitaire organisaties hun werk kunnen doen in Irak. Dat is buitengewoon hard nodig, gezien de situatie. De primaire publieke voorzieningen: gezondheidszorg, water en elektriciteit zijn grotendeels buiten gebruik. De ontevredenheid bij de Irakezen hierover neemt terecht toe. De Vierde Geneefse Conventie is daar duidelijk over: de bezettingsmacht wordt dwingend opgelegd om hierin te voorzien. Op welke termijn verwacht de regering hierin een substantiële verbetering? Gezien de klimatologische omstandigheden dreigt er een humanitaire ramp. Hoe kan die worden voorkomen? Is het niet primair aan de bezettende macht – waarvan Nederland volgens de brief geen deel uitmaakt – om daarin te voorzien? Hoe zit het met de Nederlandse verantwoordelijkheid als zodanig? Er gaat een civielmilitaire samenwerkingscapaciteit mee. Werkt deze onder Nederlandse verantwoordelijkheid of onder die van de Autoriteit?
Gezien de militaire overmacht is beëindiging van de missie om militaire redenen onwaarschijnlijk; ik deel deze opvatting van de regering. Er is zoveel militaire kracht in en rond Irak aanwezig, dat ook bij een grootschalig militair of gewelddadig conflict, het verzet kan worden neergeslagen. Toch zijn vragen te stellen over de risico's die Nederlandse militairen lopen.
Hoe moeten Nederlandse militairen omgaan met het wapenbezit onder de bevolking? Wapenbezit is in Irak, zeker in Zuid-Irak, de gewoonste zaak van de wereld. Het ontwapenen van de bevolking vormde mede de aanleiding voor de opstand in Amarah waarbij gisteren de zes Britten werden gedood.
Wat kan de regering zeggen over de opleiding van de uit te zenden militairen? In de media wordt het beeld gecreëerd alsof het allemaal goed getrainde mariniers zouden zijn; dat is niet het geval. Gisteren heb ik nog contact gehad met een ouder van een van de uit te zenden mariniers, die alleen maar een basisopleiding heeft gedaan van 24 weken. Een aanvullende training in de tropen of Noorwegen heeft hij niet meegemaakt. Is het wel verantwoord om vrijwel onervaren militairen op een dergelijke gevaarlijke missie te sturen? Is het juist dat slechts 40% eerder is uitgezonden naar het buitenland?
In Irak is veel munitie met verarmd uranium gebruikt. Bij het betreden van gebouwen waarvan men vermoedt dat daar die munitie is gebruikt, wordt het advies gegeven: stofkapje dragen en de handen wassen. Is dat werkelijk voldoende? Wereldwijd neemt de bezorgdheid over de gezondheidsrisico's van verarmd uranium toe. Moet de Amerikanen en de Britten niet gewoon de eis worden gesteld, bekend te maken waar die munitie is ingezet? Vervolgens kunnen zij zelf op korte termijn zorgdragen voor het opruimen van de restanten van de munitie. Je kunt niet verwachten dat men onder dergelijke klimatologische omstandigheden de helft van de tijd met zo'n stofkapje loopt. Uraniumstof zie je niet. Het is er in de lucht in gebouwen. Zeker in dergelijke gebieden valt er geen onderscheid te maken tussen gewoon stof en stof waarin uranium zit.

Ten aanzien van de uitzendtermijn is in het denken het automatisme ontstaan, zowel bij Nederland als bij de VN, om uit te gaan van zes maanden. De vakbonden vinden dat gezien de klimatologische omstandigheden veel te lang. Moeten wij niet af van dat automatisme?
Voor de extractie van Nederlandse troepen indien er sprake zou zijn van grootschalig geweld – niemand hoopt dat – zijn wij afhankelijk van anderen. Ook hier dringt zich de vergelijking met Srebrenica op. Voor een evacuatie moeten Britten uit een andere provincie optreden. Wat moet de bataljonscommandant doen als de Britten niet komen? Die situatie is allesbehalve denkbeeldig; anderen hebben daar al op gewezen.
De SP-fractie ziet de ontwikkelingen in Irak niet los van de algemene Amerikaanse buitenlandse politiek. Daarin is de doelstelling geformuleerd om de Arabische landen te democratiseren, desnoods met geweld. Irak en Iran zijn opgenomen in de eredivisie van schurkenstaten, door de Amerikaanse president de ''as van het kwaad'' genoemd. Syrië wordt beschuldigd van ongeoorloofd wapenbezit, steun aan terroristische organisaties en het onderdak bieden aan leden van het bewind van Saddam Hoessein. Ten aanzien van Iran werd eerst geëist, en nu ook gedreigd. Plotseling hebben de Amerikanen ontdekt – dit komt weer op de voorgrond – dat er iets aan de hand is met de mensenrechten in Iran. Hoe beoordeelt de regering de Amerikaanse plannen voor de Arabische wereld? Of de regering dat nu wel of niet erkent, feitelijk werkt Nederland mee aan de uitvoering van die plannen.
De Amerikaanse en Britse politieke en militaire greep op Irak neemt toe. De VN zijn in belangrijke mate buiten beeld, anders dan in de brief van de regering staat. De stabilisatiemacht komt geen vrede brengen, maar de bezetting stabiliseren. De acceptatie van de Iraakse bevolking is bijzonder broos en kan snel omslaan. Een politiek plan voor de toekomst is er niet en lijkt er voorlopig ook niet te komen. Mijn fractie vindt dat een groot probleem. Het uitsluiten van de macht van het sji'itische deel van de bevolking brengt grote risico's mee. Onder die omstandigheden lijkt het de SP-fractie niet verantwoord Nederlandse militairen uit te zenden naar Irak. Nederland wordt zo medeverantwoordelijk voor een proces waarop nauwelijks invloed kan worden uitgeoefend en waarvan wij geen idee hebben waar het eindigt.

Mevrouw **Huizinga-Heringa** (ChristenUnie): Voorzitter. Er bestaat volgens de ChristenUnie-fractie een solide volkenrechtelijke basis voor Nederland om deel te nemen aan de stabilisatiemacht in Irak. Veiligheidsraadsresolutie 1483 biedt de grondslag om bij te dragen aan stabiliteit, veiligheid en wederopbouw van Irak. Terecht heeft het kabinet deze beslissing opgehangen aan artikel 100 van de Grondwet en deze uitzending aan de hand van het toetsingskader beoordeeld, dat is opgesteld na het debacle in Srebrenica. Zodoende ben ik ervan overtuigd dat de lessen die zijn getrokken uit de fouten in Srebrenica, doorwerken bij deze stabilisatiemacht. De vraag of Nederland in principe bereid is om een actieve bijdrage te leveren aan de wederopbouw van Irak, beantwoorden wij dan ook positief. Dat Nederland politieke steun betuigde aan het militaire ingrijpen in Irak, speelt daarin voor ons mee. Dit geeft ons een zekere verantwoordelijkheid om bij te dragen aan het herstel van de rust in Irak en te komen tot een democratisch land. Deze principiële bereidheid betekent niet dat wij voetstoots akkoord gaan met de voorgestelde bijdrage aan de stabilisatiemacht in Irak. Van belang daarbij is of de situatie, het mandaat en de uitvoering van de missie Nederland in staat stellen daadwerkelijk een bijdrage te leveren aan de stabiliteit in Irak. De Nederlandse bijdrage moet het doel dichterbij kunnen brengen. Verder zullen de risico's voor onze militairen moeten worden afgewogen. Ook naar hen toe moeten wij een zorgvuldige en verantwoorde beslissing nemen.
Vandaag wil ik niet spreken over een mogelijke Nederlandse bijdrage aan een militaire missie in Congo, hoewel de brief daarover wel staat geagendeerd. Als ik minister goed heb begrepen, zal van Nederland voor die missie slechts een relatief kleine bijdrage worden gevraagd. Deze missie staat los van de bijdrage aan de stabilisatiemacht voor Irak en kan op een later moment aan de orde komen.
Het mandaat van deze missie bedraagt zes maanden. Uit de brief van de minister blijkt dat daarna een verlenging van zes maanden mogelijk is. Voor ons is onduidelijk of daarna nog een verlenging kan plaatsvinden. Het antwoord op een van de vragen luidde: ''Over een eventuele langere inzet van Nederlandse militairen zal een apart besluit worden genomen op basis van de dan geldende omstandigheden.'' Daaruit kun je opmaken dat de missie mogelijk langer duurt dan twee maal zes maanden. Houdt de regering nu al serieus rekening met die mogelijkheid? Wie is verantwoordelijkheid voor een eventuele opvolging van de Nederlandse stabilisatiemacht? Wat is de reactie van de minister op de stelling dat een uitzendtermijn van zes maanden gezondheidsrisico's meebrengt voor de uitgezonden militairen? Zou drie maanden niet beter zijn?
Nederland opereert onder operationeel bevel van het Verenigd Koninkrijk. De Nederlandse militairen maken geen deel uit van de bezettende macht, al zullen zij daar in de ogen van de bevolking natuurlijk wel toe behoren. Deelt de minister het oordeel dat dit de Nederlandse positie kwetsbaarder maakt in verhouding tot de bevolking? De bevelstructuur is ook van belang voor de verantwoordelijkheid voor de behandeling van gevangen genomen personen. Die verantwoordelijkheid berust bij de Autoriteit. Zijn er garanties dat de door Nederland gevangen genomen en aan de Iraakse autoriteiten of het Verenigd Koninkrijk overgedragen personen een eerlijk proces krijgen volgens internationale standaarden? Al zou Nederland daarvoor juridisch gezien niet verantwoordelijk zijn, er is wel een morele verantwoordelijkheid voor de behandeling van door Nederland overgedragen personen.
In zijn brief schrijft de minister dat de stabilisatiemacht wordt aangevoerd door de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. De overige deelnemende landen worden voldoende betrokken bij de algemene politiek-militaire beleidsbepaling van de veiligheidsmacht en de informatie-uitwisseling. Die betrokkenheid wordt vormgegeven in een ''committee of contributors''. Wat moet ik mij daarbij concreet voorstellen? Hoe verloopt dit overleg? Wat betekent ''voldoende betrokken''? Op welke manier wordt Nederland betrokken bij de politiek-militaire beleidsbepaling? Betekent dat meespreken of alleen luisteren?

Zijn er duidelijke afspraken waarover Nederland voldoende wordt geïnformeerd?
Op basis van de besloten briefing is mijn fractie ervan overtuigd geraakt dat de rules of engagement voldoende robuust zijn. De inschatting welke wapens moeten worden meegenomen op deze missie, is aan de legertop. Naar ik aanneem, is daarover overlegd met de Britten. Hoe is bij de bewapening rekening gehouden met een situatie waarin de risico's plotseling toenemen? Zijn er garanties dat Nederland op steun kan rekenen als het echt knijp komt te zitten? Op welke manier zamelt het Nederlandse bataljon informatie in om van dag tot dag de politieke situatie en de kans op onlusten en incidenten in te schatten? Hoe beoordeelt de minister de afgelopen weekend duidelijk geworden oproepen van Saddam Hoessein tot het plegen van sabotage? Maakt dit de dreiging voor de Nederlandse militairen groter?
De speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN krijgt tot taak om de humanitaire hulp en wederopbouw door VN-organisaties en NGO's te coördineren. Het niet goed functioneren en uitblijven van humanitaire voorzieningen is niet alleen slecht voor de Iraakse bevolking maar kan ook een risico vormen voor de Nederlandse militairen; de bevolking zal hun dit in de eerste plaats aanrekenen. Zijn er Nederlandse NGO's werkzaam in het gebied? Is de capaciteit van de meegestuurde CIMIC voldoende? Overweegt de minister voor Ontwikkelingssamenwerking om Nederland een coördinerende rol te laten spelen bij de NGO's in het gebied waar Nederland naartoe gaat, om zo de humanitaire voorzieningen goed op orde te krijgen?
De ChristenUnie-fractie staat in principe positief tegenover deelname van Nederland aan de stabilisatiemacht in Irak. Wij mogen niet weglopen voor de verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de rust en de democratie in Irak. Ik wacht de antwoorden van de ministers op mijn vragen graag af.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. Nog maar kort geleden debatteerden wij met de enquêtecommissie en de regering over Srebrenica. Onze bijdrage aan het debat sloten wij af met de vaststelling dat de les van die onmogelijke missie niet is afzijdigheid ten aanzien van vredesoperaties, maar wel zorgvuldigheid. Voor onze beoordeling van de voorgenomen uitzending naar Irak hechten wij dan ook zeer aan het nauwgezette toetsingskader, waarin die ervaringen uit het verleden grondig zijn verwerkt. Dat is voor ons het vertrekpunt.
De SGP-fractie heeft in de debatten over de militaire interventie in Irak door de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk de mening uitgedragen dat Nederland deze niet alleen politiek maar desgevraagd ook militair zou moeten steunen. Uit die politieke opstelling vloeit logisch voort dat wij ook een positieve basishouding aannemen tegenover de mogelijkheid om nu bij te dragen aan een wederopbouw van Irak. Als wij toen onze politieke en militaire verantwoordelijkheid zagen, dan zeker ook nu.

De heer **Van Bommel** (SP): De heer Van der Staaij wijst op de lessen die zijn geleerd van Srebrenica, die tot uitdrukking komen in het toetsingskader. Vervolgens zegt hij: wij hadden die oorlog niet alleen politiek maar ook militair moeten steunen, daaruit vloeit ons standpunt voort. Een van de belangrijkste zaken in dat toetsingskader is toch de internationale rechtsorde en de rol van de VN? Deze oorlog is buiten de VN om gevoerd. Hoe kan de heer Van der Staaij deze zaken met elkaar rijmen?

De heer **Van der Staaij** (SGP): In het licht van het toetsingskader is in dit geval het mandaat juist heel nadrukkelijk gegarandeerd. Dat is een andere discussie dan over de juridische basis van de militaire interventie. Als wij het echter toen al goed vonden dat er een interventie plaatsvond, moeten wij ons nu zeker verantwoordelijk voelen voor een bijdrage aan de wederopbouw.

De heer **Van Bommel** (SP): Het toetsingskader staat stijf van internationale rechtsorde en VN. Bij deze oorlog was dat volkomen buiten beeld; er was geen VN-resolutie. De heer Van der Staaij stelt het toetsingskader centraal en zegt: deze oorlog hebben wij politiek en militair gesteund. Hij zegt dat zijn standpunt nu daar logisch uit voorvloeit. Die redenering gaat toch volkomen mank?

De heer **Van der Staaij** (SGP): Stel dat ik nu zou zeggen: wij zien geen enkele taak voor Nederland in de wederopbouw, hoewel wij wel voor een militair ingrijpen waren. De heer Van Bommel zou dan onmiddellijk tegenwerpen: waar komt u nu mee aan? U steunde destijds wel de militaire interventie en nu loopt u weg!

De heer **Van Bommel** (SP): De heer Van der Staaij kent mij redelijk goed. Mijn kritiek richt zich niet op zijn huidige standpunt, maar op het beginpunt van zijn bijdrage. De VN waren afwezig bij de militaire interventie.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Het toetsingskader heeft geen betrekking op het steunen van de militaire interventie; de discussie daarover is destijds gevoerd. Wij vonden dat daarvoor wel degelijk een juridische basis was. In het licht van het toetsingskader gaat het om het mandaat, waarop ik later nog zal terugkomen. Volgens mij is zelfs de heer Van Bommel het ermee eens dat daarvoor in ieder geval wel een juridische basis is. Als je ja zegt in het begin, is het logisch dat je nu ook positief bent betrokken. Het is echter niet zo dat als je tegen die militaire interventie was, je nu ook tegen deze operatie zou moeten zijn. Dát is een verkeerde logica. Je kunt niet voorbijgaan aan de situatie nu. Daarmee zou je zeggen: laat ze het in Irak zelf maar uitzoeken.
Duidelijk is dat in deze interimperiode na de val van Saddam Hoessein een intensieve internationale betrokkenheid nodig is voor het waarborgen van veiligheid en stabiliteit, die zo nodig zijn voor de wederopbouw. De weg naar een Iraaks interim-regime en uiteindelijk een democratische Iraakse regering is er een vol hobbels en valkuilen. De humanitaire omstandigheden in Irak zijn nog steeds zorgelijk; basale voorzieningen zijn niet op peil. Van een stabiele veiligheidssituatie kan evenmin worden gesproken. Ordeverstoringen en gewelddadige conflictsituaties komen nog steeds voor. Van deze situatie gaat een dringend appèl uit aan de internationale gemeenschap om naar vermogen bij te dragen aan verbeteringen. Wij staan dan ook zeer sympathiek tegenover de doelstelling van een multinationale stabilisatiemacht om bij te dragen

aan die noodzakelijke stabiliteit en veiligheid. Om vast te stellen of een Nederlandse deelname daadwerkelijk verantwoord is, moet evenzeer worden gekeken naar zaken als mandaat, veiligheidssituatie, militaire haalbaarheid etc.
De SGP-fractie is verheugd dat na grote verdeeldheid de internationale gelederen inmiddels in zoverre zijn gesloten dat de noodzaak van de stabiliserende troepenmacht breed wordt onderkend. Resolutie 1483 biedt een solide juridische en politieke basis voor de stabilisatiemacht en de voorgenomen Nederlandse bijdrage. Aan de orde is gesteld of de Nederlandse soldaten zullen worden gezien als onderdeel van de bezettende mogendheid. De regering legt uit dat de Nederlandse eenheid formeel geen bezettende mogendheid zal zijn. Mevrouw Karimi heeft er echter al op gewezen dat de juridische basis voor dat onderscheid onvoldoende is uitgewerkt. Het verschil is in de preambulaire paragrafen van de resolutie wel genoemd maar niet juridisch uitgewerkt. Kan de regering op dit punt nadere opheldering bieden, met name om de juridische positie van de Nederlandse militairen zo helder mogelijk te krijgen: op welk recht zijn zij aanspreekbaar, wat zijn de verplichtingen etc? Behalve de juridische is er ook de praktische vraag in hoeverre het mogelijk is het verschil in positie duidelijk te maken aan de bevolking. Dit is weer van belang voor de veiligheidsanalyse: hoe wordt er tegen die Nederlandse eenheid aangekeken?
De politieke situatie geeft aanleiding tot uiterste waakzaamheid. Algemeen wordt erkend dat Al-Muthanna op dit moment een van de rustigste provincies in Irak is en dat van de bevolking een tamelijk positieve houding mag worden verwacht jegens onze militairen, mede gezien de houding jegens de Amerikanen en Britten in dit gebied nu. Er wordt echter ook vastgesteld dat de situatie instabiel is; de regering erkent dat. De dood van zes Britse soldaten gisteren nabij Basra laat duidelijk zien dat het ook in Zuid-Irak niet ongevaarlijk of volledig rustig is. Ik vraag de regering nadrukkelijk, in te gaan op het gevaar van spill-over. De inschatting van de veiligheidssituatie lijkt mij realistisch, in die zin dat er wordt gesproken over een instabiele situatie. Hoe weegt de regering die instabiliteit in haar vaststelling dat de risico's verantwoord zijn?
Uit de brief proef ik dat de regering zich enigszins op de vlakte houdt ten aanzien van politieke ontwikkelingen in het land. Enerzijds is dat begrijpelijk; de CPA is bestuurlijk verantwoordelijk en niet Nederland. Anderzijds is van belang dat de regering de ontwikkelingen scherp in de gaten houdt. Hoe staat het in dat licht met de beïnvloeding van sji'ieten vanuit Iran en de opkomst van sji'itische islamitische groeperingen die het politieke vacuüm willen vullen? Daaraan zitten risico's, zoals het ontstaan van gewapend verzet. Anderzijds is het een belangrijke wens om de sji'ieten een duidelijke plaats te geven in de nu op te richten representatieve organen. Mag ik aannemen dat Nederland die processen nauwlettend in het oog houdt? Welke rol vervullen in dit verband de Nederlandse liaison-officieren die op de diverse hoofdkwartieren worden gestationeerd?
De humanitaire situatie is zorgwekkend. De desbetreffende provincie is beschadigd als gevolg van de oorlog tussen Irak en Iran, de onderdrukking van de sji'itische opstand en de Golfoorlog van 1991. Het is van groot belang dat voortvarend de wederopbouw ter hand wordt genomen. In de hoorzitting is het belang onderstreept van afstemming tussen de militaire en humanitaire inspanningen van Nederland in het gebied. Nederland zou zich sterk moeten maken voor een toegespitste eigen bijdrage aan de wederopbouw van voorzieningen in de provincie. Als die wederopbouw uit zou blijven, zouden frustraties van de bevolking op de militairen kunnen worden afgereageerd. Kan de regering op dit punt reageren?
Het toetsingskader vraagt ook naar een brede internationale deelname; daarvan is gelukkig sprake. Sowieso is ook van belang dat wij deelnemen onder de paraplu van twee grote landen. De bijdrage van vele andere landen waarborgt een spreiding van verantwoorden. Positief is dat diverse Oost-Europese landen, net of nog net geen lid van de NAVO, ook een volwassen bijdragen zullen leveren. Er bestaat nog wel onduidelijkheid over de omvang van de Britse bijdrage in juist deze provincie. In Irak zullen uiteindelijk totaal 15.000 Britten blijven. Wat zijn de consequenties voor dit specifieke gebied?
De militaire robuustheid van de missie weegt voor de SGP-fractie heel zwaar. De rules of engagement zijn door andere leden al aangehaald. In de besloten briefings is daarover nadrukkelijk gesproken. De regering heeft op een overtuigende manier aangegeven dat die robuustheid voldoende is verzekerd.
Het toetsingskader vraagt ook naar de opstelling van conflictpartijen. Daarvan kan in deze situatie eigenlijk niet worden gesproken. Irak verkeert in de fase dat de nieuwe maatschappelijke en politiek orde bijna van de grond af moet worden opgebouwd. In het licht van de opstelling van verschillende partijen is de houding van de bevolking van groot belang. Daarmee moet zo spoedig mogelijk een goede communicatie worden ontwikkeld. Hoe wordt dit verzekerd?
Het vereiste militaire vermogen is voldoende maar niet bepaald ruim, zo werd op de hoorzitting naar voren gebracht. Is de bewapening voldoende bij een escalatie? Het is te gemakkelijk om dan geheel op de Britten terug te vallen. Nederlandse militairen zouden zelf voldoende mogelijkheden moeten hebben om op te treden en zich te beschermen. Een goede inlichtingenpositie is erg belangrijk in deze operatie. Is een stevige inlichtingenpositie gegarandeerd? Het is overigens begrijpelijk dat in het licht van de vertrouwelijkheid niet op alle details kan worden ingegaan. Kan de regering de Nederlandse positie op dit punt garanderen?
Ik heb aangegeven dat mijn fractie een positieve basishouding inneemt ten opzichte van de Nederlandse deelname. Belangrijke aspecten als de inlichtingenpositie, de bewapening en de veiligheidssituatie moeten echter nauwgezet worden langsgelopen, alvorens te concluderen dat Nederlandse deelname verantwoord is. Daarbij realiseren wij ons dat verantwoord deelnemen nooit betekent dat deelname zonder risico's is, integendeel. Alleen al in het licht van de klimatologische omstandigheden gaat het om een zware missie.
Mijn laatste vraag gaat over een eventuele verlenging. In hoeverre is, gelet op de uitzenddruk en de financiële mogelijkheden, een verlenging goed realiseerbaar, indien dat gewenst zou zijn?

De heer **Bakker** (D66): Voorzitter. Wij voeren een moeilijk debat over een moeilijke beslissing. Het gaat om de uitzending van 1100 Nederlandse mannen en vrouwen naar een potentieel explosief gebied met een aanzienlijk risico. Er is daar een fragiele situatie. Wij kunnen nog zoveel lessen hebben geleerd van het verleden, elke missie is anders. Deze missie is in het bijzonder een noviteit, omdat deze niet plaatsvindt in het kader van de VN of de NAVO maar op basis van verdragen uit het verdere verleden. Het gaat dan om het verdrag van Den Haag uit 1907 en de Conventie van Genève uit 1947. Die verdragen regelen het bestaan van een bezettingsmacht en de vele verplichtingen die daaraan zijn verbonden in het kader van de wederopbouw van het land, de economie, het bestuur en het welzijn van de bevolking. Juist de beleving van de bevolking van de stabilisatiemacht als bezettingsmacht zorgt voor grotere risico's. Het is maar zeer de vraag of Nederland, hoewel het daartoe formeel niet behoort, toch als bezettingmacht zal worden beschouwd.
De oorlog in Irak was niet onze oorlog. Ook in mijn fractie bestond aanzienlijke weerzin tegen het eigenmachtige en premature optreden van de Amerikanen en Britten. Bij interruptie heb ik al gezegd dat naast de aanwezigheid van massavernietigingswapens het verwijderen van het moordzuchtige en verwerpelijke regime van Saddam Hoessein van belang was. Door de jaren heen heeft dit regime honderdduizenden, zo niet miljoen mensen over de kling gejaagd. De methode van de Amerikanen en Britten was echter niet onze methode, en zeker niet op dat moment. Die oorlog is nu echter voorbij.

De heer **Koenders** (PvdA): Dit is toch echt een noviteit. Het is de eerste keer dat een Nederlandse parlementariër uitspreekt dat hij deze oorlog mede heeft gezien in het licht van de verandering van het regime, hoe wenselijk dat ook moge zijn. De positie van de D66-woordvoerders is hier nooit geweest dat het niet alleen ging om massavernietigingswapens. Ik herinner eraan dat het voorstel van de regering daarop betrekking had. Hoogstens is in de brieven van de regering gezegd dat regimeverandering een consequentie zou kunnen zijn. Het lijkt me onjuist om nu te zeggen – ik begrijp dat u als D66-fractie nu in een andere positie zit – dat dit een grote rol speelde.

De heer **Bakker** (D66): Het optreden in Irak moet niet alleen worden gezien in het licht van het halfjaar voorafgaand aan het uitbreken van die oorlog, maar in de ontwikkelingen sinds de Golfoorlog van 1991. Het regime is op een verschrikkelijke, cynische manier blijven huishouden. Via de wapeninspecties en het zoeken naar massavernietigingswapens is vervolgens geprobeerd een case te bouwen. Wat van die case uiteindelijk overblijft, zullen wij nog zien. Dat doet er echter niets aan af dat het ging om een massavernietigingsregime, dat bovendien in het verleden massavernietigingswapens heeft gebruikt. Ik zal niet snel mijn eigen positie mede onderbouwen op basis van iets wat de Amerikaanse minister van defensie Rumsfeld heeft gezegd. Een paar dagen geleden merkte hij echter terecht op: dat wij Saddam Hoessein niet kunnen vinden, betekent niet dat hij er niet is.

De heer **Koenders** (PvdA): Ik merk alleen op dat wij het allemaal met elkaar eens zijn over de verderfelijkheid van het regime van Saddam Hoessein. U stelt nu met mij dat dit niet de reden was waarom die oorlog destijds al dan niet werd gesteund door fracties in de Kamer.

De heer **Bakker** (D66): Het was niet de primaire reden, maar het was wel onderdeel van de case tegen Irak in de loop van de afgelopen twaalf à dertien jaar.
Hoe het ook zij, de oorlog is voorbij en de Verenigde Naties hebben resolutie 1483 aangenomen. Wij vinden dit een buitengewoon belangrijk signaal, want hoe verschillend zij ook over die oorlog dachten, de onderscheiden naties hebben besloten om voor dit moment de strijdbijl op dat punt te begraven, de instelling van een multinationale stabilisatiemacht toe te juichen en bijdragen van de lidstaten daaraan te verwelkomen. Hoe moeilijk het ook is, wij achten die stabilisatiemacht zeer noodzakelijk, in de eerste plaats voor het verzekeren van de stabiliteit en veiligheid in het gebied, wat een voorwaarde is voor de wederopbouw, maar ook wegens het dringende belang van de multinationalisering van de aanwezigheid in de regio. Multinationalisering, stabiliteit en veiligheid leveren vervolgens een belangrijke bijdrage aan de wederopbouw, aan het welzijn van de bevolking en aan een zo snel mogelijke overname van het bestuur door de Irakezen zelf. In navolging van de Verenigde Naties ziet mijn fractie deze stabilisatiemacht nadrukkelijk niet als een verlenging van de oorlog, maar als een begin van de wederopbouw. Ik stel vast dat ook de VN-Veiligheidsraad er zo over denkt en dat de resolutie de legitimiteit biedt voor het optreden van de wereldgemeenschap in Irak. Strikt genomen is de resolutie geen mandaat in de klassieke zin van het woord, waarbij het optreden en de voorwaarden waaronder dit plaatsvindt, zijn uitgewerkt, maar zij vormt wel een legitimatie voor optreden en biedt daarvoor een juridische grondslag.
Dit neemt niet weg dat mijn fractie ook nog een groot aantal vragen heeft, allereerst van politieke aard. Wat opvalt aan de lijst van landen die een bijdrage leveren, is dat het allemaal westerse landen zijn. Dit is begrijpelijk, voorzover de Amerikanen en de Britten die landen hebben geselecteerd. Het zou echter overweging verdienen om niet-westerse, en dan met name islamitische, landen, die voor een deel ook aan kant van de coalitie hebben gestaan, te laten deelnemen. Dit zou ook veel mogelijk verzet kunnen temperen.
Mijn tweede punt betreft de politieke invloed van Nederland. Nederland levert een grote bijdrage, maar maakt geen deel uit van de Autoriteit aldaar. Er wordt een ''committee of contributors'' ingesteld. In welke mate kan dit, en daarmee de Autoriteit, worden beïnvloed door Nederlandse deelname daarin? Ik wil graag van de regering vernemen welke afspraken er op dat punt zijn gemaakt.

De heer **Van Bommel** (SP): Waarom vindt u internationalisering en de betrokkenheid van islamitische en andere niet-westerse landen zo belangrijk? U wordt overigens op uw wenken bediend, want vanochtend meldde een krant in India dat de Indiase overheid door de Amerikanen wordt gedwongen om 17.000 militairen te leveren, op straffe onder meer van de intrekking van hulp.

De heer **Bakker** (D66): Voor de acceptatie van deze stabilisatiemacht in de regio is het van belang dat niet louter westerse landen, die bovendien allemaal een christelijke achtergrond hebben, maar bij voorkeur ook Aziatische landen met een andere religieuze achtergrond daaraan deelnemen. Daarmee wordt ook onderstreept dat het om een optreden van de wereldgemeenschap gaat en niet om het verlengde van de oorlog.
Hoe ligt de verhouding tussen het politieke optreden van de Autoriteit, de Amerikanen en de Britten, en het Nederlandse bataljon? Dit laatste zal deel uitmaken van de divisie van de Britten en ik geloof graag dat op divisieniveau de koppeling tussen de Autoriteit en de divisie wel is geregeld, maar op welke manier zal het Nederlandse bataljon van dag tot dag de politieke ontwikkelingen, die mede door de Autoriteit worden beïnvloed, kunnen evalueren en betrekken bij het eigen optreden?
Een ander politiek punt betreft de positie van de sji'itische bevolking op het moment dat men niet tevreden is over de wijze waarop men in de interim-regering is opgenomen of over de mate waarin men daaraan deelneemt. Ook dat is een element van politieke aard waarmee Nederland te maken krijgt.
Wat de afspraken over intelligence en informatie betreft, is het van belang dat Nederland zich ervan verzekert zich in het centrum van de informatie-uitwisseling te bevinden, omdat de commandant ter plaatse van dag tot dag en van minuut tot minuut mede daarop zijn optreden moet baseren. Het enkele feit dat hij wordt aangestuurd door een divisiecommandant van Britse komaf, biedt niet voldoende waarborg om vanuit de eigen verantwoordelijkheid van de Nederlandse regering tot een verantwoord optreden te komen.
Wat is het risico van een scenario waarin het Iraakse leger van Saddam Hoessein voor een belangrijk deel ondergronds is gegaan en in zekere zin planmatig, volgens scenario's die voor de oorlog zouden zijn opgesteld, nu de wederopbouw verstoort? Het heeft er iets van weg dat dergelijke scenario's grond van waarheid bevatten. Als dat zo is, zouden degenen die daarvoor verantwoordelijk zijn er belang bij kunnen hebben om de contributies van andere landen daarin te betrekken en niet alleen de Amerikanen en de Britten, maar bijvoorbeeld ook de Nederlanders met het geheel te compromitteren. Als dat gebeurt, wat is daarop dan de reactie van de Nederlandse regering?
Veel collega's hebben al vragen gesteld over de militaire aspecten. Hoe kunnen de rules of engagement worden gekarakteriseerd? Ik weet dat deze niet kunnen worden gepubliceerd. De regering heeft in beslotenheid een aantal zaken toegelicht. Dat geldt ook voor de geweldsinstructies. Ik vind het van belang om in het openbaar te wisselen hoe de geweldsinstructies bij de uitoefening van de taken, maar ook in geval van zelfverdediging, zijn ingericht en op basis waarvan deze zijn vastgesteld, als daaraan geen mandaat van de Verenigde Naties aan ten grondslag ligt.
Welke garanties hebben de Britten zwart op wit gegeven, voor het geval dat het fout gaat, op het gebied van onderlinge bijstand, de verkenning van het grote woestijngebied, de assistentie vanuit de divisie bij militair optreden en in het uiterste geval bij een onverhoopt noodzakelijke terugtocht?
Amnesty International heeft onze aandacht gevraagd voor de belangrijke vraag hoe het eerbiedigen van de mensenrechten overeenkomstig de internationale verdragen en conventies kan worden gegarandeerd bij het eventueel overdragen van personen die in hechtenis zijn genomen aan de Iraakse, Britse of Amerikaanse autoriteiten.
De risico's van deelname zijn niet onaanzienlijk. Op zichzelf genomen is een potentieel risico geen reden om niet deel te nemen aan een vredesmissie. De minister zei vorige week: wij gaan niet naar een gebied waar niets aan de hand is, wij doen dat alleen als er iets aan de hand is. Zo is het natuurlijk ook. Tegelijkertijd moet er alles aan worden gedaan om de risico's verantwoord te laten zijn en deze zoveel mogelijk te beheersen. Juist de inbedding, in militair opzicht in de divisie en in politiek opzicht in de politieke gang van zaken, is buitengewoon belangrijk voor de beoordeling van de risico's en voor onze afweging in tweede en uiteindelijk derde termijn. Een belangrijke vraag daarbij is ook welke positie de Nederlandse regering inneemt ten opzichte van de eigen troepen. In welke mate is er ruimte voor eigen aansturing en communicatie?
Ik sluit mij aan bij degenen die hebben gezegd dat civiel en humanitair optreden, ingebed in militair optreden, van belang is, alleen al om militaire redenen van force protection. Daarom is het belangrijk dat de minister voor Ontwikkelingssamenwerking dit overleg bijwoont. Ook mij komt de CIMIC-bijdrage ter waarde van 50.000 euro aan de erg lage kant voor, gelet op de situatie in het gebied. Overigens is Irak geen heel arm land in de zin dat men niets heeft, maar in deze situatie is het van groot belang dat de militairen kunnen bijdragen aan de daadwerkelijke wederopbouw.
Ik sluit mij aan bij de vragen over de verlenging. De regering geeft aan dat wij in beginsel twaalf maanden deelnemen, maar na zes maanden is er een afzonderlijk besluit nodig voor verlenging. Ik zou zeggen dat die evaluatie van het afzonderlijke besluit begint op het moment dat je gaat. Hoe ziet de regering dit en hoe zal op dat moment de Kamer worden geïnformeerd en ingeschakeld?

De heer **Herben** (LPF): Voorzitter. Mijn fractie heeft door het aandragen van alternatieven, zoals het instellen van een VN-luchtembargo en het uitvoeren van luchtverkenningen, geprobeerd de Amerikaans-Britse interventie te voorkomen. Op een gegeven moment stond er zelfs op Teletekst: LPF steunt PvdA. Ik schrok daar een beetje van, maar daarna zijn wij wel aanhanger geworden van de Koenders-doctrine: gesteld voor de keuze om bondgenoot Amerika te steunen of Saddam Hoessein, steunden wij natuurlijk onze bondgenoot Amerika, toen er eenmaal sprake was van een voldongen feit. De situatie in Irak is eveneens een voldongen feit. Net als in Afghanistan is er sprake van veel onzekerheden en risico's. De stabiliteit van een jarenlange brute dictatuur is ingeruild voor de instabiliteit die inherent is aan het machtsvacuüm dat nu is opgetreden. Individuen en groepen moeten nu ineens samenwerken aan het opbouwen van hun land, dat economisch aan de grond zit, en zij kunnen dat ook. Onder delen van de Iraakse bevolking groeit het verzet tegen de aanwezigheid en het optreden van de bezettingsmacht. Restanten van het oude regime lijken

bezig met een hergroepering, getuige de aanslagen en de trieste gebeurtenis die gisteren heeft plaatsgevonden.
Als wij deze chaos en instabiliteit in ogenschouw nemen, is het erg verleidelijk om op safe te spelen en deze vredesmissie aan ons voorbij te laten gaan. Dan schiet mij echter het citaat te binnen van de Amerikaans president Truman: if you cannot stand the heat, get out of the kitchen. Dat ligt niet in de aard van de LPF-fractie, maar wij steken niet de vlag uit bij het vooruitzicht dat wij gaan meedoen aan een Nederlandse missie in Irak. Evenmin voelen wij ons aangesproken door de slogan van dit kabinet: meedoen! Het tegenovergestelde: niet meedoen en anderen het werk laten opknappen, is echter ook geen optie. Ondanks alle kritiek die wij kunnen hebben op het optreden van de Amerikanen en de Britten, moeten wij constateren dat het heeft geleid tot de verdrijving van een van de bloedigste regimes sinds de Tweede Wereldoorlog. Wat is de internationale rechtsorde waard wanneer wij toestaan dat dergelijke regimes hun onmenselijke gang kunnen blijven gaan? Er is wel gezegd dat herstel van de mensenrechten en het streven naar een democratisch bestuur in een land geen valide argumenten vormen voor optreden, omdat je dan wel de halve wereld kunt pacificeren. Dat vind ik een wat defaitistische gedachtegang. Degenen die niet gevoelig zijn voor het argument van herstel van de mensenrechten, wijs ik op de huidige politieke en militair-strategische situatie. Het welslagen van deze militaire operatie is van vitale betekenis voor de internationale veiligheid. Een democratisch bewind in Irak betekent dat de Amerikaanse troepenmacht uit Saoedi-Arabië kan worden teruggetrokken. De militaire dreiging tegen Israël neemt af, waardoor dit land de weg durft in te slaan naar vredesonderhandelingen. Een smadelijke aftocht uit Irak daarentegen zou een aanmoedigingspremie zijn voor het internationale terrorisme, waarbij ook Nederland niet buiten schot zal blijven. Ik verwijs hierbij naar de nota die minister Donner gisteren naar de Kamer heeft gestuurd.
In 1991, direct na de Golfoorlog, heeft de internationale gemeenschap Saddam Hoessein de kans gegeven van een succesvolle comeback, met alle gevolgen van dien voor de in opstand gekomen bevolking. Deze situatie mag zich in 2003 natuurlijk niet herhalen. Daarom willen wij onze internationale verantwoordelijkheid nemen en stemmen wij in principe in met deelname aan de stabilisatiemacht in Irak. Wel verbinden wij daaraan enkele voorwaarden. Er moet volstrekte duidelijkheid bestaan over zaken als mandaat, bevelstructuur, militair vermogen, wijze van optreden en geweldsinstructie. Dat zijn essentiële onderdelen uit het toetsingskader. Gaan wij dorpen en steden doorzoeken op de aanwezigheid van zware wapens en guerrillastrijders. De Amerikanen, en nu ook de Britten, hebben hiermee slechte ervaringen opgedaan. Hoe luiden de rules of engagement indien onze militairen worden geconfronteerd met burgers van wie wordt vermoed dat het in werkelijkheid guerrillastrijders zijn? Wij kennen allemaal de tragische incidenten, maar ook de sluwe aanslagen waarmee dit verschijnsel gepaard gaat. Tot waar reikt het full command van de Nederlanders precies en op welk punt of moment nemen de Britten het heft in handen? Is het militaire vermogen voldoende om te anticiperen op een plotselinge gecoördineerde dreiging, of is men geheel afhankelijk van de Britten? Hoe is door de leidende figuren, alsook door de bevolking van de provincie Al-Muthanna gereageerd op de mogelijke komst van Nederlandse troepen? Op welke wijze zijn onze troepen ingelicht over de specifieke lokale omstandigheden en gebruiken? Hebben zij hiervoor een training gevolgd? Gaan er, naast de politieke en militaire adviseurs, analisten en inlichtingenmensen, ook voldoende arabisten en religieuze adviseurs mee, die kunnen beoordelen wat er speelt en leeft onder de bevolking?
Het lijkt mij nuttig dat in de voorlichting aan de Iraakse bevolking over de aard van de stabilisatiemacht een duidelijk onderscheid wordt gemaakt ten opzichte van de Amerikaanse en Britse veroveraars. Deze voorlichting moet niet lopen via de militaire bevelslijnen. Het moet toch mogelijk zijn dat de stabilisatiemacht uitlegt dat de Nederlanders, de Italianen, de Polen enzovoort een tijdelijke stabilisatiemacht vormen en dat deze moet worden onderscheiden van de Amerikaanse veroveraars?
Ook mijn fractie vindt het heel belangrijk dat er voldoende geld wordt uitgetrokken voor CIMIC-projecten, omdat de civiel-militaire samenwerking met de bevolking een bijdrage kan leveren aan de goodwill.
De LPF-fractie voelt niets voor een missie zonder einddatum. Er moeten wel heel dringende redenen zijn om langer dan een jaar te blijven. Voor mijn fractie is een half jaar eigenlijk lang genoeg.
Van de 20 deelnemende landen is alleen Albanië een land dat je zou kunnen omschrijven als een moslimnatie, ondanks zijn atheïstische verleden. Daarom vraag ik de minister van Buitenlandse Zaken: hebt u al gezocht naar Arabische dan wel islamitische landen die het draagvlak onder de burgerbevolking kunnen versterken? Heeft u al contact opgenomen met uw collega's in bijvoorbeeld Marokko, Tunesië, Egypte, Jordanië en Pakistan? Op die manier kunnen neokolonialistische sentimenten worden voorkomen en kan een breder draagvlak worden gecreëerd. Daarmee krijgt de missie een grotere kans van slagen. Gelet op de explosieve situatie in het Midden-Oosten mag deze missie domweg niet falen. Om te voorkomen dat ik een roepende in de woestijn word, laat ik de regering duidelijk het standpunt van de LPF in deze zaak weten: als er over een half jaar geen tastbaar resultaat op tafel ligt bij het zoeken naar Arabische steun en het verwerven van een breed draagvlak onder de bevolking, zullen wij niet instemmen met verlenging van de missie.
Ten slotte wens ik de mannen en vrouwen die straks de troepenmacht in Irak zullen vormen, veel succes, voorspoed en een behouden thuiskomst toe. Net als de Dutchbatters kunnen zij verzekerd zijn van onze niet aflatende steun.

De heer **Koenders** (PvdA): Voorzitter. Het uitzenden van Nederlandse militairen in risicovolle missies is voor elke parlementariër een uiterst heikele en verantwoordelijke bezigheid. De afgelopen periode is dat weer eens duidelijk geworden bij de bespreking van het rapport van de enquêtecommissie Srebrenica. De lessen uit die enquête zijn niet eenduidig. Zij wijzen in elk geval op het belang van zorgvuldigheid en op het belang van een toetsingskader, maar ook geven zij aan dat elke

missie weer op zich moet worden bekeken. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat bij deze missie, hoewel er grote militaire risico's zijn, waarover ik een aantal belangrijke vragen heb, de politieke valkuilen misschien wel veel groter zijn dan de specifieke problemen die wij hebben besproken naar aanleiding van de enquête over Srebrenica.
Het is in elk geval een erg moeilijke afweging die de regering ook aan de PvdA-fractie voorlegt. Enerzijds moeten er echt goede redenen voor zijn om onze mensen ver van onze grenzen in risicovolle omstandigheden uit te zenden. Die uitzending moet een goede zaak dienen en haalbaar zijn. Natuurlijk moeten er voor ons, als oppositiepartij ook goede redenen voor zijn om onze steun te onthouden, als Nederlandse militairen in het buitenland actief zijn. Laat ik er echter duidelijk over zijn: als het nodig is, moet die steun worden onthouden. Het toetsingskader geeft geen digitale antwoorden. Politieke haalbaarheid, militaire risico's, maar vooral het daadwerkelijk en effectief helpen van mensen die in een situatie van instabiliteit aan wederopbouw en democratie werken, zijn dan de kerncriteria. Wij moeten onze keuze maken in een tijd waarin het dit nieuwe kabinet nog volstrekt ontbreekt aan een veiligheidspolitieke prioriteitenstelling. Verzoeken van de Amerikanen hebben, net als voor het vorige kabinet, duidelijk prioriteit boven die van de Verenigde Naties, bijvoorbeeld voor een missie in Afrika. Het is jammer dat die veiligheidspolitieke strategie er niet is. De missie waarover wij het nu hebben, is een noviteit. Dit leidt in mijn fractie tot grote twijfels daarover. Wij hopen in dit debat op een aantal fundamentele vragen antwoord te krijgen. Er is een, zij het lichte, VN-grondslag. Voor mijn fractie is dit belangrijk. Er is een bestuur van Amerikanen en Britten en er is een internationale stabilisatiemacht, die in een land, dat plotseling zonder dictator blijkt te leven, de weg in moet slaan naar wederopbouw en democratisering. Op zichzelf genomen is dat een opdracht voor iedereen en ik ben het eens met degenen die zeggen dat deze missie niet mag mislukken. De vraag is echter of de missie bijdraagt tot wederopbouw en democratisering. Daarnaast vindt deze ook nog eens plaats in een internationaal-politieke context die gekarakteriseerd is door enorme breuken, die ook in dit huis hebben bestaan, over de achtergronden van de oorlog. Deze breuken moeten worden geheeld, maar dan wel in het licht van de doelstelling van het herstel van de internationale rechtsorde.
Het is bekend dat de unilaterale oorlog in Irak niet de onze was. Wij hebben nog steeds twijfels over de hoofdredenen voor oorlogvoering, te weten de aanwezigheid van massavernietigingswapens, en ik hoop dat de regering spoedig antwoord geeft op een aantal vervolgvragen die ik heb gesteld. In elk geval vind ik het van belang dat de VN-wapeninspecteurs terugkeren naar Irak, om een onafhankelijke verklaring af te leggen over die massavernietigingswapens.
Toen de oorlog uitbrak, hebben wij met andere Europese landen, zoals Frankrijk en Duitsland, gewezen op de noodzaak om de internationale rechtsorde zo spoedig mogelijk te herstellen. Er was geen andere keuze dan dat de dictator Saddam Hoessein zou verdwijnen. De vraag is nu of de missie die aan ons ter beoordeling is voorgelegd, de internationale rechtsorde kan herstellen en of de Nederlandse soldaten daaraan in risicovolle omstandigheden effectief een bijdrage aan kunnen leveren.
Het betreft een noviteit en dat vraagt van ons inschattingsvermogen over de vraag wat er gaat gebeuren. Ook voor onze fractie is het duidelijk dat hulp nodig is voor het scheppen van voorwaarden voor het laten terugkeren van de vluchtelingen, het beschermen van openbare nutsvoorzieningen of het voorkomen dat mensen bij uranium en dergelijke kunnen komen, waarop Greenpeace wees. De anarchie moet worden beteugeld. Op het punt van de politieke context van deze missie vind ik de brief van het kabinet uitermate mager. Dit maakt het voor onze fractie niet eenvoudig om vanavond een beslissing over de uitzending te nemen. De politieke context is mager, omdat de politieke en militaire risico's in dit geval nauw met elkaar zijn verbonden. De regering heeft het dilemma geschetst dat de macht niet te snel kan worden overgedragen, eenvoudigweg omdat er sprake is van anarchie en van allerlei belangentegenstellingen, maar dat die machtsoverdracht ook niet te lang moet uitblijven. Anders kom je namelijk terecht in een situatie waarin het woord bezettingsmacht, dat op zichzelf genomen een juridisch begrip is, een verkeerde connotatie krijgt.
Op basis van deze inleiding stel ik de regering een aantal vragen. Kunnen wij ervan uitgaan dat de oorlog is afgelopen? Daarover zijn bij ons twijfels gerezen. Er doen zich op het ogenblik vrij grote conflicten voor. Deze gaan door. Kun je nu juridisch spreken van het einde van de oorlog? Dat is voor ons een belangrijk punt, want wij hebben gezegd dat wij de oorlog om redenen die bekend zijn, moeilijk militair kunnen steunen. Aan de andere realiseren wij ons dat, als wij ons politiek uitspreken voor opbouw, daaraan ook een militaire component vastzit.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Begrijp ik goed dat u zegt dat, als de oorlog juridisch niet afgelopen is, de missie voor de fractie van de PvdA zou betekenen het verlenen van steun aan de oorlog?

De heer **Koenders** (PvdA): Mijn vraag aan de Nederlandse regering is of er in haar ogen door de stabilisatiemacht nu in feite een einde gekomen is aan de interventie in Irak en of het een nieuwe fase betreft, op basis van een VN-resolutie die daarna is ingetreden.
Mijn tweede vraag gaat over de rol van de Verenigde Naties. Mevrouw Karimi heeft volgens mij de heer Nico Schrijver niet op de juiste wijze geciteerd, want in een stuk in de krant schreef hij dat de VN niet zozeer een cruciale, als wel een vitale rol spelen. Dit is ook in de brief van de regering zo aan de orde gekomen. De vraag is wel hoe de regering de rol van de Verenigde Naties inschat. Voor mijn fractie is dat een belangrijk punt. Voor een gedeelte betreft het een accordering van hetgeen er op de grond aan de hand is. Tegelijkertijd hebben de Verenigde Naties ook een rol op het gebied van de vormgeving van de politieke toekomst. Ik vind het erg belangrijk om te weten hoe de Nederlandse regering dit ziet en hoe de rol van de Verenigde Naties kan worden uitgebreid.
Voor ons is het ernstige incident van gisteren met de Britse soldaten erg belangrijk. Begrijp mij niet verkeerd: elke missie brengt risico's mee. Ik stel dit punt niet aan de orde vanuit

de positie dat de PvdA-fractie alleen zou kunnen instemmen met risicoloze missies. Het incident legt echter wel een dilemma bloot. De stabilisatiemacht en de Autoriteit treden op een wijze op die steun onder de bevolking creëert. Tegelijkertijd staat de Autoriteit voor het dilemma om op te treden tegen groeperingen die in feite de democratie en de macht willen ondergraven. Hoe staat de Nederlandse regering in politiek opzicht tegenover dit dilemma?
Ik ben het eens met wat de collega's hebben gezegd over het onderscheid tussen bezettingsmacht en stabilisatiemacht. Daarover zal helderheid moeten komen in dit debat. Verleden week werd in dit verband gezegd: zwemmen en niet nat willen worden. Daar zit wel wat in. Vandaar dat ik toch nog van de Nederlandse regering wil vernemen waarom zij die scheiding zo specifiek wil aanbrengen. Ik kan mij er overigens wel iets bij voorstellen, Immers, in feite zeg je dat je de onderaannemer bent van de Engelsen en dat je daarmee geen verantwoordelijkheid voor het bestuur neemt. De politieke context van die missie blijft echter erg belangrijk. Hierover verneem ik dan ook graag het oordeel van de regering.
Nu iets over de militair-politieke risico's en de rol van de Nederlandse soldaten. Volgens mij is de kern dat zij een partner van de bevolking moeten worden, als zo'n missie onze steun zou krijgen. Dat is niet gemakkelijk. De bevolking verkeert in een buitengewoon moeilijke situatie. De internationale standaarden waaraan de Nederlandse troepen zich moeten houden, moeten dan ook helder zijn. Wat de rules of engagement betreft, staan wij daar voor een interessant dilemma. Dat is heel anders dan bij Srebrenica. Zo moet men namelijk sterk en krachtig kunnen optreden tegen degenen die democratie en humanitaire hulpverlening willen ondergraven. Daar ben ik absoluut niet naïef in: dit houdt een zeer robuuste geweldsinstructie in.
Toch wil ik hier best uitspreken dat ik angst heb voor de trigger happiness van een aantal Amerikanen en de manier waarop zij opgeleid zijn om om te gaan met een andere cultuur en om begrip te kweken. Het moet duidelijk zijn dat de Nederlandse militairen daar op een andere manier in staan en dat zij zich dus houden aan de basic principals on the use of violence van de Verenigde Naties. Ondanks dat wij in juridisch opzicht niet horen tot de bezettende mogendheden, geldt artikel 5 van de Geneefse Conventie.
In het verlengde hiervan kan het niet zo zijn dat Nederland mensen kan overdragen, hetzij aan de Engelsen, hetzij aan de Amerikanen, wanneer het risico bestaat dat zij de doodstraf krijgen. Ik meen dat wij dit als principe handhaven in de Nederlandse rechtsorde. Dat geldt dus ook voor datgene wat wij moeten doen.

Minister **Kamp**: Wat als wij Saddam Hoessein oppakken? Mogen wij hem volgens u dan wel of niet overdragen aan de Amerikanen en de Britten?

De heer **Koenders** (PvdA): U weet ook dat er twee mogelijkheden zijn om met Saddam Hoessein om te gaan. Als u hem te pakken krijgt, hoop ik voor hem dat het levend is. Hoewel, misschien is dat ook weer niet zo goed voor hem. Ik moet eigenlijk aan de minister vragen of de overdracht aan de Engelsen is. Heeft de minister met de Engelsen afspraken gemaakt over de manier waarop Saddam Hoessein wordt berecht? Is dat dan in overeenstemming met het internationale recht? Ik meen dat in de brief van de Nederlandse regering staat dat berechting ook mogelijk is op basis van een eventueel op te richten internationaal hof dat de oorlogsmisdaden moet berechten. Ik kan mij niet voorstellen dat, als de berechting door een opgericht internationaal hof geschiedt, daar de doodstraf geldt. Dat moet voor iedereen gelden, helaas ook misschien voor Saddam Hoessein.
Voorzitter. Mijn fractie zit vooral met het punt van de politieke valkuilen. De militaire risico's, die ik heel sterk zie, zijn daar zeer mee verbonden. Het gaat om de vraag hoe in de provincie met de bevolking wordt omgegaan. Collega's hebben al relaties met CIMIC gelegd. Ik doel op de reconstructie. Ik denk ook aan het proactief optreden. Ik wil dat de zin daarover in de brief echt verhelderd wordt. Vanwege de lessen van alle vredesoperaties moet er een vrij forse presentie op straat zijn. Dat is risicovol. Ik realiseer mij heel goed dat dit een afweging met zich brengt. Die afweging zal de operationele commandant ter plekke moeten maken; dat kunnen wij hier niet doen. Het is wel van belang om dit aan de orde te stellen.
Wat de politieke zijde betreft, wil ik nog iets zeggen over de beïnvloeding. In alle voorgaande missies die wij hier hebben besproken, ging het om de vraag: heb je ergens een stem, uiteraard gerelateerd aan de bijdrage? Bij Kosovo speelde de vraag ook of Nederland al dan geen invloed had. Wat is dus de basis van de troup contributing states? Wat kan er op de agenda staan en op welke manier bereidt Nederland dat voor?
Voorts wil ik nog iets zeggen over de positie van onze eigen mannen en vrouwen, mochten zij uitgezonden worden. Ik sluit mij aan bij een aantal reeds gestelde vragen over de voorbereiding en de nazorg. Dat is heel belangrijk. Welke training hebben zij gehad? Hoeveel mensen zijn volkomen nieuw en hoeveel mensen hebben wat meer ervaring? In hoeverre worden zij voorbereid op zeer zware klimatologische omstandigheden, alsook omstandigheden die volkomen vreemd zijn aan de Nederlandse cultuur?
De terugtrekking van de Nederlandse troepen is voor mijn fractie een vrij belangrijk punt. Onder welke voorwaarden c.q. omstandigheden kunnen de Nederlandse troepen zich terugtrekken? Hebben zij dan per definitie en op schrift automatisch de steun van de Britse regering? Het gaat mij zowel om militaire als politieke risico's. Als om welke reden dan ook de stabilisatiemacht in een politieke context moet functioneren die wij niet aanvaardbaar achten in het licht van de toekomstige democratisering en de kans op een verbetering van de situatie van de mensen aldaar, zou de Nederlandse regering zich op dat moment moeten terugtrekken, eventueel unilateraal. Dat is natuurlijk niet de bedoeling, maar daarover moet wel duidelijkheid bestaan. Dit geldt zowel voor de militaire als de politieke exitstrategie.
Wat er over CIMIC is meegedeeld, is veel te mager. Ik sluit mij aan bij wat collega's hierover hebben opgemerkt. Als je daar in de regio echt presentie wilt hebben, moet daarvoor een serieus programma zijn. Anders word je geïsoleerd in je kazerne; dat werkt alleen maar averechts.
Het kabinet zegt dat de rapportage aan de Verenigde Naties verloopt via de Engelsen en de Amerikanen. Is

niet ook voor de Nederlandse regering de opdracht om transparantie aan de internationale gemeenschap te verzorgen over wat men daar eventueel wel of niet kan doen? Het is een heikele missie, maar wat is precies de reden dat die twaalf maanden duurt, eventueel met zes maanden verlengd? Ik sluit mij aan bij de vragen die hierover al zijn gesteld. Ik neem afstand van een aantal fracties die menen dat Nederland een eigen verantwoordelijkheid heeft voor de opvolging. Dat vind ik dus niet.
Ik spreek hier openlijk uit dat mijn fractie nog grote problemen heeft met deze missie. Op dit moment wil ik dan ook zelfs geen grondhouding formuleren. Ik vind het van erg groot belang dat de fundamentele vragen eerst worden beantwoord.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): In de media hebt u heel nadrukkelijk een relatie gelegd met Congo in het kader van een prioriteitenstelling. Ik heb u daar nu helemaal niets over horen zeggen.

De heer **Koenders** (PvdA): Ik denk dat u niet goed hebt geluisterd. In het begin heb ik gezegd dat ik het zeer betreur dat deze regering geen buitenlandspolitieke prioriteitenstelling heeft voor VN-missies. Daardoor wordt voor de PvdA de afweging zeer moeilijk bij een specifiek verzoek. Mijn fractie heeft gisteren ook een motie ingediend, waarin de regering wordt opgeroepen om ervoor te zorgen dat er voor Centraal-Afrika per 1 september een sterk mandaat is met een brede EU-participatie. Ik kan mij heel goed voorstellen dat er in dit verband positief wordt gekeken naar bijvoorbeeld het korps commandotroepen, mits er natuurlijk een sterk mandaat is. Uiteraard komen wij dan weer te spreken over het hele toetsingskader. Dat betreft politieke actie. Ik zit helaas niet in de regering; dat kunnen wij allemaal betreuren, zeker ik. Dit neemt niet weg dat wij dit nu moeten beoordelen. Daarover heb ik mijn opvatting gegeven. Ik ben overigens blij dat u ons standpunt wilt steunen over de uitzending naar Centraal-Afrika, die wij heel belangrijk vinden. Dit geldt ook bij eventueel andere missies. U moet niet vergeten dat Nederland op het ogenblik op de 87ste plaats staat bij specifieke VN-missies. Wij hebben nog maar 15 mensen. De Nederlandse regering moet daarvoor dus veel meer aandacht hebben. Ik ben blij dat u ons daarin wilt steunen.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Het is prima dat de heer Koenders zo uitvoerig op allerlei onderwerpen ingaat, maar het zou beter zijn als hij antwoord gaf op de vragen die hem gesteld zijn. De motie die gisteren is ingediend, voegt helemaal niets toe aan de inzet van de regering. Dat is gisteren ook zo verwoord door de minister van Buitenlandse Zaken. Ik heb de motie gisteren ook als overbodig aangeduid.
U hebt echter in de media gezegd: als ik zou moeten kiezen, koos ik voor Congo. U hebt ook gezegd: qua mankracht, spankracht en financiën kunnen wij niet beide doen. Als u nu voor deze missie stemt...

De heer **Koenders** (PvdA): Daar ben ik nog helemaal niet aan toe. U moet luisteren naar wat ik zeg. Mijn punt is...

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Mijn vraag...

De heer **Koenders** (PvdA): Ik heb uw vraag wel begrepen.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): U hebt het niet begrepen. Als u instemt met de missie naar Irak, geeft u dus geen prioriteit aan Congo.

De heer **Koenders** (PvdA): Ik ben het volstrekt oneens met mevrouw Karimi. Ik meen dat ik duidelijk heb gemaakt dat ik het enorm belangrijk vind dat de Nederlandse regering zich inzet voor VN-missies. Ik ben blij dat mevrouw Karimi dat steunt. Daarom hebben wij gisteren hierover een motie ingediend. Mevrouw Karimi kan nu wel doen alsof dat niet belangrijk is, maar ik vind dat uitermate belangrijk. Er is in het gebied waarover in de motie wordt gesproken, sprake van een slepende genocide. Ik constateer alleen dat er op dit moment terzake helaas geen verzoek van de Nederlandse regering ligt. Ik moet nu dus een oordeel vellen over een missie die nu aan de orde is. Daarover zullen wij onze positie later vandaag duidelijk maken.

De vergadering wordt van 19.12 uur tot 19.41 uur geschorst.

Eerste termijn van de regering

Minister **De Hoop Scheffer**: Voorzitter. Na een korte inleiding ga ik in op de gestelde vragen en de gemaakte opmerkingen.
Er zijn nu zwaarwegende beslissingen aan de orde, zoals de heer Bakker terecht heeft opgemerkt, over het uitzenden van mannen en vrouwen naar een risicovolle omgeving. Daarbij past een regering de grootst mogelijke zorgvuldigheid. Dit geldt zowel voor de minister van Defensie, als het gaat om de vrouwen en de mannen zelf, als voor de minister van Buitenlandse Zaken, die zich moet verantwoorden voor het politieke kader van een dergelijke uitzending. De heer Koenders is daar uitgebreid op ingegaan en ik zal hem later uitgebreid antwoorden.
De heer Eurlings sprak een waar woord: het winnen van de vrede is moeilijker dan het winnen van een oorlog. Dit is geen open deur. Niet velen zullen het oneens met hem zijn. De centrale doelstelling van deze missie is om er zo snel en zo verantwoord mogelijk voor te zorgen dat de Irakezen na deze oorlog, hoe je er ook over denken moge – daar hebben wij hier ook onze meningsverschillen over – de verantwoordelijkheid voor hun eigen land weer op zich kunnen nemen. Met het brengen van veiligheid en stabiliteit schep je hiervoor de voorwaarden. Irak is van hen en niet van de Autoriteit, niet van de Verenigde Naties en niet van de stabilisatiemacht. Op een zeer concrete vraag van de heer Wilders hierover kom ik straks terug.
De stabilisatiemacht is er om veiligheid en stabiliteit te brengen. Die doet dat niet alleen. Wij moeten helder zijn. In resolutie 1483 is namelijk vastgelegd dat de Autoriteit het voor het zeggen heeft in Irak. Een aantal andere landen én internationale gremia kunnen de verantwoordelijkheid op zich nemen om de vraag te beantwoorden hoelang dat duurt. Straks ga ik in op de rol van de VN. Overigens is in dit verband geen van de woordvoerders ingegaan op de rol van de Europese Unie, waarvan wij lid zijn en waar wij een inbreng in hebben. Ik zal daar ook nog iets over zeggen.
De aangeduide organisaties en gremia kunnen met de stabilisatiemacht mede het moment bepalen waarop de kans bestaat dat de Irakezen weer de verantwoordelijkheid kunnen nemen. Dit is het doel

van de missie. Ik verwijs naar wat ik al over de Autoriteit heb gezegd. Ik zeg met de heer Herben dat de missie een regionale en zelfs bovenregionale uitstraling heeft. Als deze missie mislukt en wij zijn dus niet in staat om vrede, gerechtigheid en stabiliteit in Irak te brengen, heeft dat niet alleen voor Irak, maar ook veel breder, negatieve consequenties.
Als ik de missie probeer te definiëren, kom ik allereerst terecht bij de legitimatie van de missie. In de brief is beargumenteerd dat de regering die vindt in resolutie 1483. Een aantal heeft hier kritische noten bij geplaatst. Met de heer Koenders zeg ik dat dit een vrij unieke resolutie is, omdat die niet, zoals dat tot nu toe wel het geval was, een direct mandaat verschaft. Naar de stellige overtuiging van de regering biedt die resolutie wel de politieke legitimiteit om dit besluit te schragen. Ik kijk nu niet alleen naar de preambule, maar met name ook naar de 1ste en de 26ste operationele paragraaf. Zonder veren op iemands hoed te zetten, laat staan op mijn hoed, wil ik zeggen dat dit voor de Nederlandse regering een buitengewoon belangrijke toevoeging is. Aanvankelijk stond die er dus niet in; men wilde er aanvankelijk ook niet aan. Anders was het buitengewoon gecompliceerd geweest om toch het onderhavige besluit aan de Kamer voor te leggen.
Mevrouw Karimi citeerde prof. Schrijver in dit verband niet volledig. Niet dat zijn oordeel voor de regering bepalend zou zijn, maar toch. Prof. Schrijver eindigt zijn bijdrage op de hoorzitting met de conclusie: er bestaat een solide volkenrechtelijke basis voor Nederland om aan deze multinationale stabilisatiemacht een bijdrage te leveren. Hij is kritisch in de rest van zijn tekst. Ik heb wel vaker met prof. Schrijver van mening verschild. Als hij hier wordt geciteerd, doe ik hem recht door hem volledig te citeren.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Ik wil dat de minister ook mijn vraag beantwoordt. Ik wil namelijk graag dat hij ingaat op de punten van kritiek van prof. Schrijver. Zo twijfelt hij eraan dat het voor de lidstaten een bindende verplichting is. Voorts interpreteert u ''bezettingsmacht'' veel te zwaar. Ik heb er overigens geen twijfel over laten bestaan dat ik de politieke legitimiteit niet bestrijd.

Minister **De Hoop Scheffer**: Ik heb met het citaat van prof. Schrijver slechts willen aangeven dat dit niet het einde van de discussie is. Ik heb met prof. Schrijver ook fundamenteel van mening verschild over wat er aan deze oorlog vooraf is gegaan. Ik voer hem dus niet op als leidraad voor het standpunt van de regering in die zin dat als prof. Schrijver zegt dat het goed of niet goed is, de Nederlandse regering ook zegt dat het goed respectievelijk niet goed is. Ik voer hem alleen op omdat mevrouw Karimi hem niet volledig heeft geciteerd. Ik wilde hem dus volledig citeren.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Dat is geen antwoord op mijn vraag.

De **voorzitter**: Het is misschien niet het door u gewenste antwoord.

Minister **De Hoop Scheffer**: Het zou kunnen zijn dat ik nog toekom aan de beantwoording van de vragen van mevrouw Karimi.
Voorzitter. Resolutie 1483 biedt naar de stellige overtuiging van de regering dus de benodigde inbedding.
Verschillende woordvoerders hebben geïnformeerd naar de rol van de Verenigde Naties. Daar is ook kritisch over gesproken. Onder andere de Nederlandse regering heeft zeer duidelijk aangedrongen op een centrale, vitale rol voor de Verenigde Naties. Wij moeten elkaar niet voor de gek houden, dus zeg ik: de Autoriteit maakt op dit moment de dienst uit in Irak. Eergisteren heb ik echter een uitgebreid gesprek gevoerd met de vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN, de heer De Mello, over de rol van de VN. Hij tracht die rol nu vorm te geven en meer centraal te maken. Hij heeft daarvoor uiteraard de Autoriteit nodig. Hij kan namelijk niet zeggen: hier ben ik en dit is wat ik wil. Hij zal dus in nauw contact met ambassadeur Bremer de rol van de VN vorm moeten geven. De discussie gaat nu onder andere over het hervormen van en het vorm geven aan het judicieel stelsel. Het gaat ook over de constitutie, de verkiezingen, de politietraining, de criminaliteit, de drugsbestrijding, de demobilisatie, de vrouwenrechten, de media en de hervestiging van vluchtelingen. Dit is nog afgezien van wat in resolutie 1483 formeel aan de VN is opgedragen. Op grond hiervan en van het gesprek met de heer De Mello is mijn conclusie dat wij hem daarin moeten steunen.
Dit geldt ook voor de Europese Unie. Als de EU in Irak activiteiten gaat ontplooien, moeten die aan de VN zijn opgehangen en niet aan de Autoriteit. Ik heb het beeld van de VN geschetst. Wij hebben dus alle aanleiding om te veronderstellen dat wij, ingeval die rol voor sommigen van de VN niet vitaal of centraal genoeg is, dat gezamenlijk vorm kunnen geven onder leiding van de heer De Mello. De secretaris-generaal heeft ook niet voor niets op basis van resolutie 1483 een speciale afgevaardigde van hoog niveau naar Irak gezonden.

De heer **Koenders** (PvdA): Dat laatste is ongetwijfeld waar. Toch gaat het volgens mij in de kern niet om wat u nu aangeeft. Wat u noemt, is wel ongelooflijk belangrijk bij de wederopbouw van een land, maar dat vertaalt zich een beetje in een aantal heel belangrijke projecten. Bij Irak gaat het in de kern om de beïnvloeding van het politieke proces: wanneer beginnen wij met de verkiezingen, wanneer komt er een interim-autoriteit en wat is de afweging tussen te snel en te langzaam? U moet het toch met mij eens zijn dat op die punten de rol van de Verenigde Naties zo goed als afwezig is. Moet de Nederlandse regering niet juist op dat punt kijken of die rol voldoende is en of die is uit te bouwen?

Minister **De Hoop Scheffer**: Wat het laatste betreft ''ja'' en wat het eerste betreft, vind ik de heer Koenders te somber. Ik heb aangegeven dat het gesprek tussen de heren De Mello en Bremer over de verkiezingen en het constitutionele proces is begonnen. Ik zeg hiermee niet dat wij nu kunnen gaan juichen en vreugdevol kunnen zijn. Wel wordt er al een poging tot die beïnvloeding gedaan. Daaraan zullen wij moeten bijdragen.
Voorzitter. Ik kom nu te spreken over een dilemma dat onder anderen ook de heren Koenders en Wilders hebben geschetst. Ik doel op het proces van de bestuurlijke hervorming en het tot stand komen van een Iraakse interim-autoriteit. Tegelijkertijd is dit een wezenlijk element voor de beantwoording van de vraag: hoe, wanneer en hoe snel geef je vorm aan de gewenste

Iraakse betrokkenheid bij het politieke proces? Dat staat onder andere in resolutie 1483. Welnu, de heren Koenders en Wilders weten dat wij dan aan verschillende lichamen denken; een daarvan is een politieke raad van ongeveer 30 personen met een brede vertegenwoordiging van de Iraakse bevolking. Die raad zou eind juli moeten kunnen aantreden en die zal adviserend kunnen optreden ten opzichte van de Autoriteit, alsook ministers in de interim-ministerraad kunnen benoemen en ter verantwoording roepen. Deze politieke raad zal bijvoorbeeld geconsulteerd moeten worden inzake het budget en de algemene beleidslijnen. De politieke raad kan in overeenstemming met de Autoriteit commissies vormen die zich met bepaalde taakgebieden (onderwijs, wetgeving, rechterlijke macht, nieuw geld) bezighouden. Die kunnen daarin zo nodig bijgestaan worden door externe experts.
De leden van de interim-ministerraad zouden niet alleen onder het gezag van de politieke raad vallen, maar uiteraard, zo zou ik nu zeggen, tevens onder dat van de Autoriteit. Onafhankelijk hiervan zal de interim-administratie het constitutionele proces kunnen laten aanvangen met een conventie. Drie dagen geleden heeft de heer Bremer daarover ook gesproken in Jordanië. Hij hield toen een toespraak voor het World Economic Forum. Dat zou kunnen uitmonden in een nieuwe grondwet, die uiteindelijk ter aanvaarding aan het Iraakse volk zou moeten worden voorgelegd.
Ik heb een aantal elementen geschetst van een proces dat moet leiden tot een volwaardige Iraakse interim-administratie. Als de heer Wilders mij vraagt wanneer dat het geval is, moet ik hem in alle eerlijkheid antwoorden dat ik dit niet precies weet. Ik kan dus nu niet zeggen wanneer er verkiezingen kunnen worden gehouden. Ik weet wel dat, zoals hij ook heeft aangegeven, de sji'itische bevolkingsgroep vertegenwoordigd moet zijn in de gremia die ik zojuist heb genoemd. Ik heb ook al een aantal taken aangegeven. Ik hoop wel – ik denk dat ik dit namens alle woordvoerders kan zeggen – dat dit zo snel mogelijk gebeurt. Ik ben het zeer met de heer Wilders eens, als hij zegt dat in dezen snelheid mogelijk de vijand is van een goede aanzet tot een Iraakse interim-administratie. Als je het namelijk te snel doet en de verkeerde mensen vraagt, kan dat allerlei negatieve consequenties hebben. Dat is een wegingsproces waarbij de Autoriteit méér dan de eerste viool speelt, maar waarbij – zo heb ik van de heer De Mello begrepen en de Nederlandse regering zal hem daar krachtig in steunen – ook de Verenigde Naties een aantal desiderata kunnen formuleren wat betreft hun rol. Ik wijs ten overvloede op de operationele paragraaf 9 van resolutie 1483 waar staat dat de Veiligheidsraad ondersteunt ''the formation, by the people of Iraq with the help of the Authority and working with the Special Representative,'' – dat is de heer De Mello – ''of an Iraqi interim administration as a transitional administration run by Iraqis''. Ook resolutie 1483 geeft voor dit proces wel degelijk de aanzet en de basis, met een rol voor de Verenigde Naties.

De heer **Koenders** (PvdA): Het betreft hier het kernpunt van de rol van de Verenigde Naties en de vraag of deze rol groot genoeg is of wellicht groter zou moeten zijn. U erkent kennelijk dat het belangrijk is om dit te beïnvloeden en dat het eigenlijk nog beter zou moeten om ideaal te zijn. Dan is de vraag niet zozeer of wij de timing van de verkiezingen of van een interim-regering kunnen bepalen – dat zouden wij hier ook niet kunnen bepalen – maar wel of de heer De Mello namens de internationale gemeenschap op dit cruciale punt zeggenschap heeft. Immers, als hij die niet heeft, dan moet bedacht worden dat Nederlandse troepen straks de consequenties kunnen ondervinden bij een te grote versnelling van de verkiezingen of bij het op een te laat tijdstip houden ervan; de timing is cruciaal voor wat onze militairen daar straks moeten doen. Het betekent dat ook daarin de Verenigde Naties een say zouden moeten hebben. Is dat mogelijk en, zo niet, wat gaat u daaraan doen?

Minister **De Hoop Scheffer**: Als de heer Koenders aan mij vraagt wat ik daaraan ga doen, dan herhaal ik wat ik zei: zoveel mogelijk als Nederland kan doen. Maar ik noem hierbij ook zeer nadrukkelijk de Europese Unie. De Europese Raad van Thessaloniki heeft afgelopen donderdag en vrijdag de Commissie uitdrukkelijk geïnstrueerd om met Irak aan de gang te gaan. Wat niet kan, is dat de activiteiten van de Europese Unie ooit zouden kunnen worden opgehangen aan de Autoriteit, want dat moet via de Verenigde Naties.
Wij zullen als Nederland en ook in het verband van de Europese Unie er niet alleen bij de heer De Mello maar ook bij de Autoriteit op moeten aandringen dat gebeurt wat de heer Koenders hier zegt. Ik zeg er wel bij – hem daarmee een element gevend voor de afweging in zijn fractie – dat ik de stellige overtuiging heb dat de stabilisatiemacht, zoals deze nu tot stand komt, een bijdrage levert aan juist dát proces. Immers, dat proces kan alleen zijn gunstige uitkomst vinden indien de stabilisatiemacht erin slaagt in Irak de voorwaarden te scheppen om dat proces überhaupt te doen plaatsvinden.

De heer **Bakker** (D66): Ik hoorde de minister zo-even in een bijzin zeggen dat de sji'itische bevolkingsgroep vertegenwoordigd moet zijn. Welnu, ik ben blij dat de minister dit zegt en ik neem aan dat hij bedoelt: het naar rato vertegenwoordigd zijn, naar het gewicht van de omvang van een bevolkingsgroep. Echter, in de hoorzitting van vorige week liet prof. Soeterik blijken dat de Amerikanen dit helemaal niet van plan zijn, juist vanwege vermeende banden met Iran en dergelijke, zodat dit wel eens de lont in het kruitvat van uitgerekend de zuidelijke provincie Al-Muthanna kan zijn.

Minister **De Hoop Scheffer**: Het is in ieder geval wel duidelijk dat SCIRI kan en mag deelnemen aan de politieke raad; dat is ook al gesteld door de Autoriteit. Eén van de grotere uitdagingen waar de CPA op dit moment voor staat, is het geven van voldoende stem aan de sji'ieten bij het vormen van een representatieve interim-regering zonder dat dit leidt tot schade voor het democratisch karakter van die toekomstige staat. Wat dat betreft overdrijf ik niet als ik zou zeggen dat het probleem van Irak, in democratische zin, misschien eerder een meerderheidsprobleem is dan een minderheidsprobleem. De uitkomst van het proces dient uiteraard een land te zijn – dat hebben de woordvoerders hier onderschreven – waar de waarden en normen zullen gelden die wij onlosmakelijk verbonden achten aan het functioneren van een rechtsstaat. Dat is een buitengewoon

grote opdracht. Overigens vormen de sji'ieten nergens, ook niet in Irak, een monolithisch blok en zijn er ook binnen de sji'itische gemeenschap verschillen.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Ik maak er bezwaar tegen dat hier de indruk zou kunnen ontstaan dat alle sji'ieten islamitisch-fundamentalistisch zijn. Zo begrijp ik namelijk de opmerking van de minister dat het democratisch probleem in Irak een meerderheidsprobleem zou zijn.

Minister **De Hoop Scheffer**: U legt nu een lading in mijn opmerking die u er niet in moet leggen. Ik heb dit niet gezegd en het is ook verre van mij. Ik heb het heel zorgvuldig geformuleerd. De grote opdracht is het geven van voldoende stem aan de sji'ieten bij het vormen van een representatieve interim-regering zonder dat dit leidt tot schade aan het democratisch karakter van de toekomstige Iraakse staat. Dat is alles wat ik heb gezegd, niet meer en niet minder. Daarmee zou ik niet durven impliceren – en zo is het ook niet – dat sji'ieten fundamentalisten zijn. Er zijn sji'itische fundamentalisten, maar er zijn ook buitengewoon veel sji'ieten die helemaal niet fundamentalistisch zijn. Ik zeg hier alleen mee dat in Irak de meerderheid, die in dat land gevormd wordt door de sji'ieten, haar stem in een interim-autoriteit zal moeten hebben, maar dat je dan attent moet zijn op delen van die meerderheid die niet het waarden- en normenstelsel aanhangen dat hoort bij een rechtsstaat. Dat is een grote en moeilijke opdracht.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Dank voor die zorgvuldigheid. Als de hele discussie gegooid wordt op sji'ieten, soennieten en Koerden, wordt juist het democratisch karakter verminderd. Wij kennen namelijk ook heel veel fundamentalistische elementen bij soennieten.

Minister **De Hoop Scheffer**: Mevrouw Karimi heeft gelijk. Zij zal het echter met mij eens zijn dat met name de sji'ieten gedurende de dertig jaren van de afzichtelijke dictatuur van Saddam Hoessein enorm zijn onderdrukt.
Voorzitter. Ik geloof dat ik daarmee de vragen van de heer Eurlings en de heer Wilders, voorzover deze op mijn terrein liggen, heb beantwoord. Ik moet tegen de heer Wilders nog zeggen dat ik niet precies weet hoe het in de provincie waar de Nederlandse militairen naartoe zullen gaan, staat met de restanten van de Baath-partij. Misschien kan de minister van Defensie er iets meer over zeggen op grond van de hem ter beschikking staande bronnen.
Ik kom bij de vragen van mevrouw Karimi. Ik hoop dat u het mij zult vergeven, voorzitter, als ik niet de hele discussie overdoe die wij hebben gehad – het was een interessant politiek debat – in de aanloop naar de oorlog. Een dergelijke opmerking kan ik straks ook maken bij de beantwoording van de heer Van Bommel. De Nederlandse regering vond – toen met de LPF en nu in iets andere samenstelling, waarbij de heer Bakker er een wat andere opvatting over heeft – dat resolutie 1441 voldoende legitimiteit bood om politieke steun uit te spreken voor de Amerikanen en de bondgenoten die ten strijde trokken. Ik ga die discussie niet overdoen; ik blijf er van mening over verschillen met mevrouw Karimi en de heer Van Bommel.
Ik maak wel één opmerking over datgene wat mevrouw Karimi, de heer Van Bommel en ook de heer Koenders hebben gezegd over de nog niet gevonden massavernietigingswapens. Dat is een buitengewoon actueel vraagstuk, waarbij mij is gevraagd waar de Nederlandse regering zich eigenlijk op heeft gebaseerd in dat hele debat. Welnu, de Nederlandse regering heeft zich daarbij gebaseerd op een groot aantal resoluties van de Verenigde Naties. De VN hebben namelijk in talloze resoluties, laatstelijk in resolutie 1441, uitgesproken dat Irak in ''non compliance'' was. Die resoluties gingen over massavernietigingswapens. Regime change is niet de inzet van de Nederlandse regering geweest. Wel heb ik altijd gezegd, daarbij verwijzend naar de massagraven die geopend werden en worden, dat het een zegen zou zijn als deze afschuwelijke dictator zou kunnen worden verdreven. Wat betreft de massavernietigingswapens geef ik het volgende citaat uit het algemeen overleg van 5 september 2002: ''De bedreiging die van zijn (Saddams) regime uitgaat op de internationale veiligheid, bestaat uit zijn toegang tot chemische en biologische wapens. Dat hij die bezit en ontwikkelt, staat vast. Dat hij ook de wil heeft die te gebruiken, is ook bewezen.'' Dit is een citaat van mevrouw Karimi.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Ik vind het prima dat de minister mij citeert en dit citaat nodig heeft om zijn positie te onderstrepen. Het gaat mij er echter om dat de fractie van GroenLinks nooit dit feit als aanleiding heeft gezien voor een militair optreden. De discussie ging over de manier waarop dat geschiedde.

Minister **De Hoop Scheffer**: Wij worden het daar niet over eens. Ik heb het citaat ter adstructie gebruikt bij het beantwoorden van de vraag waarop de Nederlandse regering zich baseerde. Welnu, de Nederlandse regering baseerde zich op VN-resoluties. Dat is altijd, waar het mijzelf betreft en het vorige kabinet, de zaak geweest.

De heer **Koenders** (PvdA): Ik verbaas mij hier over de positie van de minister van Buitenlandse Zaken. Natuurlijk heeft hij zich gebaseerd op VN-resoluties, maar in alle regeringen en parlementen om ons heen wordt terecht de volgende vraag gesteld. Er was sprake, volgens alle berichten zoals die ook aan ons gemeld zijn, van imminente dreiging van massavernietigingswapens. Daarmee had de haast te maken waarmee opgetreden moest worden: er kon bijvoorbeeld niet gewacht worden op de wapeninspecteurs. Ik wil deze hele geschiedenis niet overdoen, maar ik vraag wel van de Nederlandse regering om de terechte zorg die ook bij de Nederlandse bevolking bestaat over deze vraag, veel serieuzer te nemen dan de minister nu doet.

De **voorzitter**: Ik wil mij een beetje aan de agenda houden. Daar staan twee brieven van de regering op en die vormen het pièce de résistance van dit algemeen overleg. Du moment dat wij elkaar gaan aanvallen op de vraag wat nu het beste argument was voor het optreden van de Amerikanen en de Engelsen in Irak, kunnen wij hier nog wel tot morgenochtend zitten. Ik stel u voor om dit niet te doen. Het gaat hier wezenlijk om de vraag of wij de troepen uitzenden; dat is het pièce de résistance van het betoog. Ik geef ten slotte de heer Van Bommel nog

de gelegenheid een opmerking over het voorgaande te maken, maar daarna is het hier met de discussie op dit punt afgelopen, want dat is niet geagendeerd.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik had de vraag ook gesteld met betrekking tot de betrouwbaarheid die Nederland aan de betreffende rapporten toeschreef. Dat kan namelijk niet gebaseerd zijn op de VN-resoluties, daar waar de Nederlandse regering in de brief van 30 september 2002 zegt dat het beeld dat in het rapport wordt geschetst, ook bij Nederland bestond. De vraag blijft derhalve dezelfde.

Minister **De Hoop Scheffer**: En het antwoord ook. Ik ga hier uiterst serieus mee om. Ik begrijp dan ook de interruptie van de heer Koenders op dit punt niet. Het antwoord is ook helder: ik heb dat aangegeven en een vraag beantwoord die mij was gesteld. Het is volstrekt duidelijk dat de uitspraak die de heer Van Bommel citeert, gedaan is nadat de Veiligheidsraad een aantal malen had vastgesteld dat er antwoorden moesten worden gegeven door Saddam Hoessein op vragen rond zijn massavernietigingswapens.
Mevrouw Karimi stelde de vraag of er al dan niet sprake is van een bezettingsmacht. Naar de opvatting van de Nederlandse regering maakt resolutie 1483 een duidelijk onderscheid en betreft dit geen kunstmatige scheiding. Wat dat betreft ben ik het niet eens met prof. Schrijver en de heer Lawson; ik heb overigens het artikel van de heer Lawson niet gelezen. Het was en is uiterst essentieel dat resolutie 1483 dit onderscheid maakt. Immers, de Nederlandse regering had niet kunnen accepteren – het geldt voor vele andere landen evenzeer – dat Nederlandse troepen deel zouden uitmaken van de bezettingsmacht. ''Bezettingsmacht'' betekent hier niet minder maar zeker ook niet méér dan dat bezettende mogendheden de Geneefse conventies en het Haagse Landoorlogsreglement hebben uit te voeren. De minister van Defensie zal daar op zijn terrein straks ongetwijfeld nader op ingaan.
De Nederlandse regering heeft gezegd dat er een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de bezettende mogendheden en de stabilisatiemacht. De Veiligheidsraad heeft dit ook uitgesproken; het is géén kunstmatige scheiding. Ik zeg er duidelijk bij dat de burgers in de provincie waar Nederland naartoe gaat, geen Veiligheidsraadsresoluties lezen. Alles zal er dus aan gedaan moeten worden om te bereiken – ik heb daar veel vertrouwen in – wat ook de heer Koenders aangaf, namelijk dat de missie niet mag mislukken en dat men dicht bij de mensen moet staan. Dat is volstrekt juist en dat zal mede bepaald worden door de manier van optreden; daar gaat de minister van Defensie op in. Het is waar dat de burgers er geen Veiligheidsraadsresoluties lezen, maar het is aan de andere kant even waar dat het politieke onderscheid volstrekt helder was in de Veiligheidsraad en dat alle Veiligheidsraadsleden – Syrië was afwezig bij de stemming – dat hebben onderschreven, ook de grootste critici van de oorlog. De heer Van der Staaij heeft gelijk dat het niet een automatisme is dat wanneer je tegen de oorlog was – een legitiem standpunt – daaruit zou voortvloeien, volkenrechtelijk gezien, dat je ook tegen deelname aan de stabilisatiemacht zou moeten zijn. Ik denk dat de heer Van der Staaij daar de spijker op de kop heeft geslagen en ook de heer Bakker heeft op dit aspect gewezen. Het geldt dan voor een partij als D66 ook, mocht de eindafweging van de fractie – die ik nog niet ken – daarop neerkomen. Ik ben het, met andere woorden, niet met mevrouw Karimi eens, noch met prof. Schrijver, als gesteld wordt dat de scheiding kunstmatig is. Die scheiding is niet kunstmatig, maar staat heel helder in de Veiligheidsraadsresolutie die de hele uitzending schraagt.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Het staat in de preambule en dat is één van de redenen waarom gezegd wordt dat het een nauwelijks bindend verhaal is. Als de minister zegt dat het geen bezettingsmacht is en als de consequentie daarvan is dat de Nederlandse troepen zich niet hoeven te houden aan de conventies, wat is dan de juridische positie van Nederland?

Minister **De Hoop Scheffer**: Mevrouw Karimi mag niet uit mij woorden over bezettende mogendheden afleiden, a contrario, dat Nederlandse militairen zich er niet aan zouden behoeven te houden. Dat is namelijk altijd het geval; ik zou mij niet iets anders kunnen voorstellen. Het is een a-contrario-redenering die ik niet kan volgen. Als mevrouw Karimi met mij de operationele paragrafen nrs. 4 en 5 van resolutie 1483 leest, dan ziet zij dat daar een heel duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de oproep die wordt gedaan aan de Autoriteit en de oproep die, in paragraaf 5, wordt gedaan aan ''all concerned'' – oftewel alle anderen – ''to comply fully with their obligations under international law including in particular the Geneva Conventions (...)''. Het is volstrekt helder dat de stabilisatiemacht, net als de bezettende mogendheden, zich aan alle internationale verdragen, inclusief de conventies van Genève, zal moeten houden. Alleen, bezettende mogendheden hebben een heel specifieke volkenrechtelijke verplichting, bijvoorbeeld ook ten aanzien van het Haagse Landoorlogsreglement. Dat ziet op allerlei punten omtrent hoe te handelen met mensen die worden aangehouden of opgepakt, punten waar de collega van Defensie op ingaat. Ik vind de scheiding dus niet kunstmatig en ik deel niet de opvatting zoals aangehaald door mevrouw Karimi.
Ik kom bij de interventie van de heer Van Bommel. Op een aantal van zijn punten ben ik al ingegaan. Het zal helder zijn dat de Nederlandse regering deze exercitie, resolutie 1483, zeker niet ziet als legitimatie achteraf voor regime change, wat voor een zegen het ook is dat Saddam Hoessein weg is. Het is een resolutie die de situatie bepaalt op dit moment, na de vijandelijkheden; ik kom nog terug op de vraag van de heer Koenders of de oorlog al of niet is afgelopen.
Ik ben het niet met de heer Van Bommel eens als hij zegt dat de Nederlandse regering achter de Verenigde Staten aan loopt. Wij doen dat niet; wij maken onze eigen afweging. Ik heb in dit verband al tegen de heer Herben gezegd dat het hier gaat om een operatie en een politieke inzet, waaraan bij een welslagen grote gevolgen kunnen zijn verbonden voor de regio. Laten wij niet vergeten wat een meer democratisch Irak voor de regio betekent. Dat is niet te onderschatten. Als deze moeilijke en uitzonderlijk gecompliceerde opbouw van een rechtsstaat in Irak slaagt, met de waarden en normen die daarbij

horen, dan heeft dat mijns inziens een enorm positieve uitstraling.
Ik onderschrijf wat mevrouw Huizinga terecht heeft gezegd over het doel: wij moeten een stabiel Irak dichterbij brengen. Ik ga nog een stapje verder in de ambitie en ik denk dat dit ook geldt voor mevrouw Huizinga.
Omdat mevrouw Huizinga en ook de heer Koenders dit hebben genoemd, kom ik zometeen nog even terug op Congo en Centraal-Afrika, hoewel dit niet geagendeerd staat. De minister van Defensie gaat in op de vragen die zijn gesteld rond de termijn van opereren: de zes en twaalf maanden. Met mevrouw Huizinga onderken ik wat er in de ogen van de bevolking kan gebeuren en wat dan ook de grote opdracht is van de Nederlandse militairen. Ook daar moet ik verwijzen, in dit geval naar de collega voor Ontwikkelingssamenwerking, omdat daarbij het belang van CIMIC cruciaal is, alsmede het antwoord op de vraag hoe NGO's er aan de slag kunnen gaan. Ook daarvoor heb je weer dat stabiele klimaat nodig, zo zeg ik via mevrouw Huizinga tegen de critici. Als je wilt dat Nederlandse NGO's, met ervaring in Irak, daar hun essentiële werk gaan doen, dan moet je die veiligheid en stabiliteit hebben, want anders kan het niet. De collega voor Ontwikkelingssamenwerking zal daar verder op ingaan.
Wat betreft de vraag van mevrouw Huizinga terzake van de beleidsbepaling wijs ik erop dat de minister van Defensie ingaat op de militaire kant van de zaak en het committee of contributors. Laat ik er in ieder geval over zeggen dat in Washington tweewekelijks coalitieoverleg plaatsvindt, dat de Verenigde Staten in Tampa een structuur aan het opzetten zijn en dat in Bagdad een council for international co-ordination wordt opgezet. Dit laatste is een orgaan dat in de toekomst de activiteiten van de landen van de coalitie, de internationale organisaties en de NGO's moet gaan coördineren. Daar gaan de heer De Mello en de VN – zo zeg ik tegen de heer Koenders, die mij daar in het bijzonder op aansprak – een belangrijke rol spelen. Als ik goed ben geïnformeerd is er aanstaande maandag in Bagdad een belangrijke eerste bijeenkomst van een aantal hoofdrolspelers. Daarbij gaat het om punten als justitiehervormingen.
Tegen mevrouw Huizinga zeg ik dat Nederlandse invloed wenselijk is. Als het gaat om de activiteiten van de Europese Unie in het kader van het creëren van stabiliteit, heeft Nederland ook in de Unie zijn stem. Ik denk dat het belangrijk en wenselijk is om invloed te hebben, omdat die inbreng een politiek doel dient waar wij het allen over eens zijn. Ik sta positief tegenover datgene dat er nu gebeurt.

De heer **Koenders** (PvdA): Mag ik een eerlijke inschatting van de minister hebben? De minister is een heel goede vriend van de Amerikanen; hij heeft niet zomaar en voor niets achter deze missie aangezeten. Het komt erop neer dat de politieke inkadering van deze missie voor in ieder geval onze fractie van groot belang is. Hoe schat hij nu werkelijk de Nederlandse invloed in die kan worden uitgeoefend? Is dit iets, al die bewegingen van de minister in de afgelopen maanden, waar wij wat aan hebben? Betekent het dat wij, als het erop aankomt en het gaat om de toekomst van Irak, iets kunnen inbrengen over de democratisering van dit land? Ik vind dat erg belangrijk.

Minister **De Hoop Scheffer**: Ja, ik ook. Wat ik nu tegen de heer Koenders ga zeggen, bedoel ik niet flauw maar zeer serieus. Laten wij beginnen met de stelling dat als wij hieraan niet zouden meedoen, wij aanzienlijk minder invloed – ik zeg niet: geen invloed – zouden uitoefenen dan wij nu doen op datgene dat de heer Koenders en ik beiden van groot belang vinden. Het feit dat Nederland, als het parlement daarmee instemt, zou deelnemen aan de stabilisatiemacht, geeft Nederland positie, zo heb ik ook uit het gesprek tussen de heer De Mello en mij begrepen. Dat hangt niet alleen af van de stabilisatiemacht; het zal ook afhangen van hetgeen de Europese Unie er kan doen, in hoeverre Nederlandse NGO's er actief zullen zijn en in hoeverre Nederland kan bijdragen aan het tussen de mensen gaan staan in die provincie: tonen dat je geen bezettingsmacht bent maar dat je hen wilt helpen veiligheid en stabiliteit te genereren. Als wij dit niet zouden doen, hebben wij die invloed niet. Het geeft Nederland derhalve positie. De heer Koenders doet een terechte oproep aan de Nederlandse regering om ervoor te zorgen dat, gegeven het feit dat wij daaraan meedoen, die invloed maximaal wordt aangewend om, daar waar dat mogelijk is, de heer De Mello en de VN ook via de EU-inbreng te steunen.

De heer **Koenders** (PvdA): Mag ik het nog iets scherper formuleren? Ook de Nederlandse regering heeft in voorgaande missies haar eigen macht wel eens overschat. Met deze missie nemen wij ook een zware verantwoordelijkheid, als wij de Nederlandse militairen uitsturen, voor de toekomst van Irak. Kunt u echt waarmaken dat de invloed die wij dan kennelijk en misschien hebben binnen de VN, bij De Mello en bij de Amerikanen, daadwerkelijk gepaard is aan de verantwoordelijkheid die wij daar nemen?

Minister **De Hoop Scheffer**: Je moet altijd oppassen om dit soort vragen met een volmondig ''ja'' te beantwoorden. Inderdaad, Nederland heeft in het verleden, wanneer het aanzienlijk bijdroeg, onvoldoende politieke invloed kunnen genereren op besluitvormingsprocessen. Wij kunnen denken aan de Contactgroep Bosnië. Je moet jezelf dan ook niet overschatten. Het deelnemen aan deze belangrijke stabilisatiemacht wil niet zeggen dat Nederland eigen punten kan scoren. Nederland krijgt via het deelnemen wel een politieke titel en de invloed om op grond van de verantwoordelijkheid die Nederland via de stabilisatiemacht voor een provincie in Irak neemt en voor het genereren van veiligheid en stabiliteit, in dat proces zijn rol mee te spelen. Ik zeg er direct bij dat dit in alle bescheidenheid dient te zijn, want je moet jezelf niet overschatten. Ik denk echter dat de structuren zoals deze nu geschapen worden – de minister van Defensie zal er nader op ingaan – Nederland, ook afgezien van de Europese Unie, een stem geven, in ieder geval een zwaardere stem dan wanneer wij niet mee zouden doen.
De heer Van der Staaij, de heer Bakker en ook de heer Herben hebben de vraag gesteld naar deelname door islamitische landen. De heer Herben had dit ook bij eerdere gelegenheden al gedaan. Ik ben het daar met hen eens. Ik voel mij niet geroepen om zelf allerlei landen af te gaan met de vraag: wilt u meedoen? Desalniettemin heb ik

afgelopen weekend, met de vraag van de heer Herben in het achterhoofd, dit punt opgebracht tijdens gesprekken die ik heb gehad met mijn Egyptische en Jordaanse collega's. Ik moet eerlijk zeggen dat men niet enthousiast is omdat, zo denk ik, in sommige delen van de Arabische wereld de gevoeligheid nog te groot is zo kort na de oorlog in Irak. Ik heb geen andere directe informatie. Er zijn andere landen genoemd, landen die geïnvolveerd zijn in andere vredesmissies. Dat geldt bijvoorbeeld voor Pakistan. Er zijn ook landen die financiële problemen hebben. Ik zeg echter in alle openheid tegen de heer Herben en anderen: er bestond bij mijn gesprekspartners – dat waren er twee, van wie de Egyptenaar wat kritischer was en de Jordaniër iets minder kritisch – geen groot enthousiasme voor het meedoen. Ik zeg daarbij dat ik de opvatting van de heer Herben, de heer Bakker en anderen deel dat het goed zou zijn, indien dit wel zou gebeuren. Daar zijn wij het derhalve over eens.

De heer **Herben** (LPF): U hebt nog een halfjaar om die instemming te verwerven.

Minister **De Hoop Scheffer**: Als de regeringen van die landen de komende periode zien dat het goed gaat in Irak en dat ook aan de wensen en opvattingen die zij hebben, wordt voldaan, bijvoorbeeld via de interim-autoriteit, sluit ik niet uit dat dit kan gebeuren. Zij willen net als wij en misschien nog wel meer dan wij dat Irak zo snel mogelijk aan de Irakezen wordt teruggegeven. Verder hadden zij moeite – dat is legitiem en begrijpelijk – met sommige onderdelen van de oorlog en met de Autoriteit. Ik ben het evenwel eens met de intentie van datgene wat de heer Bakker, de heer Herben en anderen hebben uitgesproken.
Ik kom op de inbreng van de heer Koenders. Ik zeg met hem dat wij uit het verleden hebben geleerd dat wij ondanks de zorgvuldigheid en het toetsingskader dat naar aanleiding van ervaringen in het verleden is uitgewerkt, niet alleen militaire, maar ook politieke valkuilen zouden kunnen tegenkomen. In mijn antwoorden heb ik geprobeerd aan te geven dat er veel aan gedaan is en veel aan gedaan wordt om te voorkomen dat die politieke valkuilen optreden. Ook dit maakt echter deel uit van hetzelfde argument. Indien de stabilisatiemacht slaagt in zijn opdracht – ik heb al geschetst het politieke proces en de gewenste rol van de VN, met erkenning van het feit dat de Autoriteit het op dit moment uitmaakt in dat land en niet de VN – zullen wij hopelijk aan die politieke valkuilen kunnen ontkomen. Het is waar dat resolutie 1483 een noviteit is, omdat de operatie hiermee niet direct wordt gelegitimeerd. Volkenrechtelijk wordt zij echter wel voldoende gelegitimeerd. Daardoor kunnen hier dus geen twijfels over bestaan.

De heer **Koenders** (PvdA): Die twijfels bestonden aan onze kant.

Minister **De Hoop Scheffer**: Goed, dan hoop ik dat ik er een bijdrage aan kan leveren om die op te heffen. De regering vindt het namelijk belangrijk dat de steun voor dit soort missies zo breed mogelijk is.
Het is niet zo dat de prioriteitenstelling van de Nederlandse regering een gebrek aan strategie zou verraden. Ik ben net niet ingegaan op de opmerkingen van de heer Koenders bij interruptie over de relatie tussen de Amerikaanse en de Nederlandse regering. Die is uiteraard goed. De transatlantische relatie is vitaal. Je discussieert met de Amerikanen over punten waar je het over eens bent, en over punten waar je het niet over eens bent. De heer Koenders kan in gemoede niet volhouden dat er geen prioriteitenstelling in zit. Gisteren heb ik hier al kort plenair over gesproken met de heer Timmermans naar aanleiding van een motie op dit punt. De Nederlandse regering is van mening – ik denk dat de heer Koenders dat ook is – dat de operatie MONUC, zoals die op dit moment wordt uitgevoerd, toetsing aan het toetsingskader 2001 niet kan doorstaan en dat daarom deelname van Nederlandse militaire eenheden aan MONUC niet aan de orde is. Hoofdargument daarvoor is dat het mandaat niet robuust genoeg is. Verder zijn er nog een paar argumenten, maar die zal ik vanwege de tijd niet noemen. Dat wil echter niet zeggen dat de Nederlandse regering en de EU – zij heeft de missie Artemis in Congo, die 1 september eindigt – niet hun uiterste best moeten doen dat MONUC in de vorm van een blauwhelmenoperatie plaatsvindt. Ik verwijs hierbij naar datgene wat de heer Van Kappen zei in de hoorzitting, toen de heer Koenders hem vroeg waarom er minder animo bestaat voor blauwhelmenoperaties. Dit komt onder andere – ik spreek dit met aarzeling en teleurstelling uit – doordat die missies slecht zijn. De Veiligheidsraad stemt vaak in met onvolwaardige mandaten en dus zijn grote en belangrijke landen niet bereid om mee te doen. Ik zeg niet dat ik het wenselijk vind, maar ik zeg wel met de heer Koenders dat wij er alles aan moeten doen om ervoor te zorgen dat er in de Veiligheidsraad behoorlijke mandaten worden geformuleerd voor VN-operaties en dat er op een behoorlijke manier wordt meegedaan. De heer Koenders mag dat echter niet combineren met een verkeerde prioriteitenstelling van de Nederlandse regering. Ons is namelijk niet gevraagd om mee te doen.

De heer **Koenders** (PvdA): Ik heb gewoon geconstateerd dat Nederland bijna niet meer meedoet aan VN-missies. Ik geloof dat Nederland nog vijftien mensen levert. Het verbaast mij dat u nu zegt dat de missies niet aan het toetsingskader voldoen. Die behoren natuurlijk aan het toetsingskader te voldoen. Wij zouden ook alleen instemmen met missies die verantwoord zijn. Ik wijs erop dat Nederland heeft ingestemd met de EU-missie Artemis. Is dat politieke steun en geen militaire? U hebt gezegd dat dit een politiek aanvaardbare missie is, maar vervolgens laat u het wel door anderen opknappen, omdat de missie kennelijk niet aan het toetsingskader voldoet. Ik vind dit echt een vreemde redenering.

De **voorzitter**: Een interruptie bestaat uit een aantal korte vragen. U krijgt nog een tweede termijn.

De heer **Koenders** (PvdA): Dan rond ik af met het volgende. De minister weet net zo goed als ik dat een mandaat volgens Brahimi pas goed tot stand komt en aanvaardbaar is, als de landen vooraf indicaties geven dat zij bijvoorbeeld het korps commandotroepen, zoals dat aan Nederland gevraagd is, beschikbaar willen stellen.

Minister **De Hoop Scheffer**: Ik neem afstand van de suggestie dat

de Nederlandse regering ooit zou kunnen onderschrijven dat de rest het maar moet opknappen. Wij zijn overal in de wereld aanwezig met Nederlandse militairen die ontzettend goed werk doen.

De heer **Koenders** (PvdA): Het ging mij om de EU-missie. U steunt die politiek kennelijk wel, maar u vindt die toch niet verantwoord.

Minister **De Hoop Scheffer**: Neem mij niet kwalijk, de EU-missie is een hoofdstuk VII-operatie. MONUC is dat niet, zoals de heer Koenders weet. De EU-missie is door de Nederlandse regering toegejuicht. Nederland is niet voor de EU-missie gevraagd, maar heeft op verzoek van de Fransen wel een liaisonofficier in Parijs aan de missie toegevoegd. Ik wil graag met de heer Koenders en met wie dan ook in dit huis een discussie aangaan over vredesmissies in Afrika. De heer Koenders moet mij dan echter niet voor de voeten werpen dat de prioriteitenstelling verkeerd is en dat de Nederlandse politiek, laat staan de Nederlandse krijgsmacht een en ander door anderen in de wereld laat opknappen. Wij hebben waarlijk een presentie in de wereld die er zijn mag. Ik ben daar trots op.

De heer **Koenders** (PvdA): Betekent dit dat u serieus naar dit soort missies, ook in Afrika, gaat kijken?

Minister **De Hoop Scheffer**: Het antwoord op die vraag is ja, mits voldaan wordt aan een aantal elementen die ik heb genoemd.

De heer **Koenders** (PvdA): Uiteraard. Dat geldt echter altijd in deze Kamer.

Minister **De Hoop Scheffer**: Ja. Vorige week is ook in de hoorzitting aan de orde geweest dat een blauwhelmenoperatie, zoals die op dit moment door MONUC wordt uitgevoerd – wel aanwezig zijn bij moord, maar daar niets aan kunnen doen – de VN grote schade toebrengt. Dit moeten wij constateren en daarom heeft de EU op een gegeven moment onder leiding van de Fransen – ere wie ere toekomt – gezegd dat het zo niet langer kon.

De heer **Koenders** (PvdA): Omdat bepaalde landen verantwoordelijkheid...

De **voorzitter**: Wij gaan hier nu niet verder op door. Als je naar Irak wilt, rijd je niet over Congo. Dit punt is nu voldoende behandeld.

Minister **Kamp**: Voorzitter. Net als de minister van Buitenlandse Zaken wil ik om te beginnen een van de woordvoerders met instemming citeren, namelijk de heer Bakker. Hij heeft gezegd dat wat er nu aan de hand is, niet een verlenging van de oorlog is, maar het begin van de opbouw. Zo is het precies. Ik zal straks ook de heer Herben citeren die iets gezegd heeft waar ik het zeer mee eens ben.
Het belangrijkste is – de minister van Buitenlandse Zaken heeft dat ook gezegd – dat wij, als wij naar Irak gaan, geen deel uitmaken van de bezettende macht. Wij vormen niet, zoals Engeland en Amerika, de Autoriteit. Wij zijn daar om veiligheid en stabiliteit te bevorderen en, als die er eenmaal is, te handhaven. Wij doen dat als onderdeel van een Britse divisie. Wij krijgen onze militaire bevelen in Irak van de commandant van de Britse divisie. Wij respecteren de Autoriteit die daar in dat gebied een kantoor zal hebben of vertegenwoordigd zal zijn. Wij respecteren ook de Irakezen die in dat gebied bezig zijn om zelf weer de touwtjes in handen te nemen. Dat kan ons niet kort genoeg duren. Hoe eerder wij daarmee klaar zijn en weg kunnen, hoe beter wij het vinden. Wij respecteren de bestuurlijke raad die daar in opbouw is. Wij respecteren de rechters die daar in moeilijke omstandigheden hun werk weer proberen te doen en daartoe in de gelegenheid zijn gesteld door de Autoriteit. Wij respecteren de politie. Waar het mis gaat, wordt er opgetreden, zoals onlangs is gebeurd. Als agenten corrupt zijn of niet functioneren, worden zij uit hun functie gezet. Wij gaan met de politieagenten daar – er zijn er op dit moment 500 in de provincie Al-Muthanna – patrouilles rijden en wij gaan proberen om hen in staat te stellen, hun werk zo goed mogelijk te doen. Agenten die corrupt zijn en niet goed functioneren, worden uit hun functie gezet. Wij gaan met de 500 politieagenten in de provincie Al-Muthanna patrouilles rijden en zullen proberen hen in staat te stellen om zo goed mogelijk hun werk te doen.
Wij respecteren ook de sji'ieten die in dat gebied wonen. Deze bevolkingsgroep die ongeveer 60% uitmaakt van de totale bevolking van Irak, heeft net als de Koerden die 20% van de bevolking uitmaken, zeer veel te lijden gehad van het minderheidsregime en de clan van Saddam Hoessein, zijn zonen en zijn familie. Die mensen krijgen nu een nieuwe kans. Wij gaan hen in staat stellen om die kans te grijpen. Wij hopen dan ook op een positieve bejegening van de mensen in dat gebied. Op grond van de ervaringen die onze voorgangers in dit gebied hebben, en de inlichtingen die wij krijgen, hebben wij de indruk dat wij daar positief bejegend gaan worden. De sji'ieten zijn onderling verdeeld – het is niet duidelijk wat het gaat worden – maar de sji'ieten zijn wel degenen die daar de touwtjes in handen moeten hebben. Wij willen daar graag aan bijdragen. De onderlinge verdeeldheid van de sji'ieten wordt niet gevoed door Iran. Integendeel, volgens onze inlichtingen doet Iran zijn best om tegenstellingen te overbruggen. Wij hebben ook niet de indruk dat de tegenstellingen tussen de sji'ieten opgeklopt worden door geestelijke voormannen daar en dat de geestelijke voormannen de sji'ieten opzetten tegen de Autoriteit of tegen de troepen die daar namens de coalitie aanwezig zijn, en dus ook niet tegen de troepen die daar straks vanuit Nederland zullen gaan werken.
Ik heb een heleboel concrete en indringende vragen te beantwoorden, in het bijzonder van de heren Eurlings en Wilders. Ik zal proberen om dat goed te doen. Ik zal eerst proberen de vragen te beantwoorden door een aantal onderwerpen te behandelen en daarna bekijken of ik nog een aantal vragen heb laten liggen. Mocht ik uiteindelijk niet volledig zijn geweest, dan hoop ik dat zij daar in tweede termijn op willen terugkomen en mij de gelegenheid willen geven om daar alsdan op in te gaan.
Ik begin met het hoofdpunt van de heer Wilders, namelijk de veiligheidsanalyse in het gebied. De heer Wilders heeft een aantal punten aangevoerd uit onze brief en gezegd dat de veiligheidssituatie daar niet objectief beschreven is. Volgens hem is onvoldoende onder woorden gebracht dat er, zelfs als het relatief rustig is en misschien zelfs in absolute zin, grote risico's worden gelopen. Ik begrijp uit zijn woorden dat hier in de beantwoording van de

vragen al wat beter op is ingegaan. Ik hoop hier nu verder aan te kunnen bijdragen. In die brief is trouwens niet voorgespiegeld dat het daar allemaal Gran Canaria is. Op bladzijde 3 staat dat wij de huidige situatie als fragiel en potentieel explosief beoordelen. Op bladzijde 4 staat dat de situatie in Irak op dit moment niet stabiel is. Mede gezien de strijd die zou kunnen ontstaan tussen de verschillende groeperingen in Irak die geen ervaring hebben met een democratisch proces, die nooit anders hebben meegemaakt dan dat je je zin alleen maar kunt krijgen door middel van geweld, zouden toenemende tegenstellingen vergaande gevolgen kunnen hebben voor niet alleen Irak, maar de hele regio. In de brief staat voorts dat er rekening mee gehouden moet worden dat daar waar relatieve rust bestaat, de situatie onverwacht weer kan ververslechteren. Wij realiseren ons dat heel goed.
Ik heb ook gezegd – de heer Koenders haalde dit aan – dat geen enkele missie waaraan Nederland meedoet, zonder risico is. Dat geldt zeker voor deze missie. Ik heb al gezegd dat de situatie in het land heel lang gruwelijk is geweest, dat er onrechtvaardigheid op onrechtvaardigheid werd gestapeld en dat de mensen zeer te lijden hebben gehad van een bloederige tirannie, zoals de heer Herben het uitdrukte. Als je daarin een nieuw evenwicht probeert te creëren en een stap vooruit probeert te zetten, is de overgangssituatie een gevaarlijke situatie. Wij weten hoe de situatie is. De MIVD is daar zeer op gespitst. Men heeft uitstekende analyses gemaakt van wat er in open bronnen allemaal beschikbaar is, en heeft dat ook getoetst aan informatie die men op andere manieren verworven had. Men heeft de beschikking over eigen bronnen in het gebied. Men wisselt informatie uit met andere inlichtingendiensten en men is al enkele jaren geconcentreerd op Irak als een van de drie landen waarin de MIVD een goed inzicht moeten hebben om te weten wat er gebeurt en hoe de ontwikkelingen daar zijn. Men heeft ook zelf mensen in het gebied om informatie te verzamelen. De MIVD heeft Irak sinds medio vorig jaar tot eerste prioriteit gemaakt. Op dit moment is men iedere dag bezig om de informatie die daar verkregen kan worden, te analyseren. Men trekt hier iedere dag conclusies uit die vervolgens aan de chef defensiestaf en mij worden gepresenteerd. Wij zijn van mening dat de situatie diffuus en fluïde is en dat er dus van alles kan gebeuren. Wij hebben evenwel de indruk dat wij weten hoe het daar zit en dat wij het kunnen volgen. Wij hebben de indruk dat hetgeen daar gebeurt, voor ons in redelijke mate voorspelbaar is en dat wij ons daar dus ook in redelijke mate op kunnen voorbereiden.
Er zijn incidenten geweest in geheel Irak. Die incidenten concentreren zich rond Bagdad en de soenni-driehoek in het centrum van Irak. Ook elders in het land vinden echter incidenten plaats. In het gebied waar wij zullen zijn, zijn nog restanten van het oude regime aanwezig. Hun aantal is zeer gering, omdat het daar slecht toeven is voor hen. De bevolking heeft namelijk heel weinig mededogen met hen. Het is ook heel moeilijk voor restanten van het oude regime, zelfs in de woestijn, om zich te verzamelen en een bedreiging te vormen. Vanwege de satellieten kunnen zij zich moeilijk in die woestijn verbergen. Er is geen mogelijkheid om je daar te beschermen en er is geen infrastructuur waar je gebruik van kunt maken. De aanvoerlijnen zijn zeer lang, waardoor het nog moeilijker wordt om je daar te verzamelen. Daarom hebben wij de overtuiging dat het voor restanten van het oude regime niet gemakkelijk is in Al-Muthanna. De bedreiging die van hen uitgaat, is voor ons te pareren.

De heer **Eurlings** (CDA): De minister van Defensie noemt, naar mijn inschatting terecht, als een van de redenen waarom hij inschat dat het niet gevaarlijk zal zijn in die provincie, dat je je in een woestijn niet goed kunt verbergen voor satellieten. Daar hoort dan wel de garantie bij dat die woestijn inderdaad voldoende in de gaten gehouden wordt middels satellieten en, als het nodig is, met Britse vliegtuigen. Kan de minister dat garanderen?

Minister **Kamp**: De provincie Al-Muthanna wordt in de gaten gehouden via satellietopnames. Als er aanvullende informatie nodig is, kan het gebied in de gaten gehouden worden door de patrouilles die wij daar met voertuigen gaan houden. Mochten die patrouilles met voertuigen onvoldoende zijn, dan kunnen wij daar ook nog met de grote Chinook-helikopters patrouilles uitvoeren. De Amerikanen hebben vlak over de grens van Al-Muthanna robotvliegtuigen ter beschikking die bijzondere waarnemingen kunnen doen. Deze kunnen door de Britten ingeschakeld worden. Verder zijn er grote bemande waarnemingsvliegtuigen van de Amerikanen beschikbaar om te kijken wat daar gebeurt. Over al die informatie kunnen wij de beschikking krijgen via de Britse divisiecommandant. Om ervoor te zorgen dat alle informatie die er is, ongefilterd en in de juiste vorm bij ons komt, hebben wij een eigen inlichtingencel opgezet bij die Britse divisie. Daar zijn vijf mensen van ons voortdurend bezig om te bekijken of de informatie voldoende is, of er meer gedaan moet worden en wat er met die informatie gedaan moet worden. Meer in algemene zin kan ik zeggen dat wij overal waar in het gebied, maar ook in Engeland en Amerika commandoposten en inlichtingscentra zitten waar mogelijk informatie is die voor ons van belang is, liaisons hebben zitten zodat wij uit de eerste hand van onze eigen mensen kunnen horen wat er is. Wij hebben de overtuiging dat de voorziening van de MIVD van informatie door zusterdiensten optimaal is.
In de provincie Al-Muthanna zijn destijds eigenlijk geen elementen van het Iraakse leger gestationeerd. Daar is dus ook niet op grotere schaal en zelfs niet op kleinere schaal slag geleverd in de onlangs afgelopen oorlog. Wat dat betreft, kunnen wij vaststellen dat er in dat gebied geen georganiseerde militaire dreiging in beeld is. Wij hebben een volledig overwicht vanuit de lucht. Op de grond hebben wij alles wat wij nodig hebben. Wij hebben een goede informatiepositie. Tegen die achtergrond moeten ook de terugtochtscenario's bezien worden. De coalitie beheerst de situatie daar. Er is gesproken over incidenten die zich hebben voorgedaan. In het bijzonder is er gevraagd naar het incident dat zich gisteren in het door de Britten beheerste deel van Zuid-Irak heeft afgespeeld. Ik geloof dat de informatie die hierover inmiddels naar buiten is gekomen, in grote lijnen juist is. Er was sprake van een actie van de Britten in dat gebied om ervoor te zorgen dat de wapens ingeleverd zouden worden door de mensen. Daar is een

einddatum voor gesteld. Die datum was voorbij. De Britten hadden de overtuiging dat er nog veel wapens waren. Vervolgens hebben zij georganiseerd actie ondernomen via patrouilles en huiszoekingen om die wapens tevoorschijn te krijgen. Dat heeft tot veel onrust geleid. Die onrust werd van bepaalde kanten gevoed. Mensen met verschillende belangen hebben zich verzameld. Op een gegeven moment waren er veel mensen bijeen die aan het demonstreren waren tegen het innemen van die wapens. Van die mensen waren er op dat moment 200 bewapend. Twee eenheden van de Britten zijn met die groep in contact gekomen en er is ook geschoten. Van de ene groep zijn alle zes de Britten die daar deel van uitmaakten, gedood. Van de andere groep hebben zeven Britten ernstige verwondingen opgelopen, waarvan drie zeer ernstig. Wij hebben op dit moment niet de indruk dat daar sprake is van een georganiseerde campagne tegen de Britten. Misschien verandert die informatie de komende tijd nog, maar op dit moment denken wij dat er sprake is van samengevoegde onlustgevoelens die zich gekeerd hebben tegen de op dat moment ongelukkigerwijze aanwezige Britten.

De heer **Koenders** (PvdA): Dat is misschien nog wel ernstiger dan georganiseerde oppositie. Dat betekent namelijk dat er in die sector kennelijk ongenoegen bestaat over de manier waarop de Autoriteit omgaat met de grote problemen in het machtsvacuüm. Mijn vraag in dit verband heeft te maken met de eventuele Nederlandse positie bij een dergelijk probleem. Stel dat in de plaats waar wij zitten, gevraagd wordt om wapens in te leveren. Nu weet iedereen dat je dat bij vredesoperaties niet te vroeg moet doen, omdat de mensen zich dan nog onzeker voelen en hun wapens dan dus nog niet willen inleveren. Op een gegeven moment moet je het echter wel gaan doen. Als de Nederlandse operationele commandant straks de visie heeft dat het niet verstandig is om dat te doen, gebeurt het dan niet? Of zou het toch een instructie kunnen zijn van de Britse divisie?

Minister **Kamp**: Ik vind het niet ernstiger dan georganiseerde tegenstand. Als een groep Britten in een hinderlaag zou zijn gelokt en door een georganiseerde militaire eenheid bestreden was en als er vervolgens ook was geschoten op de versterking in de vorm van helikopters, dan zou ik dat zeer ernstig gevonden hebben. Wat hier gebeurd is, is ook ernstig, maar niet ernstiger. Het incident is, zoals gezegd, veroorzaakt door het streven om die wapens te pakken te krijgen. De Britten hadden zelf al geconstateerd dat zij daar mogelijk te snel, te vroeg en te dwingend mee bezig waren geweest en dat een en ander getemporiseerd moest worden. Zij hadden ook al het besluit genomen dat dit voor een maand stilgelegd zou worden en dat daarna bekeken zou worden of het onder bepaalde voorwaarden weer opnieuw opgepakt zou kunnen worden. Dat was echter niet goed gecommuniceerd met de bevolking. De bevolking kwam in opstand en werd ook aangemoedigd. Toen is het misgegaan. Dat betekent dat er zeer voorzichtig omgegaan zal worden met de behoefte om de zaak veiliger te maken door de bevolking te ontwapenen. Dat zal voor de Britse divisiecommandant niet alleen gelden voor het gebied waar dit incident zich heeft afgespeeld, maar ook voor de provincie Al-Muthanna waar wij komen te werken. Wel is het zo dat de Britse divisiecommandant ons opdrachten geeft. Wij gaan daar geen eigen koers varen. Wij zijn onderdeel van de Britse divisie. Daar krijgen wij de militaire operationele aansturing van. Als er opdrachten komen om actief te zijn op het gebied van het inzamelen van wapens en optreden tegen mensen van wie vermoed wordt dat zij wapens ter beschikking hebben, dan zullen wij dat dus gaan doen.

De heer **Koenders** (PvdA): Dit is heel belangrijk. Er is een probleem, als de missie niet goed politiek ingebed is. Het is alleen de operationele commandant in de provincie die kan beoordelen of het verstandig is om dit, gezien je presentie daar als partner van de bevolking, in een licht ontvlambare situatie, zoals die bij dit incident kennelijk bestond, te doen. Ik neem dus aan dat de Nederlandse commandant via de troup contributors of anderszins inspraak heeft op de manier waarop dat gebeurt.

Minister **Kamp**: Ik kan u vertellen dat zo'n divisie geen debatingclub is, maar een militaire organisatie. Daar worden opdrachten verstrekt en uitgevoerd. Onze militairen zijn evenwel niet overgeleverd aan de Britse divisiecommandant. Uiteindelijk bepalen wij in Nederland aan wat voor rules of engagement zij zich te houden hebben, hetgeen ook wordt geaccepteerd door de Britse divisiecommandant. Uiteindelijk bepalen wij of de mensen ernaar toe gaan en of ze, als ze er zijn, weer teruggaan. Het is en het blijft echter een militaire organisatie. De missie is overigens wel goed ingebed. Zij is namelijk ingebed in een Veiligheidsraadsresolutie en de Autoriteit. Wij zijn daar om een bijdrage te leveren aan stabiliteit en veiligheid. Ik denk dat dit, gegeven de huidige situatie, niet beter ingebed had kunnen worden dan nu gedaan is.

De heer **Wilders** (VVD): Uw antwoorden over de veiligheidsanalyse stemmen mij nog niet tot tevredenheid. U hebt in uw brief nog een aantal zinnen gezocht die ook over de toekomstige situatie gaan. Ik heb echter een aantal concrete vragen gesteld. Daar wil ik graag een antwoord op hebben. Hoe groot acht u de kans op een spill-over – wij hebben daar in de hoorzitting het een en ander over gehoord – van problemen in Midden- en Centraal-Irak? Ik vraag dit mede in verband met datgene wat gisteren met de Britten is gebeurd. Hoe groot acht u de kans dat er sprake zal zijn van onvoldoende politieke bestuurlijke invloed van de sji'ieten in de regio? Hier bent u nog niet concreet op ingegaan. Verder is het de vraag waar dit toe leidt voor de veiligheidsanalyse en eventueel de positie van onze militairen in Al-Muthanna.

Minister **Kamp**: Ik heb in algemene zin over de veiligheidssituatie gesproken. Wij hebben de bedoeling om de sji'ieten in staat te stellen als grootste onderdeel van de Iraakse bevolking zo snel mogelijk de touwtjes in handen te krijgen. Dat is de attitude waarmee wij hen benaderen. Ik heb gesproken over het respect voor datgene wat er in opbouw is aan Iraakse instanties. Ik denk dat dit van het grootste belang is voor de veiligheidssituatie van de Nederlandse militairen. Als je bezig bent met ondersteuning van een proces waardoor de Irakezen zo snel mogelijk weer baas in eigen land

kunnen worden, en dat ook uitstraalt, dan heeft dat positieve effecten voor je eigen veiligheidssituatie.

De heer **Wilders** (VVD): Het klinkt allemaal prachtig, maar de vraag is wat gaat er gebeuren als het niet zo loopt zoals u beoogt. Wij zijn er allemaal voor dat het zo gaat. Wat gaat er evenwel gebeuren, als de invloed minder is, als de stabiliteit minder is en als er wel sprake is van een spill-over naar die provincie? Hoe groot acht u de kans dat dat gebeurt? Of zegt u dat wij zo goed bezig zijn dat u kunt uitsluiten dat het tot onoverkomelijke situaties zal leiden? Ik wil hier echt helderheid over.

Minister **Kamp**: Ik kan niet zeggen dat wij 42% of 88% kans hebben dat het goed gaat. Ik kan alleen zeggen welke conclusies wij op grond van een gedegen veiligheidsanalyse getrokken hebben over wat er op dit moment aan de hand is. Ik kan zeggen dat wij in staat zijn om de ontwikkelingen in de veiligheidssituatie goed te volgen. Ik kan zeggen hoe wij de veiligheidssituatie kunnen beïnvloeden door onze eigen opstelling in het gebied. Ik heb ook gezegd hoe het, wat ons betreft, met de sji'ieten zit. In aanvulling hierop kan ik nog zeggen dat het Badrkorps, de militaire tak van SCIRI, heeft verklaard – dit sluit aan bij de houding van Iran en de geestelijke voormannen in het gebied – dat het geen militaire confrontatie met de coalitie wil aangaan. Dat lijkt mij trouwens ook logisch.
De heer Wilders wilde ook van mij horen hoe er adequaat gereageerd kan worden, mocht het onverhoopt toch misgaan. Het gaat er dan om hoe het Nederlandse bataljon als onderdeel van de Britse divisie is uitgerust om zijn werk te kunnen doen. Wij gaan ernaartoe met een groep van 1100 man, van wie 600 mariniers. Die hebben elk hun persoonlijke uitrusting. Ze zijn allemaal met een geweer bewapend en ze hebben scherpschutterwapens. Ze hebben zware mitrailleurs, mortieren en antitankwapens ter beschikking. Als er luchtsteun gevraagd wordt, zijn de middelen aanwezig om die luchtsteun precies naar het doel te leiden waar de bedreiging voor het Nederlandse bataljon van uitgaat. Dat bataljon is niet een volledig gevechtsbataljon; het heeft ook een andere taak. Het moet de stabiliteit en veiligheid bevorderen en handhaven. Mocht het nodig zijn dat er een gevechtsbataljon bijkomt dan zal dat er bijkomen, aangezien dat binnen de divisie beschikbaar is, te weten het bataljon dat de Britten voor dat doel beschikbaar hebben. Dat bataljon beschikt over tankondersteuning, infanteriegevechtsvoertuigen en artillerie. De ondersteuning van de Britse divisie die we eventueel nodig hebben, kunnen we binnen zes uur krijgen en binnen twaalf uur kan alles waarover ik zo-even sprak op de plek beschikbaar zijn. Binnen een nog kortere tijd, 15 minuten, kunnen we ondersteuning krijgen vanuit de lucht. Die ondersteuning komt vanaf de luchtmachtbasis Talil, waar gevechtsvliegtuigen, jachtbommenwerpers en gevechtshelikopters beschikbaar zijn. Die kunnen vanuit de Britse divisie naar ons toe worden gestuurd en die kunnen door ons op het doel worden afgestuurd. Dat betekent dat als het misgaat, we alles bij de hand nemen wat nodig is.

De heer **Eurlings** (CDA): Dit is dus een cruciaal punt; we moeten hierbij uitgaan van het worst-case-scenario. We moeten uitgaan van het scenario dat het echt mis gaat. Dan is het goed – dat horen we hier met graagte toe – dat er voldoende capaciteit in de buurt is om ons bij te staan. De cruciale vraag is dan natuurlijk wel of we voldoende zwart op wit de garantie hebben dat die steun er ook zal komen, afdoende massief maar ook tijdig. Heeft u die garantie zwart op wit?

Minister **Kamp**: Wat betreft de terugtocht moet ik zeggen dat het moeilijk voorstelbaar is wat er zich dan zou moeten afspelen. We zitten daar met 10.000 ondersteunende troepen, van wie 1100 uit Nederland. De Britten zaten daar oorspronkelijk met 25.000 landstrijdkrachten en ze hebben er nu 16.000. Er zit daar ook een heel groot aantal Amerikanen. Er is een volledig overwicht in de lucht en op de grond is geen georganiseerde militaire tegenstander te verkennen. Wij kunnen ons dus niet voorstellen wat er kan gebeuren waardoor wij daar ons in een noodsituatie zouden moeten terugtrekken. Wij hebben er ook geen scenario's voor klaar, omdat wij het ons gewoon niet voor kunnen stellen. Natuurlijk is het wel zo dat wij een militair concept hebben waarin allerlei bouwstenen zitten. Zodra er maar iets gebeurt dat erop duidt dat er in die sfeer een probleem zou kunnen zijn, zullen die scenario's onmiddellijk gemaakt worden. Gisteren ben ik in Engeland geweest en heb ik er met mijn Britse ambtgenoot Hoon over gesproken. Wij hebben daarbij geanalyseerd wat er allemaal mis zou kunnen gaan en wat wij dan voor ondersteuning nodig hebben, opdat die snel gegeven kan worden. Wij hebben dat uitgewerkt en wij hebben alle toezeggingen die wij daarvoor nodig hebben van de Engelsen gekregen, die een en ander heel vanzelfsprekend vinden omdat wij op hun uitnodiging deel uitmaken van hun divisie. Behalve dat het gedetailleerd uitgesproken is en behalve dat ik het besproken heb met de heer Hoon, is het ook nog een keer zwart op wit gesteld. Wij denken hiermee die zaak volledig afgedekt te hebben.

De heer **Eurlings** (CDA): Je kunt je weinig voorstellen maar dingen kunnen omslaan. Als een ayatollah naar de hoofdstad van de provincie komt en daar bijna de helft van de mensen kan mobiliseren, dan kan die ayatollah op een gegeven moment andere dingen gaan zeggen waardoor de stemming kan omslaan onder de mensen. In die zin moeten we dus met wellicht onwaarschijnlijke maar wel mogelijke scenario's rekening houden, hoe zwart ze ook zijn. Juist daarom moeten wij het nu doen. De minister heeft gezegd allerlei scenario's met de Britten te hebben doorgesproken. Heeft hij nu echter zwart op wit dat er voldoende garanties zijn voor een terugtocht en voldoende luchtsteun? Het verleden heeft ons namelijk helaas geleerd dat wij het wel zwart op wit moeten hebben en dat wij niet alleen kunnen uitgaan van goede intenties en blauwe ogen.

Minister **Kamp**: Wij hebben geanalyseerd wat er zich aan situaties zou kunnen voordoen. Het is moeilijk om er intensief met de Britten over door te praten want die vinden dat eigenlijk raar, waar wij intensief altijd met hen samenwerken en wij op hun uitnodiging deel uitmaken van hun divisie. Zij voelen zich volledig verantwoordelijk voor ons. Wij zijn een onderdeel van hen en natuurlijk helpen ze ons. Toch hebben wij dat allemaal doorgeak-

kerd vanwege de ervaringen in het verleden en ook vanwege het feit dat de Kamer er terecht grote aandacht aan geeft. Wij hebben vastgesteld wat er aan ondersteuning nodig kan zijn. Dat is toegezegd en nog een keer in een bestuurlijk gesprek tussen beide ministers besproken en bevestigd. Vervolgens is het zwart op wit gesteld.

De heer **Koenders** (PvdA): Dank voor die verheldering waar het gaat om onze verzekering op dit punt. Mijn vraag is nog wel of het volledig aan de Nederlandse regering is om zo'n verzoek tot terugtrekking te doen. Het kan natuurlijk ook zijn dat wij om politieke redenen, omdat wij vinden dat het daar de verkeerde kant op gaat, eigenstandig vinden dat er teruggetrokken moet worden.

Minister **Kamp**: Dat kan allemaal. Wij maken zelf uit wanneer wij teruggegaan. Als wij terug willen gaan, dan doen wij dat ook en dan zullen wij ook geholpen worden. Maar laten wij daar niet te gemakkelijk over praten. De Britten zijn onze bondgenoten. Wij werken altijd nauw samen met de Britten. Zij hebben ons gevraagd en zij vertrouwen ons. Het is niet zo dat als daar problemen ontstaan en wij ons terugtrekken, wij even goede maatjes met de Britten zijn omdat wij hen politiek en militair alleen hebben laten staan. Zo zal het niet zijn. Er zullen grotere consequenties aan verbonden zijn. Wij willen ons niet zomaar terugtrekken. Wij willen het maximale doen wat wij kunnen doen op een verantwoorde wijze om ervoor te zorgen dat wij bij kunnen dragen aan veiligheid en stabiliteit. Wij willen daar effectief bezig zijn om de Iraakse bevolking weer baas in eigen land te laten zijn. Wij zullen ons zo lang mogelijk inspannen om dat voor elkaar te krijgen. Kan dat niet meer, dan zal terugtrekking volgen. Ik schat in dat dit dan een gezamenlijke terugtrekking zal zijn, maar mocht het nodig zijn, dan zullen wij zelf ons besluit nemen en zullen wij er zelf voor zorgen dat het uitgevoerd wordt.

De **voorzitter**: Dit is een bijzonder cruciaal punt. Ik meen dat wij dit nu grondig hebben besproken. Ik verzoek de minister dan ook nu tot een volgend punt over te gaan en alvast te denken aan afronding van zijn betoog.

Minister **Kamp**: Dat zal niet gaan. Ik heb zoveel vragen gekregen dat ik nog wel enige tijd met de beantwoording bezig ben.

De **voorzitter**: Ik verzoek u dan wel dat zo kort mogelijk te doen. Verder vraag ik de collega's om interrupties zoveel mogelijk achterwege te laten, want ik vind dat er nog wel gelegenheid moet zijn voor een tweede en een derde termijn. Dus geen interrupties meer, tenzij de leden echt persoonlijk worden aangesproken.

Minister **Kamp**: Het moge duidelijk zijn dat er op geen enkele manier sprake is van een dubbele sleutel. Wij hebben te maken met een puur militaire sleutel, volgens de militaire lijnen, die geldt voor het krijgen van steun. De Nederlandse commandant van het bataljon vraagt in voorkomende gevallen direct steun aan de divisiecommandant, die vervolgens in de militaire lijn wordt gegeven. Er zit verder helemaal niets ingewikkelds tussen.
De Nederlandse soldaten in Irak zijn onderworpen aan het Nederlandse recht. In het geval er snel een Iraakse regering zal zijn, dan zullen wij met de Irakezen afspreken dat de Nederlandse militairen aldaar ook in die situatie onder de Nederlandse jurisdictie vallen.
Verder is gesproken over de duur van de missie. De periode van zes maanden hebben wij gekozen om redenen van het effectief kunnen uitvoeren van onze opdracht. Wij moeten zorgen dat er banden ontstaan met de bevolking en dat onze soldaten aldaar patrouilles gaan uitvoeren met de Iraakse politieagenten. Er zullen veel contacten moeten worden onderhouden om bij te dragen aan een goede inlichtingenvoorziening. Wij moeten er ook voor zorgen dat onze mensen daar onderling goed op elkaar ingespeeld zijn. Als je na een aantal maanden de mensen daar weghaalt er weer nieuwe invliegt, dan is dat problematisch. Om die reden gaan wij uit van zes maanden. In de loop van die periode zullen wij bezien of het allemaal zo op een verantwoorde manier kan. Als er goede redenen zijn om voor onderdelen van het bataljon eerdere vervanging te regelen, dan moet dit ook op een goede manier mogelijk zijn zonder dat dit afbreuk doet aan het doel en de effectiviteit van de missie. Wij voelen ons niet verantwoordelijk voor onze aflossing. Wij zijn gevraagd door de Britten. Wij gaan daar naartoe en wij doen dat voor zes maanden. Het is denkbaar dat wij daar voor twaalf maanden naartoe gaan. Ik zie op dit moment nog niet in dat wij daar langer zouden blijven, maar ik doe er geen nadere uitspraken over; dat moet ook blijken uit de analyse die de collega van Buitenlandse Zaken en ik in de loop van het komende jaar maken. Als wij op een gegeven moment, na zes of eventueel twaalf maanden, zeggen dat het is afgelopen, dan is het ook afgelopen. De heer Eurlings heeft in een eerder debat aan mij gevraagd of ISAF daadwerkelijk op 10 augustus uit Afghanistan weg zal gaan. Ik heb toen gezegd dat wij daar op 10 augustus zullen vertrekken. Wij gaan daar dus op 10 augustus weg. Op het moment dat de collega van Buitenlandse Zaken en ik het kabinet voorstellen om uit Irak te vertrekken en dat besluit wordt genomen, dan gaan wij ook weg. Dan is de opvolging heel interessant en daar zullen wij dan graag aan bijdragen, maar dan is dat niet een sta-in-de-weg voor ons.
Er is verder gesproken over de voorbereiding van onze mensen en de nazorg. De geachte afgevaardigden zullen het mij niet kwalijk nemen dat ik over de nazorg niet ga spreken. Bij het Srebrenica-debat tien dagen geleden heb ik dat al gedaan waarbij ik de Kamer duidelijk heb geprobeerd te maken dat wij die nazorg zeer belangrijk vinden en dat wij die ook alle aandacht geven. Ik heb ook gezegd dat wij aan de slag gaan met de mogelijkheden van verbeteringen op dit punt die werden aangereikt door de heer Van Bommel, teneinde een en ander te centraliseren en goed te kunnen volgen.
Met betrekking tot de voorbereiding kan ik melden dat alle militairen die naar Irak gaan, gedurende twee weken op de school voor vredesoperaties een training krijgen in alle aspecten van de lokale gewoonten en gebruiken, cultuur en geloof.
De heer Van Bommel heeft ten aanzien van de samenstelling van het korps mariniers gezegd dat slechts 40% ervaring heeft. Men kan ervan verzekerd zijn dat we geen bij elkaar geraapt zooitje naar Irak sturen. Wij sturen een bataljon van het korps mariniers. Dat is een korps met een zeer lange geschiedenis met

een enorme samenhang en een enorm eergevoel. Er zitten zeer ervaren mensen bij en er zitten minder ervaren mensen bij. Van het bataljon van het korps mariniers heeft 40% een of meerdere en soms zelf vier vredesoperaties achter de rug. Die hebben dus veel ervaring. De commandant van het bataljon heeft als tweede man UNMEE geleid. Hij weet dus precies waaraan de mensen zich onder hitte-omstandigheden hebben te houden. Hij is hiervoor dus een zeer geschikte commandant. In zo'n bataljon zitten natuurlijk ook onervaren mensen. Dat hoort ook zo. Het is bekend dat je pas ervaren wordt door eerst ervaring op te doen. Men werkt samen en men brengt die ervaring op elkaar over en men helpt elkaar. Dat is ook in de geest van het korps mariniers. Van de leden van het bataljon is 10% van de mensen afkomstig van de opleiding. De mensen die bij het korps mariniers komen, zijn streng geselecteerd. Ze worden in een halfjaar op een heel bijzondere wijze opgeleid. Iedereen die deze opleiding haalt, komt in aanmerking om als volwaardig onderdeel van het korps mee te gaan. Ik meen dat de verhouding tussen zeer ervaren, middelervaren en onervaren heel redelijk is. 5% van de mensen heeft een leeftijd van 18 jaar, hetgeen mijns inziens een redelijk aantal is op het geheel. Wat betreft de voorbereiding en de samenstelling van het korps mariniers meen ik dan ook dat de leden van dat korps zeer goed in staat zijn om hun werk te doen. Vervolgens kom ik te spreken over de rules of engagement. De basis ervoor ligt in het mandaat van de Veiligheidsraadsresolutie, waarin staat dat er een Autoriteit bezig mag zijn. Dan heb je te maken met het humanitair oorlogsrecht waaraan je je hebt te houden. Daarnaast is er een NAVO-document dat een basis is op grond waarvan de Engelsen en de Amerikanen de rules of engagement hebben gemaakt. Wij als Nederlanders hebben dat bekeken op grond van onze ervaringen van de afgelopen tien jaar, sinds Srebrenica. Dat betreft veertig crisisbeheersingsoperaties waaraan wij deelgenomen hebben sinds Srebrenica. Op grond van al die ervaringen en onze interpretatie van internationale verdragen en indachtig het feit dat wij geen onderdeel uitmaken van de bezettende macht, hebben wij naar die rules of engagement gekeken. Wij hebben geconstateerd dat ze maximaal robuust zijn en dat je op basis daarvan in alle omstandigheden alle geweld kunt toepassen die nodig is voorzover dat binnen de grenzen is van subsidiariteit en proportionaliteit. Op grond van onze ervaringen en de punten die ik zo-even heb genoemd, hebben wij op enkele onderdelen beperkingen aangebracht. Wat overblijft is volgens al onze militairen volledig geschikt om in Irak te doen wat van ons gevraagd wordt. Ik heb daar volledige eenduidigheid van hen over.
De heer Van Bommel heeft gezegd dat zijn voorlopige conclusie is dat het wel niets zal worden wat betreft zijn steun. Dat spijt mij zeer, maar het verrast mij niet. De SP-fractie heeft een dergelijke conclusie namelijk wel vaker getrokken. In Bosnië waar de implementatiemacht IFOR naartoe is gegaan. Bosnië waar zich gruwelijke ellende heeft afgespeeld, waarvan Srebrenica maar een klein onderdeel is. In 1996 is de internationale gemeenschap daar naartoe gegaan en heeft daar ingegrepen. Sindsdien zitten de mensen daar op terrassen in plaats van in de schuilkelders, maar die actie van IFOR heeft de steun van de SP-fractie niet gekregen. Die verbetering in Bosnië is dus niet dankzij de steun van de SP tot stand gekomen. Wij zijn naar Kosovo gegaan op het moment dat daar tienduizenden mensen het leven hadden verloren en circa 250.000 Kosovaren op de vlucht waren. Wij hebben toen de operatie Allied Force uitgevoerd en sindsdien is de situatie daar gestabiliseerd en is ervoor gezorgd dat Milosevic inmiddels voor de rechter staat. Ook daaraan heeft de SP-fractie haar steun onthouden. Wij zijn naar Ethiopië en Eritrea gegaan, de UNMEE-operatie. Er waren in dat gebied één miljoen mensen op de vlucht en er zijn daar honderdduizend doden gevallen. Ondanks het feit dat de SP-fractie haar steun daaraan onthield, is daar de UNMEE-operatie uitgevoerd. Sinds dat moment is het daar rustig, maar niet mede dankzij uw fractie, mijnheer Van Bommel. Vervolgens hebben wij in het kader van ISAF een operatie uitgevoerd in Afghanistan. Er waren een miljoen doden gevallen in Afghanistan. Vanaf het moment van de UNMEE-operatie gaan de kinderen weer naar school en durven de vrouwen weer over straat te lopen. Vanaf dat moment heeft daar de bevolking ook weer een kans zonder dat ze van u mede die kans hebben gekregen. Ik vind het jammer dat u nu de operatie in Irak niet steunt maar ik krijg wat dat betreft eelt op m'n ziel.

De heer **Van Bommel** (SP): Over Afghanistan komen wij morgen uitgebreid te spreken in een algemeen overleg. Ik heb een ander beeld over de huidige situatie aldaar dan deze minister. Met betrekking tot Kosovo wil ik de minister corrigeren. Inderdaad, wij waren tegen de luchtoorlog, maar het sturen van een vredesmacht naar Kosovo hebben wij wel gesteund. Ik hoop dat u uw huiswerk op dat punt wat beter wilt doen.

Minister **Kamp**: Ik herhaal mijn stelling dat de operatie Allied Force niet gesteund is door de SP.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik zei ook dat wij de luchtoorlog niet hebben gesteund maar het sturen van vredestroepen wel.

Minister **Kamp**: Maar het gaat toch om die luchtoorlog. Wij weten toch allemaal wat daar gebeurd is. Milosevic die eindeloos bezig was om de bevolking alle kanten op te jagen. 250.000 mensen op de vlucht. 10.000 doden. Toen zijn de luchtaanvallen gepleegd en daarna is de situatie gestabiliseerd en was het afgelopen met Milosevic en staat hij nu voor het hekje in Den Haag.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik vind dat deze minister van Defensie er een onzindelijke manier van redeneren op nahoudt, wanneer hij alle conflicten noemt waarbij de VVD wel haar steun gegeven heeft, en hij het vervolgens op het bordje van de SP gaat schuiven in de zin dat er daar geen steun voor was en dat er dus een soort medeverantwoordelijkheid van mijn fractie ontstaat voor de situatie zoals die op dat moment was en is ontstaan. Dan weet ik nog wel wat conflicten in de wereld waar ook u uw handen van afhoudt en waarvan ik vervolgens kan zeggen: een miljoen doden hier, een miljoen doden daar, daar heeft de VVD-fractie ook niets aan gedaan. Een onzindelijke manier van redeneren en ik roep u dan ook op uw fatsoen te hervinden.

Minister **Kamp**: Een onzindelijke manier van redeneren? U zegt in eerste termijn dat u al vlakbij de conclusie bent dat u deze operatie niet wilt steunen. Ik heb u een aantal andere operaties voorgehouden en heb u verteld wat daarbij gepresteerd is zonder uw steun. Als we in al die gevallen gedaan hadden wat de SP wilde dat we deden, dan was de ellende niet te overzien geweest.

De **voorzitter**: Het is duidelijk dat u het niet met elkaar eens wordt. Zelfs ik kan geen bijdrage leveren om dit conflict te overbruggen. De minister vervolgt zijn betoog.

Minister **Kamp**: Voorzitter. Er is gesproken over de rapporten van de MIVD over massavernietigingswapens. Ik heb die rapporten nog redelijk voor ogen. Dat waren genuanceerde rapporten waarin aangegeven werd dat er veel onzekerheden waren en dat die vooral veroorzaakt werden door het feit dat er tien jaar lang gericht vragen zijn gesteld aan het regime van Saddam Hoessein over massavernietiging, maar dat de antwoorden erop niet kwamen en dat vervolgens geprobeerd zou moeten worden om op andere manieren te reconstrueren wat er mogelijk aan de hand is. Op grond van de gegevens die beschikbaar waren, bestond wel degelijk de indruk dat er een dreiging van massavernietigingswapen was. Ik heb de overtuiging dat die rapporten van de MIVD genuanceerd en verantwoord waren en ik heb achteraf dan ook niet de behoefte om er afstand van te nemen.
Met betrekking tot CIMIC merk ik op dat wij zeer gemotiveerd zijn om met operaties op dat gebied bezig te zijn. Wij menen dat onze mensen die voortdurend met de bevolking in contact komen, ook voortdurend met hun noden geconfronteerd zullen worden. Wij hebben niet voor niets genisten bij ons die gespecialiseerd zijn in het vinden van water en het beschikbaar krijgen van drinkwater voor de bevolking. Wij gaan niet voor niets met de politie mee om te proberen ook in de praktijk allerlei problemen op te lossen, maar wij willen ook graag op basis van contacten met de bevolking de kleine noden die wij daar tegenkomen, kunnen lenigen. Het budget van 50.000 euro vinden wij daarvoor van het grootste belang. In de contacten met de collega voor Ontwikkelingssamenwerking heb ik nooit de indruk gekregen dat als dat budget op een gegeven moment op een goede wijze uitgeput is, er niet te spreken zou zijn over meer geld. Op dit moment heb ik evenwel niet de indruk dat er bij voorbaat reden is voor mij om meer geld te vragen.
Er is gevraagd of het oppakken of ontwapenen van mensen behoort tot de taken van de Nederlandse troepen in Irak. Ik heb gezegd dat dit op een zorgvuldige wijze gedaan zal worden en dat dit gestuurd zal worden door de divisiecommandant, rekening houdend met de problemen die er mogelijkerwijs uit voortvloeien Als wij opdrachten hiervoor krijgen, dan zullen wij die uitvoeren. Wij zullen commune misdadigers en degenen die de openbare orde en de veiligheid bedreigen, overdragen aan de Autoriteit, in dit geval aan de divisiecommandant. Er vindt dus overdracht door ons plaats aan de Britten en die zullen zich overigens net als de Amerikanen houden aan alles wat met betrekking tot deze personen afgesproken is in het kader van de Geneefse conventies. Ik meen dus dat zij bij hen in goede handen zijn en dat wij die taak op deze wijze gerust kunnen uitvoeren.
Mevrouw Karimi heeft gezegd dat in de ogen van de Irakezen de Nederlanders de vertegenwoordigers zullen zijn van de Autoriteit. Als dat zo is, dan zijn we dus iets anders dan vertegenwoordigers van Saddam Hoessein die veel verdriet hebben veroorzaakt voor de mensen in dat gebied. Als wij dat bovendien zo vorm kunnen geven dat ze merken dat wij willen dat ze snel mogelijk zelf de baas worden in dat gebied, dan is er mijns inziens helemaal geen bezwaar tegen dat wij zo gezien worden.
De heer Herben heeft gesproken over het punt van de informatie. Hij vraagt zich af of wij wel voldoende mensen hebben om de informatie die we uit het gebied krijgen, tot ons te nemen. Onze informatiepositie is zeer goed. Op dit moment hebben we zelf al tolken ter beschikking. We zijn daarnaast bezig met de werving van tolken, onder andere iemand die uit het gebied zelf afkomstig is en die dus heel direct ingezet kan worden. Wij gaan ook tolken in het gebied zelf werven die we onder begeleiding willen gebruiken om na te gaan of aan alle eisen wordt voldaan. Bij de MIVD hebben we een groep ingewerkte mensen klaar zitten die alle informatie die uit het gebied afkomstig is, zowel taalkundig als wat betreft culturele en religieuze achtergronden kan doorgronden. Dat is belangrijk werk om onze mensen die in Irak de kastanjes uit het vuur halen, te ondersteunen.
De heer Bakker heeft terecht gezegd dat deze vredesoperatie het begin is van de opbouw van Irak. Ik zou aan het slot van mijn betoog een opmerking van de heer Herben over willen nemen. Hij wenste uit de grond van zijn hart de Nederlandse militairen behouden thuiskomst toe. Wij doen dat ook. Ik kan de Nederlandse militairen garanderen dat als ze daar naartoe gaan, wij alles hebben gedaan om hen in staat te stellen hun werk goed te doen en dat wij tot de laatste dag waarop ze daar aanwezig zullen zijn alles zullen doen in Den Haag om hen in staat te stellen hun moeilijke werk in moeilijke omstandigheden goed te doen. Dat is voor ons een erezaak.

Minister **Van Ardenne-van der Hoeven**: Voorzitter. Allereerst wil ik ingaan op de opmerkingen die zijn gemaakt over de humanitaire situatie in Irak. In de steden en in de buitengebieden is er geen sprake van een grootschalige humanitaire ramp. Er is wel sprake van een heleboel tekorten als het gaat om de watervoorziening, het gezondheidssysteem en het ophalen van vuil. Dat zijn dus heel elementaire publieke voorzieningen die onder druk staan, lange tijd verwaarloosd zijn of niet meer in functie zijn. Dat maakt de bevolking kwetsbaar. De VN vindt dat een van de grote problemen op dit moment, gecombineerd met de onveiligheid waardoor hulpverlening niet kan plaatsvinden zoals die zou moeten plaatsvinden. Veiligheid, stabiliteit is dan ook van grote betekenis. Nederland heeft in de afgelopen tijd voor humanitaire hulpverlening 21 mln euro ter beschikking gesteld. Het laatste bedrag is beschikbaar gesteld aan een aantal Nederlandse niet-gouvernementele organisaties, te weten 1,7 mln euro, die bekend zijn met het land en daar onder meer een track record hebben. Daarnaast hebben we middelen beschikbaar gesteld aan een mine action group, die zich in het noorden van Irak bezighoudt met het opruimen van mijnen.

Met betrekking tot de wederopbouw heeft de regering eerder besloten om daarvoor geen ontwikkelingshulpgelden beschikbaar te stellen. Irak is potentieel een redelijk rijk land. Als de wederopbouw enigszins op gang komt, zouden de gelden daarvoor op een andere wijze beschikbaar kunnen komen. Wederopbouw is allereerst een verantwoordelijkheid van de Irakezen zelf. Er is een centrale rol van de VN en er is natuurlijk ook een belangrijke rol van de internationale financiële instellingen zoals Wereldbank en IMF. Ook noem ik in dit verband de Europese Unie. Binnenkort zullen wij over de schuldenregeling voor Irak komen te spreken.
De situatie in de provincie Al-Muthanna is minder problematisch dan elders in Irak. De waterzuiveringsinstallaties functioneren er naar behoren., De elektriciteitsvoorziening in deze provincie is inmiddels hersteld. Alle ambulances zijn weliswaar niet inzetbaar, maar met een aantal kan nog wel hulp worden verleend. Het rioleringssysteem is gebrekkig, maar functioneert. Er is een tekort aan vuilnisauto's, maar er zijn alternatieven die worden ingezet om dat probleem op te lossen. De provincie Al-Muthanna kent geen echt grote humanitaire problemen.
Wij hebben geen verzoeken gekregen van niet-gouvernementele organisaties om in deze provincie aan de slag te gaan. Care en Cordaid zijn gewend in deze provincie te werken, maar zij zien het nog niet als uiterst urgent om daar heen te gaan.
De wederopbouw in Irak en dus ook in de provincie Al-Muthanna is de verantwoordelijkheid van de Autoriteit. Nederland zal er bij de Autoriteit op aandringen dat er evenveel aandacht wordt besteed aan deze provincie als aan andere delen van het land. In de contacten met de Verenigde Naties en de Wereldbank zal Nederland vragen om de nodige aandacht te vestigen op de behoefte aan hulp en investeringen in de regio waar de Nederlandse militairen zullen zijn. Het ligt niet voor de hand dat Nederland de hulpverlening of de wederopbouw coördineert. In resolutie 1483 staat heel helder dat het de taak is van de VN, niet-gouvernementele en multilaterale organisaties om de hulpverlening en wederopbouw te coördineren. Nederland zal zich daarmee niet zelfstandig bemoeien. Op zich is dat maar goed ook, want stel je voor dat elk land zich geheel zelfstandig met coördinatie bezighoudt. Dat moet door een overkoepelend orgaan gedaan worden. Het beste kan dat gedaan worden door de Verenigde Naties en de Autoriteit.
Bij de modaliteiten van hulpverlening is de ontwikkeling van het development fund belangrijk. Door de Autoriteit wordt daaraan gewerkt. Er vindt overleg plaats tussen de verschillende organen van de Verenigde Naties en de Verenigde Staten. Het fonds valt onder de Iraakse Centrale Bank en wordt gecontroleerd door internationale accountants die op hun beurt onder toezicht staan van een advisory and monitoring board. Deze bestaat weer uit vertegenwoordigers van de Verenigde Naties, IMF en Wereldbank. De internationale instellingen hebben zeggenschap over dat fonds. Het fonds zal gevuld worden met inkomsten uit het oil for food program en uit de geconfisqueerde Iraakse tegoeden. Als dat op een bepaald moment gaat functioneren, is het niet meer nodig via andere middelen de wederopbouw en de reconstructie te financieren.
Gevraagd is wanneer substantiële verbetering te zien zal zijn in de humanitaire situatie en de wederopbouw. De Verenigde Naties rekenen erop dat wij tot het einde van dit jaar bezig blijven met humanitaire hulpverlening. Er zijn nog steeds voldoende middelen. Er is een oproep gedaan en er zijn veel mogelijkheden om humanitaire hulp te verlenen. Dat duurt tot eind 2003. Daarna kunnen wederopbouw en reconstructie plaatsvinden. Waarschijnlijk wordt daarmee al in de komende maanden begonnen. Daarvoor zijn op alle terreinen en alle niveaus Iraakse structuren nodig en natuurlijk ook de benodigde capaciteit van niet-gouvernementele organisaties.
Het is nog niet eerder gebeurd dat de Kamer bij uitzending van Nederlandse troepen, vooruitlopend op de uitzending, zoveel aandacht had voor CIMIC-activiteiten. Ook de regering heeft daaraan voldoende aandacht besteed. Er gaat een CIMIC-eenheid mee. Wij hebben vooruitlopend op deze operatie een beleidskader CIMIC naar de Kamer gestuurd. Daarin staat inderdaad heel duidelijk dat per vredesoperatie 50.000 euro beschikbaar gesteld zal worden. Het is niet de bedoeling dat militairen zich bezig zullen houden met hulpverlening of wederopbouw. Het is wel goed als militairen in een vredesoperatie zich bezighouden met hand- en spandiensten, kleine reparaties, dingen die nodig zijn om het vertrouwen van de bevolking te winnen. Dat heb je nodig want anders kun je niet functioneren in een vreemd gebied. Het is ook goed als er nog iets meer te doen valt dan alleen maar patrouilleren en inlichtingen verzamelen. In elke omgeving waar een oorlog is geweest of een conflict, is altijd wel wat te doen, ook als er sprake is van langdurige verwaarlozing. Onze militairen kunnen dat. Zij beschikken over een aantal deskundigheden. Het lijkt ons goed bij deze operatie daarvan optimaal gebruik te maken en hen optimaal in te zetten.
Het bedrag van 50.000 euro is geen limiet. Dat betekent niet dat het bedrag vertienvoudigd kan worden. In de praktijk vallen deze uitgaven meestal nogal mee. Je gaat daar immers geen grote infrastructurele werken opzetten. Dat vraagt grote investeringen en daarvoor is de Wereldbank of particuliere bedrijven. Wij wachten af wat het ministerie van Defensie aan inventarisatie heeft gedaan. Wij kunnen vanuit Den Haag niet vertellen wat er aan CIMIC-activiteiten moet gebeuren. De militairen kunnen dat het beste zelf aangeven. Aan de hand daarvan zullen wij bepalen wat de hoogte van het bedrag zal zijn.

De **voorzitter**: De spreektijd in tweede termijn is strikt vier minuten. Het mag ook minder zijn. Ik zou dat het liefst zien.

Tweede termijn van de commissies

De heer **Eurlings** (CDA): Ik dank de bewindspersonen voor hun uitvoerige beantwoording in eerste termijn. Het is juist zoals de minister van Buitenlandse Zaken heeft gezegd dat er sprake is van een juridische en politieke inbedding van de stabilisatiemacht in resolutie 1483. Er is een duidelijke rol voor de speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal. Natuurlijk is er ook een grote rol weggelegd voor Paul Bremer en de Autoriteit. Paul Bremer is iemand waarin wij vertrouwen kunnen hebben, gezien zijn staat van dienst en zijn kennis van de situatie

ter plekke. Het feit dat hij in Irak is, lijkt mij een goede uitgangspositie voor onze invloed aldaar.
De rechtsstaat moet gelden. Dat is heel belangrijk. Grote groepen van de bevolking moeten een positie kunnen innemen, zoals in het debat is gezegd. Dat geldt ook voor groepen die nooit worden genoemd, zoals de christelijke Assyriërs. Ook bevolkingsgroepen die verspreid zijn over het land, moeten in een nieuw Irak een volwaardige positie kunnen innemen.
Hoe eerder de transformatie voltooid is en wij weg kunnen, hoe beter. Daar ben ik het volstrekt mee eens. Het is een belangrijke operatie die juridisch en politiek is ingebed. Wij mogen echter niet lichtvaardig omgaan met de beslissing definitief te gaan, zoals ik in eerste termijn heb gezegd. De regering heeft zelf in haar brief aangegeven dat de situatie fragiel tot potentieel explosief is. Op verschillende manieren is gesproken over de veiligheidssituatie. Ik vraag de minister van Defensie toch nog wat duidelijker in te gaan op de veiligheidssituatie. Ik vraag niet van hem op alle eventualiteiten in te gaan. Wil hij de positie van de geestelijk leiders erkennen? De heer Wilders heeft daar heel nadrukkelijk naar gevraagd. De invloed van deze geestelijk leiders is groot, ook in de provincie waar de Nederlandse militairen heengaan. De cruciale vraag is hoe wij daarmee moeten omgaan om risico's van ontsporing te voorkomen en de contacten goed te houden. Ik zou daar iets meer over willen horen.
Het woestijngebied is ook een risico. De monitoring is afdoende gegarandeerd. Voor ons was dat een belangrijk punt. De regering heeft gegarandeerd dat de Britten ons indien nodig zullen bijstaan. Dat staat zwart op wit. Zij zullen dat voldoende snel en robuust doen. Dat geldt ook voor een eventuele terugtocht. Dat is een heel belangrijk gegeven. Die les hebben wij helaas in het verleden moeten leren. Nog een kleine vraag. Ik wil de regering graag horen over de veiligheidsanalyse. Ik vraag tevens of de regering nader kan ingaan op de vraag waarom het personeel al dan niet na drie maanden moet worden afgelost. Dat is een punt dat de vakbonden hebben gemaakt.
De belangrijke garanties die wij hebben gevraagd, zijn in de eerste termijn gegeven. Ik ga ervan uit dat op het punt van de veiligheidssituatie nadrukkelijk nader zal worden gereflecteerd. Dat is dan ook met afdoende duidelijkheid beantwoord. De CDA-fractie kan dan instemmen met deze missie.
Mijn laatste zin in deze termijn wil ik gebruiken om uit te spreken dat ik de mannen en vrouwen alle succes van de wereld toewens bij het uitvoeren van deze moeilijke, maar zeer waardevolle opdracht.

De heer **Wilders** (VVD): Voorzitter. Ik dank de bewindslieden voor hun antwoorden. Ik heb de minister van Buitenlandse Zaken gevraagd naar de Nederlandse invloed op het politiek-bestuurlijke proces. De heer Koenders heeft daarbij vragen gesteld over de internationale gemeenschap, met name de VN. Ik ben het met de minister eens dat erop ingezet moet worden dat die activiteiten groter worden. In die zin vergroot deelname aan de stabilisatiemacht die invloed. Ik ben heel blij dat de minister heeft uitgesproken dat het wat hem betreft gaat om een maatschappij, een samenleving, gebaseerd op een rechtsstaat. Wat ons betreft is dat ook een seculiere rechtsstaat. Ik ben het met de heer Koenders eens dat het een cruciaal punt is hoe dat vorm krijgt. Wij moeten dan ook constant worden geïnformeerd over de manier waarop die invloed al dan niet groeit. Dat is natuurlijk uitermate relevant. Ik wil ook reageren op een interruptiedebatje tussen de heer Koenders en de minister. Wij, Nederland en de internationale gemeenschap, willen graag invloed hebben op het proces. Er moet echter niet het beeld ontstaan dat als dit niet het geval zou zijn, de Amerikanen er een of andere dictatuur van zouden maken. Dat is iets dat wij in ieder geval verre van ons werpen.
Ik ben voor het grootste gedeelte tevreden met de antwoorden van de minister van Defensie. Ik heb al gezegd dat de rules of engagement, zoals gepresenteerd in het besloten deel vanmiddag, prima zijn. Ook de garanties over extractie, zwart op wit, zijn prima. Ook de hulp bij escalatie, over de grond zes uur en door de lucht 15 minuten, is behoorlijk. Ambulances doen er in dit land langer over om bij mensen te komen. Ook met de luchtverkenning kan ik een eind meekomen.
Ik vraag de minister echter om iets meer in beweging te komen inzake de veiligheidsanalyse. Ik blijf bij mijn mening, ondanks de brief en het punt dat hij in eerste termijn maakt, dat hij te veel uitgaat van de ideale situatie. Die moet hij natuurlijk nastreven. De VVD-fractie steunt hem ook daarin. Het moet gaan om een situatie die leidt tot rust en stabiliteit. Het kan anders zijn. Niet alleen de rol en de invloed van de geestelijken, maar ook de rol van de sji'itische meerderheid zelf bij onvoldoende politiek-bestuurlijke invloed is van belang. Ik heb de minister ook niet gehoord over de rol van Saoedi-Arabië en de rol van Iran. Iran is nu positief, maar dat kan anders worden als de sji'ieten onvoldoende tot hun recht menen te komen. Ook de spill-over van Noord- en Zuid-Irak is van belang. Ik heb allemaal plusjes staan achter de antwoorden van de minister. Het zou jammer zijn als hij hierop niet wat serieuzer ingaat. Uiteindelijk is het zo dat zelfs als wij de analyses niet met elkaar delen, wij met een goede geweldsinstructie en met goede hulp bij escalatie, extractie en luchtverkenning, een heel eind met elkaar kunnen komen als het gaat om de steun van de VVD. Op het punt van de veiligheidsanalyse zien wij graag iets meer beweging van deze bewindspersoon.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de bewindspersonen voor de beantwoording van de vragen. Ik geloof in de intentie die is uitgesproken door de minister van Buitenlandse Zaken. Nederland wil niet als bezettingsmacht optreden, maar wil helpen om stabiliteit te brengen. Ik ben het echter met de minister eens dat burgers geen resoluties lezen. Dat betekent dat de vraag of Nederland als een bezettingsmacht wordt gezien afhankelijk is van het optreden, niet alleen van de Nederlandse militairen maar van de Autoriteit als geheel. Daar houdt de eensgezindheid ook op. Ik vond de uitspraak van minister Kamp ongepast. Hij zegt blij te zijn als vertegenwoordiger van de Autoriteit gezien te worden en niet als vertegenwoordiger van Saddam Hoessein. Ik weet niet wat hij daarmee wilde zeggen. Ik vond het ongepast. Die vergelijking kan hij niet trekken. Er is hier geen enkele fractie die ook maar enigszins begrip heeft getoond voor de dictatuur van Saddam Hoessein. Ik wil graag dat

de minister die opmerking terugneemt.
Het optreden van de Autoriteit tot nu toe, zeker het optreden van de Amerikanen in Irak, wekt geen vertrouwen van de bevolking. Dat was de kern van mijn betoog. De veiligheidsanalyse van de regering is te rooskleurig. Zij is gebaseerd op een gewenste situatie, waarin de mensen de Autoriteit met open armen ontvangen en er geen verzet is tegen die Autoriteit. Wij zijn echter getuigen van een groeiend verzet. Op dat punt zijn beide bewindspersonen een voldoende antwoord schuldig gebleven.
De divisie is geen ''debating club'', zei de minister van Defensie. Dat is zeker waar. Dat geeft aan hoe beperkt de ruimte is voor eigen optreden van de militairen en de ruimte om eigen kleur te geven aan het optreden. De manier waarop de Iraakse bevolking de Nederlandse militairen zal bejegenen, zal grotendeels afhangen van het totale optreden van de Autoriteit.
Een en ander brengt mij tot de volgende conclusie namens de fractie van GroenLinks. Wij kunnen helaas niet instemmen met deze missie vanwege dit centrale politieke punt. Mijn fractie vindt het echter van groot belang dat de Kamer als geheel een uitspraak doet over deze missie. Daarom zal ik een VAO aanvragen en een uitspraak voorleggen aan de Kamer. Dat zeg ik al in mijn tweede termijn, omdat de voorzitter heeft aangegeven een derde termijn te willen toestaan om een duidelijk politiek oordeel uit te spreken. Ik zeg nu al namens GroenLinks het verslag van dit AO op de plenaire agenda te willen zetten.

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter. Ik heb in eerste termijn gesproken over de reden voor het aangaan van deze oorlog, die vooraf is gegaan aan deze missie. Ik vond dat van belang omdat de betrouwbaarheid van de rapporten zoals die door de Britten en de Amerikanen zijn geleverd ter discussie staat. Nederland had op 30 september vorig jaar hetzelfde beeld als uit de Britse rapporten blijkt. Er was sprake van acute dreiging. De minister van Buitenlandse Zaken zegt dat het gebaseerd is op de VN-resoluties. De minister van Defensie zegt dat het gebaseerd is op rapporten van de AIVD. Mijn vraag is of uit die rapporten bleek dat Irak binnen drie kwartier een aanval kan lanceren met chemische wapens. Waarom stuurt de minister die rapporten niet aan de Kamer? Dan kunnen wij die beoordelen. Ik blijf van mening dat de betrouwbaarheid daarvan ter discussie staat. Ik vind dat de minister, als hij dat stelt, in deze discussie die rol moet willen spelen. Als de minister dat niet wil, wil ik de Kamer daarover morgen een uitspraak voorleggen.
Ik kom bij de vraag of de Nederlandse troepen onderdeel zijn van de bezettingsmacht: ja of nee. Kennelijk is het antwoord nee, omdat het woord bezettingsmacht een vies woord is. De Irakezen zullen het ook wel snappen. Wij zijn er voor de burgers. Als het gaat om extractie, zijn wij ineens gewoon onderdeel van de Britse divisie. Kennelijk willen wij zwemmen zonder nat te worden. Dat lukt niet.
Het grootste probleem van mijn fractie met deze operatie is dat er geen zicht is op de politieke ontwikkelingen. Er worden allerlei intenties uitgesproken, maar Nederland heeft daar geen invloed op. Wij worden wel geconfronteerd met de gevolgen. Ik heb geen reactie gekregen op mijn vraag over de uitspraken van Franks, die zegt dat er meer troepen naartoe moeten en dat men misschien wel drie tot vijf jaar moet blijven. Wat betekent dat voor het politieke proces en het winnen van de harten en zielen van de Iraakse bevolking?
Ik heb ook geen antwoord gekregen op mijn vraag waarom Nederland niet eerst duidelijkheid eist over het politieke proces van de Amerikanen en de Britten. Waarom ook niet de eis dat de VN-wapeninspecteurs terug kunnen keren naar Irak? Dat is een onderdeel van de resolutie. Ik heb daarop geen antwoord gekregen van de minister. Er is ook geen antwoord gekomen op vragen over het ruimen van munitie met verarmd uranium. Ik hoop dat de minister daarop nog wil antwoorden.
De bewindslieden van Defensie en van Buitenlandse Zaken zeggen beiden dat de sji'ieten moeten zijn vertegenwoordigd. Ook daarover gaat Nederland echter niet; de Amerikanen en Britten maken de dienst uit. Nederland voert slechts hun bevelen uit. Wij verrichten hand- en spandiensten voor de Autoriteit, voor de Amerikanen en de Britten.
De minister van Defensie zegt: de situatie is redelijk voorspelbaar. Helaas is hij vorige week niet bij de hoorzitting in de Kamer geweest. Ik heb toen geen enkele specialist gehoord die dat durfde te zeggen; dit zijn mensen die Irak ontzettend goed kennen. Waarop baseert de minister zijn mening?
Ik hoop dat ik in tweede termijn antwoord krijg op mijn vragen.

Mevrouw **Huizinga-Heringa** (ChristenUnie): Voorzitter. Het doel van de missie is ambitieuzer dan ik in mijn eerste termijn formuleerde; de minister van Buitenlandse Zaken merkt dat terecht op. Stabiliteit is echter wel een eerste vereiste om die verdergaande doelstellingen te bereiken.
Sinds vorig jaar heeft de MIVD Irak als aandachtsgebied. De analyse uit het nabije verleden kan enig houvast bieden voor de toekomst. Ik heb er begrip voor dat de minister geen uitspraken kan doen met risicopercentages over het overwaaien van geweld. De situatie is daarvoor te fluïde en onvoorspelbaar. De manier waarop de vinger aan de pols wordt gehouden met het verzamelen van informatie en de garanties die zijn gegeven voor wanneer het echt fout loopt in Al-Muthanna, stellen mij gerust.
Ik ben blij om te horen dat de humanitaire situatie er in vergelijking met andere provincies goed bij staat. Nederland zou er bij de VN op kunnen aandringen dat de situatie ook goed blijft; de vinger moet ook hier aan de pols worden gehouden. In dat verband stelt de oproep van Saddam Hoessein mij niet echt gerust; ook in Al-Muthanna kunnen aanslagen worden gepleegd op humanitaire voorzieningen.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. Allereerst bedank ik de bewindslieden voor de uitvoerige beantwoording, ook voor de schriftelijke beantwoording die aan dit algemeen overleg vooraf is gegaan. Daarmee is op een groot aantal punten verheldering geboden. De politieke doelstellingen van de missie zijn buitengewoon belangrijk. Het gaat om het bijdragen aan veiligheid en stabiliteit als randvoorwaarden voor wederopbouw en de ontwikkeling van een rechtsstaat. Die doelstelling kan moeilijk worden gerelativeerd en is van cruciaal belang.

Over de juridische basis van de missie is nauwelijks discussie geweest; er ligt een stevig mandaat. De vragen spitsten zich daarom toe op de risicoanalyse. Is het verantwoord om deel te nemen? Is de uitrusting voldoende?
Ik heb niet het idee dat de regering een rooskleurig beeld heeft geschetst van de veiligheidssituatie. In dat kader heb ik de woorden fragiel, instabiel, gevaarlijk en fluïde kunnen opschrijven. Dat zijn termen waarmee er geen doekjes om worden gewonden. Daarmee wordt aangegeven dat rekening moet worden gehouden met onverwachte ontwikkelingen. Mede in dat licht is het belangrijk dat er helderheid is over de informatiepositie, de adequate uitrusting van militairen, de goede terugvalmogelijkheden op extra gevechtskracht en de hulp bij escalatie. Dit laatste is al vrij uitvoerig bediscussieerd, maar toch heb ik er nog een vraag over. Er is uitvoerig beschreven waarover wij kunnen beschikken als het nodig is, wat vertrouwen wekt. Dit veronderstelt wel dat er eensgezindheid is over wat er nodig is op een bepaald moment. Ik ga er daarbij van uit dat de uitspraken van de bewindslieden op dit punt zijn gebaseerd op gegrond vertrouwen dat wij tot eenzelfde oordeel kunnen komen.
Een aantal keren is naar voren gekomen dat vertrouwen winnen en helder maken wat onze positie is, van groot belang is in het contact met de bevolking. Dat roept wel de vraag op in hoeverre voorbereidingen worden getroffen voor het leggen en vormgeven van dat contact met de bevolking.

De heer **Bakker** (D66): Ook ik wil de regering dankzeggen en complimenteren voor de beantwoording. Wij hebben uitgebreid gesproken over de politieke, juridische en militaire inbedding van een en ander en de ambitie van de operatie als zodanig. Die ambitie is met de blik naar voren gericht op het mede garanderen van stabiliteit en veiligheid – hieraan is veel behoefte – die de wederopbouw en het herstel van het welzijn van de bevolking mogelijk maken. Uiteindelijk heeft dit ook een belangrijke uitstraling in de regio, wat moet worden onderstreept.
Door plaatsing van Nederlandse mensen, intelligence en informatie en liaisons met de politieke autoriteit – dit is een nogal Orwelliaans woord, dan nog liever ''Big Brother'' – is al het mogelijke gedaan voor een goede politieke inbedding. Dit biedt geen garanties dat het niet fout zal gaan, maar ik vrees dat de wereld anno 2003 nooit garanties biedt. Dat geldt overigens ook voor de militaire situatie en de veiligheidssituatie. Aangezien het noodzakelijk en wenselijk is dat een stabilisatiemacht in Irak ontstaat waarin een brede internationale deelname is gegarandeerd, mag je van de regering vragen al het mogelijke te doen, zelfs hier en daar het onmogelijke voor mogelijk te houden en daarop voorbereid te zijn. Als ik de antwoorden van de regering op mij laat inwerken, vind ik dat zij dat op een indrukwekkende manier heeft gedaan. Kijkend naar het complex van de risicoanalyse, de veiligheidsanalyse en de bijstellingen daarvan, de geweldsinstructies gebaseerd op de rules of engagement – iedereen begrijpt dat wij die helaas niet in het openbaar kunnen bespreken – krijg ik de indruk dat de operatie stevig is; de beantwoording door de minister van Defensie heeft daaraan nadrukkelijk bijdragen. De operatie lijkt, misschien net als de minister zelf, van eikenhout; in ieder geval voorzover mogelijk.
Er zijn zorgen over de risico's, die al naar voren komen als je de krant openslaat. Hierover zijn nog een aantal vragen gesteld en ik ben benieuwd naar de beantwoording daarvan. Ik ga er echter van uit dat de beantwoording in tweede termijn van dezelfde kwaliteit zal zijn. Zoals ik al zei, biedt de wereld geen garanties, maar het is wel wenselijk om als westerse regering – wij hebben de discussie gehad of het niet breder kon – indien mogelijk deel te nemen aan een stabilisatiemacht. Daarmee is ook mijn politieke positie bepaald. De D66-fractie zal, na uitvoerige overweging, instemmen met deze operatie. De mannen en vrouwen die het moeten doen, hebben ook recht op deze opstelling en op een zo robuust mogelijke operatie. De uitzending door de Nederlandse regering zal voor hen een dagelijkse uitdaging zijn. Daarbij wens ik hun het allerbeste en sluit ik mij aan bij degenen die zeiden: een behouden thuiskomst. Tussen nu en dan kan er echter nog veel gebeuren. Hoe denkt de regering ons periodiek op de hoogte te houden van de ontwikkelingen aldaar en van het wedervaren van de Nederlandse mannen en vrouwen?

De heer **Herben** (LPF): Voorzitter. Ik dank de bewindslieden voor de uitvoerige beantwoording van de vragen. Deze heeft veel duidelijk gemaakt en onderstreept dat de bevelslijnen duidelijk zijn en dat militaire steun zal worden gegeven waar dit nodig is. Wij hadden dit al vertrouwelijk vernomen, maar het is goed dat het nu ook in het openbaar wordt gezegd. Zonder betweterig te willen overkomen, preciseer ik dat wij wel degelijk een gevechtsbataljon sturen. In de kranten hebben wij kunnen lezen dat de Britten ons zullen helpen met een gevechtsbataljon. Daarmee wordt een gemechaniseerd bataljon bedoeld, met tanks en infanterievoertuigen. Wij sturen volwaardige infanteristen met pantserwielvoertuigen, die desnoods ook de Britten te hulp kunnen komen. Het is echter duidelijk dat wij onze eigen broek kunnen ophouden.
De duur van de uitzending is gesteld op zes maanden. Ik ben blij dat de minister dit wat ruimhartiger wil bezien. Als suggestie geef ik mee om voor de staf de periode te stellen op zes maanden en voor de troepen op drie maanden en in elk geval ruimhartig om te gaan met de recuperatie. De minister kan daarover wellicht in overleg treden met de vakbonden. Ik denk bijvoorbeeld aan de mogelijkheid om ter plekke veertien dagen betaald verlof te krijgen in een van de Golfstaten. Wij moeten niet verzeild raken in een situatie zoals die zich op dit gebied tien jaar geleden voordeed in Cambodja.
Ik neem aan dat de NBC-bescherming in orde is, mede met het oog op de mogelijke aanwezigheid in het gebied van kapotte tanks uit de eerste Golfoorlog. Hoe staat het met de capaciteit van de Tsjechen in Koeweit? Wordt die teruggetrokken? Mocht het nodig zijn, dan neem ik aan dat adequate middelen worden meegestuurd om de NBC-capaciteit op peil te houden.
De minister van Buitenlandse Zaken had het over een council for international co-ordination in oprichting. Misschien is dat het mooie instituut dat ik zoek om er een voorlichtingselement aan te koppelen, om uit te dragen dat wij geen bezettingsmacht zijn, maar een stabilisatiemacht van 20 landen. Er

kan niet vroeg genoeg worden begonnen met het verzorgen van radio-uitzendingen en een lokale krant in de desbetreffende provincie. Wat is het ambitieniveau van dit kabinet? Het eerste kabinet-Balkenende ging uit van drie vredesoperaties. Wij hebben nu dik over de 2000 mensen in het buitenland. Ik neem aan dat het ambitieniveau van drie vredesoperaties wordt gehandhaafd. Dat zou de onderhandelaar van vorig jaar in elk geval deugd doen.
Wat gebeurt er met de Nederlandse troepen als de situatie rond Iran verder uit de hand loopt en gespannener wordt? Zijn die in dat geval automatisch onderdeel van de Amerikaans-Britse coalitie, of worden zij alsnog teruggetrokken? Ik begrijp dat het kabinet daar nu niet uit de losse pols een antwoord op wil geven, maar ik hoop dat het kabinet de politieke situatie rond Iran de komende weken zeer nauwkeurig zal volgen en de Kamer daarvan op de hoogte zal houden.
Ik ben blij dat de fractie van de SP tegen deelname aan de operatie is. De minister van Defensie heeft zojuist het bewijs uit het ongerijmde geleverd, dat de missie grote kans van slagen heeft, als de SP-fractie tegen is.

De heer **Koenders** (PvdA): Voorzitter. In eerste termijn heb ik duidelijk gemaakt dat er binnen mijn fractie belangrijke vragen leven over deze missie, in het bijzonder in het licht van de geschiedenis van het conflict met Irak, de omvang van het VN-mandaat, de politieke inbedding en een aantal punten van militaire risicoanalyse. Een aantal van deze vragen is nog niet beantwoord. In eerste termijn heb ik een vraag gesteld over de afloop van het conflict. Er is een oorlog gevoerd, waar onze fractie tegen was. Hoe kijkt de regering aan tegen de afloop van het conflict, wanneer is er volgens haar een nieuwe fase ingetreden en hoe verhoudt dit zich tot de VN-resolutie die is aangenomen?
Wat de rol van de Verenigde Naties betreft, sluit ik aan bij de woorden van de heer Van Bommel over de wenselijkheid van de terugkeer van de wapeninspecteurs. De wereldgemeenschap wil een grotere rol voor de VN, maar ik kan mij ook voorstellen dat de Autoriteit zelf ook zal inzien dat zij die hulp nodig heeft. Welke politieke inschatting maakt de regering omtrent de kans op uitbreiding van de rol van de Verenigde Naties en hoe kijkt zij aan tegen de effectiviteit van de council for international co-ordination?
Ik heb de indruk dat de regering het lastig vindt om mijn vraag over het onderscheid tussen een bezettingsmacht en een stabiliteitsmacht te beantwoorden, gelet ook op de discussie tijdens de hoorzitting. Kan de regering toch nog eens een poging ondernemen om hierover een gezamenlijk standpunt te formuleren? De minister van Defensie heeft gezegd dat het prima is dat de bevolking ons ziet als de Autoriteit. Dan hebben wij echt een probleem, want uit de brief begrijp ik dat via allerlei voorlichtingscampagnes wordt geprobeerd de bevolking van het tegenovergestelde te overtuigen. Hoe omschrijft de regering dat onderscheid en welk belang hecht zij daaraan?
De heer Van Bommel had het over zwemmen en niet nat worden, maar dat kan ook worden: niet zwemmen, maar wel nat worden. Dit heeft te maken met de opmerking van de minister van Defensie over de debating club. Natuurlijk begrijpt iedereen dat daarvan geen sprake moet zijn bij militaire commando-verantwoordelijkheden. Er moeten heldere lijnen zijn en geen dubbele sleutels. Wat dat betreft zou deze organisatie heel goed kunnen functioneren. Een van de geleerde lessen van eerdere vredesoperaties is het belang van de politieke inbedding ter plekke.
Over de wapeninzameling geeft de minister aan dat wij de instructies van de Engelsen moeten opvolgen. Daarbij kan ik mij iets voorstellen, maar iedereen zal begrijpen dat de operationele commandant ter plekke niet alleen de voelhorens moet uitsteken, maar op basis van zijn presentie een inschatting dient te maken en de divisiecommandant een zodanig advies moet kunnen geven dat er geen opdracht wordt gegeven als dat politiek onverstandig zou zijn. Hoe kijkt de minister aan tegen die verhoudingen? Ook in een hiërarchie gaat het immers om duidelijkheid.
Ik sluit aan bij de vraag die gesteld is over de risico's van het uranium.
De minister voor Ontwikkelingssamenwerking heeft niets gezegd over de mogelijkheden van het behoud van de neutraliteit van de hulp in een militaire omgeving. Ik vind dat echter essentieel en ik hoop dat zij daarop nog antwoord geeft. Ik vind de CIMIC-bijdrage erg mager. Ik ben geen voorstander van grote fondsen voor ontwikkelingssamenwerking voor Irak, om redenen die de minister zelf aangeeft. Evenmin ben ik voor militarisering van de hulp, maar als je partner wilt worden van de bevolking, moet je ter plekke vrij fors aanwezig zijn. In zo'n specifieke context is het leveren van een paar ambulances bijvoorbeeld al van belang.

Tweede termijn van de regering

Minister **De Hoop Scheffer**: Voorzitter. De heer Eurlings heeft een opmerking gemaakt over de heer Paul Bremer. Hij is iemand die Europa goed kent en gevoel heeft voor Europa. Daarom vind ik zijn benoeming als de belangrijkste man van de Autoriteit een pluspunt.
Aan het adres van met name mevrouw Karimi en de heer Van Bommel merk ik op dat wij niet moeten doen alsof de Autoriteit bestaat uit antidemocraten. De andere woordvoerders hebben niet in deze zin gesproken. Ik merk met nadruk op dat de Autoriteit bestaat uit twee van onze belangrijke bondgenoten die de waarden van de democratie en de rechtsstaat hoog in het vaandel voeren. Ik wil hiermee voorkomen dat de Autoriteit hier wordt neergezet als een clubje halve criminelen en bandieten. Nogmaals, het zijn democratische landen die met instemming van de Verenigde Naties Irak zijn binnengetrokken, ook met politieke steun van de Nederlandse regering. Ik ben het overigens eens met al degenen die menen dat de VN een vitale rol moeten vervullen. Dit moet echter niet leiden tot het omkeren van de medaille.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Dit gaat heel ver. Dit zijn de woorden van de minister en niet van mij. Dit is ook absoluut niet onze intentie geweest. Ik ben bereid met de minister in discussie te gaan over het buitenlands beleid van de Amerikanen en over het aantal keren dat zij antidemocratische bewegingen ondersteund hebben.

De **voorzitter**: Dat komt een andere keer aan de orde.

Minister **De Hoop Scheffer**: Mevrouw Karimi is het nog minder

met mij eens dan ik dacht. Ongetwijfeld komen wij hierop terug.
Voorzitter. Tegen de heren Wilders en Bakker zeg ik dat de Nederlandse regering uiteraard regulier zal rapporteren over de gebeurtenissen, zoals wij ook gewend zijn bij andere operaties. Daar heeft de Kamer ook recht op. Wij moeten dus afspreken dat wij dit op reguliere basis doen. Onder anderen de heer Wilders kan dan het belangrijke punt van de politiek-bestuurlijke invloed van Nederland meten en beoordelen. Ik deel de analyse van de heer Wilders wederom dat het hierbij om de rechtsstaat gaat, dus de waarden en de daarvan afgeleide normen die wij essentieel achten voor de rechtsstaat. Daar zijn wij dus mee bezig.
Aan het adres van mevrouw Karimi en met name de heer Van Bommel merk ik nog op dat de volkenrechtelijke kwalificatie ''bezettende mogendheden'' te maken heeft met de Geneefse conventies. Dat klinkt anders dan ''bezettingsmacht''; dat heeft voor mij een heel vervelende en nare bijklank. De bezettende mogendheden hebben een aantal zware en grote verplichtingen inzake onder andere gevangenen en rechtspraak. De minister van Defensie heeft nog een aantal elementen genoemd.
De heer Van Bommel heeft gezegd dat er geen zicht is op politieke ontwikkelingen. Hij is somber wat dit betreft. Ik herhaal dat juist ter bevordering van door hem en mij gewenste politieke ontwikkelingen in Irak – daarover verschillen wij niet van mening – de stabilisatiemacht en het voorstel van de Nederlandse regering een uiterst belangrijke rol spelen. Die onderdelen zijn buitengewoon nauw met elkaar verbonden. Tegen de achtergrond van het feit dat de heer Van Bommel zo kritisch is over de Autoriteit, merk ik op dat hij juist daaraan een argument zou kunnen ontlenen voor de stabilisatiemacht. Immers, een aantal andere landen dan de twee door hem zo bekritiseerde landen krijgt daar een vinger in de pap bij het creëren van de voorwaarden.
De heer Koenders heeft in dit verband nog opgemerkt dat resolutie 1483 in de operationele paragraaf 11 niet spreekt over een rol in de huidige omstandigheden van de wapeninspecteurs, maar wel voor UNMOVIC de intentie uitspreekt ''to revisit the mandate''. Daar komt men dus op terug. Ook de Nederlandse regering vindt het van groot belang dat op dit belangrijke punt van de verificatie en de inspectie een onafhankelijke instantie opereert, bij voorkeur met een nieuw mandaat van de Veiligheidsraad. Ik ben het dus met de heren Van Bommel en Bakker eens dat dit een buitengewoon belangrijk element is.
Met de heer Van der Staaij zeg ik dat de doelstelling niet gerelativeerd mag worden. Met de heer Bakker onderstreep ik nog eens de uitstraling naar de regio. Gisteravond hebben wij in een ander verband uitgebreid over Iran gedebatteerd. Ik denk dat er vele problemen rondom Iran zijn. Ik noem de mensenrechten, de steun aan het terrorisme en het dreigende kernwapenprogramma. Ik zeg ook dat Iran met de gebeurtenissen in Irak wel een waarschuwing heeft gehad. Om misverstanden te voorkomen, merk ik op dat dit niet wil zeggen dat de Nederlandse regering voorstander is van een met geweld afgedwongen regime change in Iran. Er ligt wel een zware verantwoordelijkheid bij de wereldgemeenschap om te voorkomen dat Iran zijn mogelijke plannen verder uitvoert.
Tegen de heer Herben zeg ik dat de council for international co-ordination, waarover hij opmerkingen heeft gemaakt, niet in de brief is opgenomen, omdat dit een ontwikkeling van de laatste dagen betreft. De mensen in die council zullen zonder twijfel reeds overtuigd zijn van de noodzaak van het propageren van bepaalde ideeën. Zij zullen daaraan ook voldoen.
Wat het ambitieniveau betreft, zullen er nog enkele geheimpjes moeten blijven, ook op het gebied van Defensie, tot de derde dinsdag in september.
Mijn verontschuldigingen aan de heer Koenders voor het feit dat ik zijn vraag niet heb beantwoord of de oorlog is afgelopen. In andere debatten in de Kamer heb ik gezegd dat wij te maken hebben gehad met een militair optreden ter afdwinging van verplichtingen op basis van resoluties van de Veiligheidsraad. De Britten hebben in de divisie van het Verenigd Koninkrijk fase 4 afgekondigd en de Amerikanen hebben, zoals bekend, de stabilisatiefase aangekondigd. Resolutie 1483, die ook aan dit debat ten grondslag ligt, spreekt van ''bezettende mogendheden''. Hieruit leid ik af dat ook de Veiligheidsraad fase 4 heeft afgekondigd. Uit dit alles trek ik de conclusie dat er een einde is gekomen aan de fase van het militair optreden in de zin van resolutie 1483 en naar de opvatting van de ondersteunende landen, behalve Syrië, in de Veiligheidsraad.
In eerste termijn ben ik heel uitgebreid ingegaan op de rol van de Verenigde Naties. Overigens deel ik de ambitie van de heer Koenders voor de versterking van de invloed van de VN. In resolutie 1483 staat dat dit een proces is; dat gaat dus niet van het ene op het andere moment. Eergisteren heeft De Mello mij dat ook heel duidelijk gemaakt. Hij zal zijn best moeten doen om de positie van de VN te versterken; dat zal moeten gebeuren in een interactie met de heer Bremer van de Autoriteit. Ik heb dit reeds in eerste termijn gezegd. Het is bekend dat zij met ingang van september worden ondersteund door de voortreffelijke Britse VN-ambassadeur Sir Jeremy Greenstock. Hij spreekt vloeiend Arabisch. Dit is een buitengewoon sterke en goede aanvulling van de Autoriteit. Greenstock heeft per definitie veel gevoel voor de VN, omdat hij de laatste vier jaar van zijn carrière daar heeft doorgebracht. Hij heeft ook een heel prominente rol gespeeld in het VN-proces. Ik zie dit dus als een versterking van de Autoriteit. Ik herhaal dat de uitbreiding van de rol van de VN buitengewoon belangrijk is en dat wij allen aan dit proces moeten bijdragen. Met de heer Koenders zeg ik in dit verband dat die ook moet zorgen voor de belangrijke politieke inbedding ter plekke.
Ik zie geen streep van licht tussen hetgeen de minister van Defensie heeft gezegd over de relatie tussen de Autoriteit en de stabilisatiemacht. Resolutie 1483 is daar helder over en de heer Kamp ook, evenals ik.

Minister **Kamp**: Voorzitter. Ik ben opnieuw door de heer Eurlings dringend gemaand om nog eens op de veiligheidssituatie in te gaan. De heer Wilders heeft mij gevraagd om daarbij over mijn eigen schaduw heen te stappen. Ik ben zeker bereid om dat te doen, want als ik in mijn eigen schaduw had gestaan, had ik weer aangegeven waar in de antwoorden op de vragen van de Kamer staat dat wij de veiligheidssituatie zeer serieus nemen, alsook op welke wijze wij die situatie beoordelen. Ik geef nu alleen nog

mijn conclusie, namelijk dat de veiligheidssituatie op dit moment relatief rustig, relatief in het Iraakse perspectief, maar potentieel gevaarlijk is. Het kan daar mis gaan. Noodzakelijk is dat wij ons tot het uiterste inspannen om te proberen de risico's zoveel mogelijk te beperken. Wij kunnen dat doen door onze inzet in dat gebied, door ons gedrag en ook door alle ontwikkelingen nauwgezet te volgen. Ik hoop aangegeven te hebben hoe gemotiveerd wij zijn om dat te doen en wat wij allemaal denken te kunnen doen om die ontwikkelingen te volgen. Wat wij kunnen doen, is goed contact houden met de plaatselijke bevolking en te respecteren wat er aan instanties vanuit de plaatselijke bevolking komt – politie, justitie en een raadgevend orgaan – en die ook te helpen zo goed mogelijk te functioneren. Wat wij verder kunnen doen, is beheerst maar adequaat optreden tegen elementen die de rust verstoren en de stabiliteit bedreigen. Ik denk dat de veiligheid in het gebied steeds gevaar loopt dan wel afwezig is, maar dat het voor ons mogelijk is om zodanig te functioneren dat wij een goede rol in dat gebied kunnen spelen. Ik denk ook dat het de moeite waard is om ons leger en onze mensen in dat gebied in te zetten om te bereiken dat uiteindelijk er voor de bevolking in het gebied een veilige situatie ontstaat, waarbij men zelf uitmaakt wat daar gebeurt en waarbij men zelf het bestuur en het eigen lot in handen krijgt. Dat is wat wij moeten doen en wij moeten dat zodanig doen dat dit ook allemaal zo snel mogelijk gerealiseerd kan worden.
De heer Eurlings heeft mij gevraagd om met name op de positie van de geestelijke leiders in te gaan. Ik denk dat wij ook die geestelijke leiders hebben te respecteren. Het zijn sji'ieten en de geestelijke leiders spelen een rol in die gemeenschap. Wij stellen vast dat er op dit moment nog geen negatieve invloed van hen uitgaat en wij merken dat ook Iran wat dat betreft geen negatieve rol speelt. Ik heb gezegd dat het Badr-korps van de grootste sji'itische groepering er op dit moment niet op uit is om de bevolking op te zetten tegen de Autoriteit en tegen de coalitie. Ik geloof derhalve dat er ook wat dat betreft een basissituatie is die ons in staat stelt om met succes onze rol daar te vervullen.

De heer **Eurlings** (CDA): Voor alle duidelijkheid vraag ik het volgende, want dat is wat wij zo graag van u willen horen. U erkent dus wel de risico's, als bijvoorbeeld zo'n geestelijke leiding die de helft van de bevolking van de provinciehoofdstad weet te mobiliseren, zou omslaan? U erkent ook de risico's, mocht de houding van Iran veranderen? U houdt dat heel nadrukkelijk in de gaten en u bent bijvoorbeeld ook in contact met geestelijke leiders die daar ter plekke zo'n support hebben onder de bevolking?

Minister **Kamp**: Ik wil niet de indruk wekken dat wij die geestelijke leiders aan een touwtje hebben. Wij krijgen op dit moment echter geen indicaties dat zij een negatieve rol spelen. Wij volgen heel nauwgezet wat daar allemaal gebeurt en wij zullen ons maximaal inzetten om op alle mogelijke manieren te kunnen weten wat voor ontwikkelingen zich daar voordoen en om ook tijdig te kunnen reageren op wat daar uit de bevolking naar voren komt. Het is echter niet zo dat wij onze stempel blijvend op dat gebied kunnen drukken. Wij zijn daar om de stabiliteit en de veiligheid te bevorderen en dat moeten wij zodanig doen dat de mensen in het gebied zelf zo snel mogelijk weer op eigen benen komen te staan, waarbij er niet meer de afhankelijkheid is van enkelen uit Irak maar gezamenlijk in Irak een vorm van democratisch bestuur tot stand komt dat veiligheid aan de hele bevolking biedt.
Als u mij vraagt of ik mij bewust ben van de risico's die je daar loopt – risico's vanwege Iran, vanwege de voorgeschiedenis, vanwege elementen die de rust kunnen verstoren of vanwege het feit dat er geen democratische traditie is en men er geneigd is om problemen met geweld uit te vechten, en voorts risico's vanwege religieuze tegenstellingen die zich in het land kunnen voordoen – dan is het antwoord dat wij al die risico's onderkennen. Wij weten dat het met al die risico's toch mogelijk is om te slagen in de missie die voor ons ligt. Wij denken dat het de moeite waard is om dat te proberen en dat wij onze mensen ook op een verantwoorde manier op pad kunnen sturen in Irak.
Mevrouw Karimi heeft mij gevraagd om een opmerking terug te nemen, maar dat ben ik niet plan.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Ik wil dan de opmerking hebben gemaakt dat blijkbaar deze minister van Defensie zich een moment zou kunnen hebben voorgesteld als vertegenwoordiger van Saddam Hoessein te zijn opgetreden. Ik kan geen andere interpretatie geven aan zijn zin.

Minister **Kamp**: Ik begrijp dit niet. Wel begrijp ik dat u wilt dat ik iets terugneem, maar dat doe ik niet.
De heer Van Bommel sprak over verarmd uranium en daar wil ik het volgende over opmerken. Verarmd uranium wil zeggen dat er minder straling is dan bij natuurlijk uranium, namelijk ongeveer 40% minder straling. Verarmd uranium is daar met name in de Golfoorlog gebruikt; het is met name in pantsers gebruikt en ook in bepaalde vormen van munitie. Wij beschikken over scenario's die aangeven wat de risico's zijn als je blootgesteld wordt aan verarmd uranium. Er is gebleken dat die risico's zeer beperkt zijn. Desalniettemin vinden wij het noodzakelijk om zeer voorzichtig te zijn. Wij hebben in kaart gebracht waar zich verarmd uranium in dat gebied bevindt, zowel in het woestijngebied als in As Samawah. Wij hebben vastgesteld dat de Amerikanen zichtbare materialen waar verarmd uranium bij te pas kan zijn gekomen en die aan de oppervlakte zijn gekomen, opgeruimd hebben. Wij zullen die gebieden proberen te mijden en voorzover wij in de omgeving van die gebieden zijn, zullen wij de benodigde voorzorgsmaatregelen nemen. Wij denken dat dit al met al voldoende is.
De heer Herben heeft terecht opgemerkt dat ik niet de indruk moet wekken dat de mariniers geen gevechtsbataljons zouden zijn. Natuurlijk vormen zij een gevechtsbataljon. Ik heb al eerder gezegd dat het feit dat wij de mariniers sturen, betekent dat wij de operatie ernstig nemen en dat wij daar geschikte mensen naartoe willen sturen. Wij willen hun ook de maximale ondersteuning geven door de 500 man die aanvullend aan de mariniers is toegewezen, en door de organisatie van de ondersteuning vanuit de Britse divisie en vanuit de Amerikanen.
Op het punt van de drie en zes maanden wil ik niet verder gaan dan wat ik in eerste termijn heb gezegd.

Ik heb uitgelegd waarom die zes maanden om operationele redenen belangrijk zijn. Ik wil daar graag aan vasthouden, maar ik heb ook gezegd dat wij kritisch zullen kijken naar hoe het zich ontwikkelt. Wij zullen ook nagaan welke onderdelen van de totale groep van 1100 op een verantwoorde manier eerder afgelost kunnen worden. Dat zal ik doen op de manier zoals ik dat in eerste termijn heb gezegd.
Wat betreft het ambitieniveau kan ik niet vooruitlopen op wat het kabinet zal beslissen in het kader van de begroting 2004 en in het kader van het integraal Defensieplan, maar u hoeft zich op dat punt niet zo ongerust te maken. Verder denk ik dat u zich niet ongerust hoeft te maken over de wijze waarop wij bezig zijn met onze inzet voor crisisbeheersingsoperaties. Alles wat wij doen, moet mede in het teken staan van onze voornaamste taak als Defensie op dit moment en dat is het effectief bijdragen aan crisisbeheersingsoperaties in het belang van mensen in verdrukking elders in de wereld. Wij denken dat wij door dat te doen, ook kunnen bijdragen aan veiligheid in eigen land.
De heer Koenders heeft gezegd dat Nederland niet met de Autoriteit vereenzelvigd mag worden. Als de Autoriteit werkt op grond van een Veiligheidsraadsresolutie en samenwerkt met de plaatselijke autoriteiten en mede met ons, en als dat alles erop gericht is om zo snel mogelijk de Iraakse bevolking te laten bepalen wat er in hun eigen land gebeurt en als de Autoriteit erop gericht is om vervolgens weer zo snel mogelijk uit dat land te verdwijnen, dan lijkt mij er geen enkel bezwaar tegen om in enig opzicht in verband te worden gebracht met die Autoriteit, integendeel.

De heer **Koenders** (PvdA): Wat is dan de reden om de bevolking te informeren over het onderscheid? Als u namelijk zegt dat u de bevolking wilt informeren over het verschil en vervolgens zegt dat het niets uitmaakt, dan vind ik dat dit in tegenstelling staat tot elkaar.

Minister **Kamp**: Wij zijn geen onderdeel van de bezettende macht. Wel maken wij onderdeel uit van de Britse divisie. De Britse divisie verkeert momenteel in fase 4 en dat betekent dat deze zich nu opstelt als een stabilisatiemacht; daarom kunnen wij onderdeel van die Britse divisie uitmaken. Ik heb gezegd hoe de Nederlandse regering de taak ziet van de Autoriteit en hoe dit uiteindelijk gericht is op het welzijn van de mensen in dat gebied.
Ten slotte kom ik bij een opvatting van de heer Koenders waar ik mij in kan vinden. De Nederlandse bataljonscommandant is de vooruitgeschoven post van de Britse divisie in dat gebied en het spreekt vanzelf dat er zeer serieus rekening zal moeten worden gehouden met zijn opvattingen. Wij nemen dat als vanzelfsprekend aan; dat staat naast onze bereidheid om de opdrachten vanuit de Britse divisie te aanvaarden. Om te volgen dat dit allemaal op een nette en verantwoorde manier verloopt, zit er een vertegenwoordiging van onze mensen in het Britse divisiecommando. Daardoor zijn wij van nabij op de hoogte wat daar gebeurt. Bovendien kan onze chef defensiestaf dat allemaal via zijn directe vertegenwoordiging in ons bataljon blijven volgen. Wij zijn militairen en wij willen doen wat de Britse divisiecommandant ons zegt te doen. Dat zullen wij ook doen en wij zijn ervan overtuigd dat hij rekening houdt met wat wij vinden en zeggen. Wij vinden het ook terecht dat hij dit doet.

Minister **Van Ardenne-van der Hoeven**: Voorzitter. De heer Koenders heeft het element neutraliteit aangestipt en mij gevraagd om daar nog op in te gaan. Wij hebben daar eerder tijdens overleggen over Irak over gesproken, omdat neutraliteit, onpartijdigheid, een essentiële voorwaarde is voor humanitaire hulpverlening. Dat houdt in dat militaire humanitaire hulpverlening zo kort mogelijk dient plaats te vinden en alleen als het niet anders kan. Er moet echter zo snel mogelijk een overdracht plaatsvinden naar neutrale organisaties, zoals het Internationale Rode Kruis, VN-organisaties en niet-gouvernementele organisaties. Daarom hechten wij ook aan de centrale rol van de VN bij het coördineren van humanitaire hulpverlening. Dit staat ook nog eens met zoveel woorden in de resolutie. Op zichzelf is dat niet nodig, want de VN hebben nu eenmaal het mandaat om humanitaire hulpverlening te coördineren, waar ook ter wereld. Het is echter goed dat dit nog eens is opgenomen om duidelijk tot uitdrukking te brengen dat die neutraliteit essentieel is.

De **voorzitter**: Wij komen nu aan de derde termijn. Ik heb u gevraagd – alle fracties zijn hier vertegenwoordigd – om in de derde termijn uiteen te zetten of u voor of tegen de uitzending van de troepen bent. U mag daarbij ook een korte verklaring afleggen waarom u voor of tegen bent. Het is echter wel de bedoeling dat u het uitermate kort houdt.

Derde termijn

De heer **Eurlings** (CDA): Voorzitter. Ik ben in mijn eerste termijn begonnen met het grote belang van deze stabilisatiemacht voor de toekomst van Irak, de Irakezen en in bredere zin het Midden-Oosten. Het is wel een risicovol gebied. Ik ben de minister van Defensie dankbaar dat hij in tweede termijn nadrukkelijker is ingegaan op de risico's van een mogelijke omslag. Het behoeft niet zo positief te blijven als het nu is. Daarom zijn de garanties die wij in dit debat wilden hebben, des te essentiëler. De geweldsinstructie is afdoende robuust. Daar zijn wij van overtuigd geraakt. De regering heeft dat nog eens nadrukkelijk gegarandeerd in dit debat. Ook zijn er nadrukkelijke garanties gegeven dat zwart op wit staat dat de Engelsen ons te hulp zullen komen als dat nodig is, dat zij ons eruit zullen halen als het nodig is, en dat de verkenning van de provincie en alles wat er in de woestijn gebeurt, op orde is. Op basis daarvan kan ik uitspreken dat de CDA-fractie instemt met de uitzending. Ook wens ik de mannen en vrouwen die daarnaar toegaan, nogmaals alle succes en een zeer behouden terugkomst.

De heer **Wilders** (VVD): Voorzitter. Ook de VVD-fractie hecht zeer aan een verantwoorde deelname aan deze belangrijke missie die kan bijdragen aan stabiliteit en daarmee een voedingsbodem kan leggen voor democratie en rechtsstaat. De antwoorden van de regering waren voor ons ook voldoende. Ik zeg de heer Eurlings na dat de minister van Defensie op het punt van de veiligheidsanalyse iets heeft bewogen, al moet ik erbij zeggen dat dit voor mij eigenlijk nog net iets te weinig was. De rules of engagement zijn echter prima en robuust, voor de

extractie- en de escalatiehulp zijn garanties gegeven en de luchtverkenning is afdoende. Daarom kan ik, ondanks het feit dat ik niet helemaal tevreden ben met de antwoorden van de minister van Defensie over de veiligheidsanalyse, zeggen dat de VVD-fractie de Nederlandse bijdrage zal steunen. Ook de VVD-fractie wenst de Nederlandse militairen succes en, als het even kan, een behouden terugkomst.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Voorzitter. Mijn fractie vreest dat Nederland met deze missie meegesleurd zal worden in een zeer ongewenste situatie, namelijk dat er in Irak opgetreden zal moeten worden als bezettingsmacht. Door de antwoorden van de Nederlandse regering is duidelijk geworden dat dit echt ongewenst is. Zij wil het niet bij naam noemen en zegt niet dat Nederland deel zal uitmaken van de bezettingsmacht. De Nederlandse militairen maken echter wel een integraal onderdeel uit van de Britse divisie die als bezettingsmacht in die regio moet optreden. Dat is zowel politiek als militair ongewenst. Wij willen niet dat Nederlandse militairen in zo'n situatie terechtkomen. Daarom zullen wij de missie dan ook niet steunen. Zoals ik al in tweede termijn heb aangegeven, vindt mijn fractie het van belang dat dit in een uitspraak van de Kamer vastgelegd wordt. Daarom zal ik morgen de Kamer een motie voorleggen.

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter. Gezien het feit dat de Irakezen zelf nog steeds niet aan bod zijn gekomen, gezien het ontbreken van een concreet politiek programma bij de Autoriteit van de Amerikanen en de Britten en gezien de volstrekt ondergeschikte rol van de VN, geeft de SP-fractie geen steun aan Nederlandse deelname aan de stabilisatiemacht in Irak. Ondanks dit standpunt wenst zij de Nederlandse militairen die uitgezonden worden, een behouden terugkeer.

Mevrouw **Huizinga-Heringa** (ChristenUnie): Wij zijn overtuigd van het belang van deze missie die de voorwaarden kan scheppen voor recht en gerechtigheid in Irak. Wij vinden dat Nederland hier een verantwoordelijkheid heeft die wij niet moeten ontlopen. Door de antwoorden van de regering zijn wij ervan overtuigd dat de risico's verantwoord zijn, al is deze missie niet zonder risico. Ook ik wil afsluiten met de militairen een goede tijd, veel succes en een behouden thuiskomst te wensen.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. De SGP-fractie kan instemmen met het kabinetsbesluit om tot uitzending over te gaan. Zij ziet dit als een belangrijke, maar moeilijke missie. Het is geen missie zonder risico's. Toch durven wij het aan om het een verantwoorde missie te noemen, gelet op het geheel van maatregelen en afspraken die voorzien zijn, waaronder ten aanzien van bewapening, inlichtingenpositie, beschikbare gevechtskracht bij escalatie en andere zaken die vanavond aan de orde zijn geweest. Wij wensen allen die het echte werk moeten gaan doen, van harte sterkte toe.

De heer **Bakker** (D66): Voorzitter. Ik was in tweede termijn in het licht van de aankondiging van mevrouw Karimi al een beetje vooruitgelopen op de derde termijn. Het is helder dat de D66-fractie de vestiging van een stabiliteitsmacht in Irak van grote betekenis vindt voor de stabiliteit en veiligheid van Irak, voor de regio en daarmee ook voor de rest van de wereld. Je kunt natuurlijk blijven steken in de kritiek op de voorbije maanden en de oorlog die daar heeft plaatsgevonden. Dat kun je tot in lengte van jaren blijven doen, maar je kunt ook je verantwoordelijkheid nemen op het moment dat het ertoe doet. Dat is per definitie een risicovol moment, maar daar zijn crisisbeheersingsoperaties ook op gericht. Je mag dan ook van de regering verlangen dat zij alles zal doen om die risico's zo verantwoord en zo beperkt mogelijk te houden en dan nog een stap verder te gaan. Ik heb de indruk dat de regering dat heeft gedaan en het ook toetsingskader-proof heeft gemaakt. Tegen die achtergrond stemt de D66-fractie in met het besluit van de regering en stelt zij zich ook op achter de mannen en vrouwen die het straks moeten doen.

De heer **Herben** (LPF): Voor de LPF-fractie is het welslagen van de operatie van grote politieke en strategische betekenis. Het falen kan dramatische gevolgen hebben voor de regio, maar ook zelfs hier in eigen land. Het belang van de operatie is dusdanig groot dat wij Nederlandse deelname van groot belang vinden en zelfs van nationaal belang. De uitzending van de militairen voldoet aan alle regelen van de krijgskunst. Mijn fractie stemt dus in met de uitzending en wenst de militairen een behouden thuiskomst. Ik neem voorts aan dat de minister van Defensie kan garanderen dat ook hun baan wordt behouden als zij terugkeren.

De heer **Koenders** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Ik zal niet verhullen dat mijn fractie, een oppositiefractie, zich voor een enorm moeilijke afweging geplaatst ziet. Dat geldt echter ongetwijfeld voor alle fracties hier. Deze missie is een noviteit met militaire, maar misschien ook met grote politieke risico's. Gezien onze uitgangspunten ten aanzien van de geschiedenis van het conflict – die hebben wij hier eerder laten blijken in andere debatten – de omvang van het VN-mandaat, de politieke inbedding van de Autoriteit en het partnerschap met de bevolking, bestaan er twijfels in mijn fractie. Als oppositiefractie hebben wij echter ook de plicht om het voorstel te wegen en de steun voor onze militairen te bepalen.
Voor de PvdA-fractie stond na de oorlog in Irak, buiten de VN om, het herstel van de internationale rechtsorde voorop. Voor een grote meerderheid in mijn fractie en met alle aarzelingen van dien heeft uiteindelijk de doorslag gegeven dat de wereldgemeenschap een eerste poging heeft gedaan en doet om de rechtsorde te herstellen op basis van een VN-resolutie die ook verplichtingen schept. Dat is ook een punt dat wij in het verleden bij de crisis in Irak naar voren hebben gebracht. Naar onze mening hebben de Irakezen recht op effectieve hulp voor stabilisatie als voorwaarde voor wederopbouw en democratie. Het zou onjuist zijn om dit aan de Engelsen en de Amerikanen over te laten. Ook Europa en de Europese landen moeten zich engageren.
Diezelfde meerderheid vindt dat de militaire risico's zeer substantieel maar aanvaardbaar zijn. In dat licht verdienen onze uit te zenden mensen de steun van de PvdA-fractie.
Voor een minderheid in mijn fractie valt de weegschaal naar de andere kant uit. Op grond van een aantal overwegingen, die ik ook aan het begin van dit debat genoemd heb,

vindt zij dat het militaire conflict als zodanig nog niet voorbij is en dat er de noodzaak is van een nog bredere VN-participatie en daarmee een sterkere rol van de VN ten opzichte van de Autoriteit. Zij steunt daardoor deze uitzending niet.

De **voorzitter**: Ik kom tot de conclusie dat het voorstel van de regering wordt gedeeld door de fracties van het CDA, de VVD, de ChristenUnie, de SGP, D66, de LPF en een meerderheid van de fractie van de PvdA. Tegen zijn de fracties van GroenLinks en de SP. Ik stel hierbij derhalve formeel vast dat het voorstel van de regering is aangenomen.
Dat betekent dat wij hiermee goedkeuring hebben verleend aan de uitzending van Nederlandse troepen naar Irak. Dat is een zeer indrukwekkend besluit. Onze gedachten gaan natuurlijk in de eerste plaats uit naar de mannen en vrouwen die worden uitgezonden. Zij verdienen de steun van dit parlement, ook van, zoals ze zelf hebben gezegd, de partijen die tegen de uitzending zijn. Wij hopen dat onze mannen en vrouwen aldaar met respect worden behandeld en dat zij hun werk op humane wijze kunnen doen. Dat biedt de beste kans dat ze behouden terugkomen.
Ik dank mijn collega's die dit debat op een zeer goede en grondige wijze hebben gevoerd. Ook dank ik de drie aanwezige ministers die alle vragen grondig, diepgaand en helder beantwoord hebben. Verder spreek ik mijn dank uit richting de staf van de ministers en in het bijzonder die van de minister van Defensie die ons twee keer vertrouwelijk heeft bijgestaan om ons alle benodigde informatie te geven over de rules of engagement etc.

Sluiting 22.40 uur.